

პრსენალი

საერთაშორისო
გაზეთთა
კავშირთა
კავშირი

№ 127. 18-31 მარტი, 2011 წ. სამხედრო-ავიაციის თემატიკა. ფასი 1,5 ლარი.

**რით გვემუქრებიან
რუსული
უცხოელთაგორცხეები...**

**ფიქვაც თუ არა
მიწისქვეშის სიღრმეებში
გაიქვაც?**

1425/2
2011

**კიდევ ერთი
მსხვერპლი ავღანეთში**

**ქართვლების
ჯავახანქანები
კილენდის
დანადგურ გზებზე**

**NATO-ს ფრანგი
პრესმდივანი
KFB-ს აგენტები იყო**

**მესამე მსოფლიო ომი
კინაღამ საქართველოდან დაიწყო**

პეინგბოლი
პარკო
გარტოგა
პრ პრის

20

აუნაზეთის
ოქის ყველაზე
დიდი
გამარჯვება

17

როგორ იქმნებოდა
ვიტორის ბანკები

30

შვეულფრენები
ავღანეთში

41

მეფე ფარნავაზი
— პირველი
ქართული
არმიის
შემქმნელი

38

საქართველოს
ფილიპინების
ჯანგლები

35

აერიკას მზვილი კილისთვის 200 გამანადგურებელი ავიატექნიკა

აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალები განვითარებისთვის უახლეს ხუთ წელიწადში 230 მილიარდ დოლარს მიიღებს. ეს თანხა ავიაფლოტის განვითარებაში ჩადებული ინვესტიციის მილიანი

მოცულობის დაახლოებით 70%-ს შეადგენს, რომელიც პენტაგონმა 2011-2015 წლებზე გათვალა.

მიუხედავად შთამბეჭდავი დაფინანსებისა, აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალებ-

ში გამანადგურებლების დეფიციტის გამო მაინც წუნწუნებენ. მათი პროგნოზით 2030 წლისთვის გამანადგურებლების დეფიციტი 200 ერთეულს მიაღწევს.

საღმისოდ აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალები 1800 გამანადგურებელ F-15-ს, F-16-სა და F-22-ს ითვლის. სამხედროების აზრით, ქვეყნის სრულფასოვანი უსაფრთხოებისათვის, სულ ცოტა, 2000 საბრძოლო თვითმფრინავია საჭირო.

საბრძოლო თვითმფრინავების დეფიციტის მიზეზად ახალი F-16-ის შექმნაზე უარის თქმა, F-22 Raptor-ის შესყიდვების პროგრამის გაჩერება და გამანადგურებელ F-35 Lightning II-ის შეარაღებაში მიღების ვადების მუდმივი ცვლილება სახელდება.

გადაწყდა, რომ აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალებში გამანადგურებლების — F-15 Eagle-ისა და F-16 Fighting Falcon-ის დარჩენილ რესურსებს შეისწავლან და ამის შემდეგ მოდერნიზაცია და გამოყენების ვადის გახანგრძლივებაზე გადაწყვეტილება მიიღებენ.

სომხადის დაზარალი ეკონომიკის რეალოგა სტრატეგია

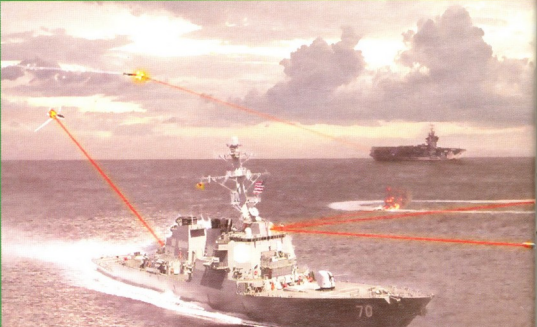
მეცნიერებმა კარლოს ერნანდესმა და კვენტინ სოლტერმა, რომლებიც სამხედრო ზომადის დაზარალი ქვეყნების პროტოტიპის შექმნაზე მუშაობენ, საბრძოლო დაზარალის ინვესტიციის წარმოადგინეს.

ახალი ინვესტიციის საბრძოლო დაზარალის უმთავრესი დეტალია, სხვისი სიმძლავრის განაპირობებს და რეკონსტრუქციის მარეზულტიტი გამოიწვევს — 6 საათში 500 კილოვოლტ სიმძლავრის გამოიმუშავებს. გამოიმგონებლები აღიარებენ, რომ ასეთ კარგ შედეგს თავადაც არ ელოდნენ და იმედოვნებენ, რომ წარმატებული ექსპერიმენტის წვალობით სომხადის დაზარალი იარაღის პროტოტიპის შექმნა მნიშვნელოვნად დაჩქარდება.

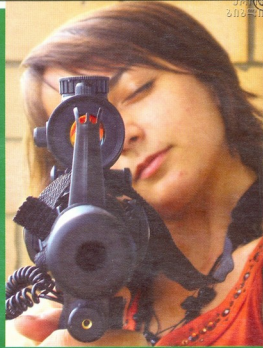
ამერიკელი სამხედროები და მეცნიერები ამ პროტოტიპზე უკვე 6 წელია მუშაობენ და ახლა, როგორც არასდროს, წარმატებასთან ახლოს არიან, თუცა, საკარგად, თავისუფალ ელექტრონებზე მომუშავე დაზარალი იარაღი (FEL) საბრძოლო ზომადებზე 2020 წელზე ადრე მაინც არ გამოიშვება.

საბრძოლო ზომადების დაზარალი იარაღით ადგურებაში ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად ენერჯის კვების წვარობა — არაატომური ძალისმიერი აგრეგატის მქონე ზომადებზე საჭირო სიმძლავრის მოძიება გაძნელებდა, მაგრამ მეცნიერები მომავალს ამ შემთხვევაშიც იმედოვნებენ.

რაც მთავარია, პროექტის წარმატების შემთხვევაში დაზარალი იარაღი ამერიკულ საბრძოლო ზომადებს ზომადსაწინააღმდეგო პიპერატორით რაკეტებთან, თვითმფრინავებსა და მცირე ზომის ზომადებთან 300 კილომეტრში გამკლავების საშუალებას მისცემს, რაც არტილერიისთვის მოუწევლიყო.

ბუნად სულენბას იარაღის ბარაზის ნებას ღართავენ

ბი უმალ თაგადვე საკადრის მიაგებენ ვველა გადარეულს, რომლებიც არცთუ იშვიათად სასწავლებლებში ცეცხლს ხსნიან და სასაკლაობებს აწყობენ.

ტეხასელი რესპუბლიკელები ინიციატივით გამოვიდნენ, რომელიც ადვოკატობრივი სტუდენტებისთვის უნივერსიტეტებისა და კოლეჯების ტერიტორიაზე ცეცხლსასროლი იარაღით გადაადგილების უფლებას მისცემს. რეფორმის მომხრეები დარწმუნებულნი არიან, როცა პოლიცია უშუაურია – სტუდენტები თავის დაცვას დამოუკიდებლად შეძლებენ. სეპტიკონსი კი შიშობენ, რომ შეიარაღებული ასალგაზრდებით საეჭ აუდიტორიები ყველ უფრო გაართულებს ამერიკულ სასწავლო დაწესებულებებში არსებულ არცთუ სახარბიულო ვითარებას. ამგანინდელი კანონმდებლობით, ტე-

ხასელ სტუდენტებს იარაღის შეტანა საერთო საცხოვრებლებში, საკუთარ ოთახებშიც ეკრძალებათ, არათუ აუდიტორიებსა და ბიბლიოთეკებში. ამასთან, თითოეულ სასწავლებელს აქვს უფლება, ეს აკრძალვაც გააუქმოს, თუმცა ამ დრომდე ცეცხლსასროლი იარაღის შენახვა-ტარებაზე შეტყულების მოხსნა ტეხასის 38 სახელმწიფო სასწავლებლიდან არც ერთის დირექციას არ მოხვლია ახრად.

ტეხასელ რესპუბლიკელთა ინიციატიული რეფორმის მიზანია, რომ სტუდენტებმა რთულ სიტუაციებში საკუთარი თავის დაცვა შეძლონ. კანონპროექტის ავტორთა თქმით, სტუდენტე-

მომხრონა რაქდამა? ნაოლი გარანანა ზარუი!

გერმანიის ხელისუფლების მიერ დაგეგმილ მასშტაბურ სამხედრო რეფორმას, რომელიც სამხედროთა რაოდენობის შემცირებასთან ერთად, საკადრებულ სამსახურში გაწვევის სისტემის გაუქმებასაც ითვალისწინებს, შესაძლოა ქვეყანაში სამხედრო მოსამსახურეთა მწვეულოდ დეფიციტი მოაყვეს.

ქვეყნის თვალდაცვის სამინისტროს მონაცემებით, საკადრებულ გაწვევის შენერების დიდან (ბოლოს 3 ანვარს მონხა) სამხედრო სამსახურში ნებაყოფლობით სამსახურის მსურველთა რიცხვი ძალზე მცირეა. თუ აბრილში ბუნდესგერი 3077 ახალწვეულის მიღებას გეგმავდა, ამ დრომდე ვარისკაცობის სურვილი მხოლოდ 306-მა გამოთქვა. არადა, რეფორმის თანხმად, შეიარაღებული ძალების რიცხვი 15 ათასი მოხალისით უნდა შეეხის, რომელთა ერთი ნაწილი – II თვით, მკორე კი 23 თვით ჩაიცვამს ფარავა.

თვალდაცვის სამინისტროში აღიარებენ, რომ საზოგადოებაში სამხედრო სამსახურით დაინტერესება მცირეა და ფართომასშტაბიანი სარეკლამო კამპანიის სასწრაფოდ დაწყება საჭირო.

სამხედრო სარჩაბით ჩინეთი გმოდ აუზ-ს ჩაოჩაბა

ჩინეთის ხელისუფლებამ 2011 წლის სამხედრო ბიუჯეტი მარმანდლიან შედარებით 12,7%-ით გაზარდა და შესაბამისად, ქვეყნის შეიარაღებული ძალების განვითარებას 91,5 მილიარდ დოლარს დაახარავს. დღეს მსოფლიოში არამისთვის ამაზე მეტს მხოლოდ აშშ ხარავავს.

თანაც, ზოგიერთი ექსპერტი მიიჩნევს, რომ ჩინეთის მიერ შეიარაღებულ ძალებზე, შეიარაღებისა და სამხედრო ტექნიკის შექენასა და შეიარაღების ახალი სახეობების შექმნაზე გაწეული ხარავები იფიციალურად გაცხადებულ

ციორზე ორჯერ მეტიც კი შეიძლება იყოს.

ბოლო სამი წელია, ჩინეთი სამხედრო ხარავებს ყოველ მომდგნო წელს 12-დან 18%-მდე ზრდის. რამდენიმე სახელმწიფო, მათ შორის – იაპონია, ინდოეთი, ტაივანი და აშშ შიშობენ, რომ ჩინეთის სამხედრო ხარავების ზრდამ შესაძლოა მათ უსაფრთხოებას აზნის.

თავის მხრე, ჩინეთის ხელისუფლება ხარავების გამოდმებულ ზრდას 2,5-მილიონიანი არმიის მოდერნიზაციასა და თვალდაცვისუნარიანობის ამაღლების მოტივით ხსნის. ქვეყნის მმართვე-

ლი პარტიის წარმომადგენლის თქმით, წლებინდელი სამხედრო ხარავები სახელმწიფო ბიუჯეტის მხოლოდ 6%-ს შეადგენს და „რომიდომიმე ქვეყნისთვის საფრთხის შემცველი არ არის“.

NATO-მ წყალქვეშა ნავების საზღვრული სისტემა შექმნა

საფრანგეთმა, დიდმა ბრიტანეთმა და ნორვეგიამ აჯარულ ვითარებებში აღმოჩენილი გემებისა და წყალქვეშა ნავებისთვის ექსტრემალური სამაშველო

სისტემა შექმნეს. ახალი სისტემა, რომელსაც NSRS (NATO Submarine Rescue System) ეწოდება, უკვე ამოცქედა და ის ამ ქვეყნების საზღვრული

ძალებს მოემსახურება. სისტემის შექმნა ამ სამ სახელმწიფოს 70 მლნ ევრო და უჯდა და მასში დისტანციურად მართული პერსონალი უკმაყოფილო წყალქვეშა აპარატი და პატარა წყალქვეშა ნავი შედის. პირველი — ფრანგულ დაშვებულ სუბმარინების საძიებლად განკუთვნილი, მეორე კი დაზიანებული წყალქვეშა ნავი ბუქსირით თავისუფლად წყლებში გამოპყავს. გათვალისწინებულია — NSRS-ს საგანგაშო სიგნალის მიღებიდან 72 საათში დახმარების აღმოჩენა უნდა შეძლოს.

სისტემაში ასევე შედის დეკომპრესორების მოწყობილობა, რომელიც NSRS-ს 600 მეტრ სიღრმეზე სამაშველო ოპერაციის ჩატარების საშუალებას აძლევს. სისტემა შოტლანდიაში, დიდი ბრიტანეთის საზღვრული-საზღვაო ძალების ბაზაზეა მოწყობილი და მას 72 კაცი ემსახურება.

NSRS-ის შექმნაში ფრანგული კომპანია DGA, ბრიტანული DE&S და ნორვეგიული NDLO მონაწილეობდნენ.

„ოდნოკლასნიკაზი“ „გასოსხლავილი“ რუსი პოლკოვნიკის მიერ დახვრებილი ჯარისკაცი

რუსულ ჯარში განუკითხაობით დაღუპული სამხედროები „ოდნოკლასნიკაში“ „გაცოცხლდნენ“.

საქველმოქმედლო ფონდმა „დედის უფლება“, რომელიც იმ მშობლების უფლებებს იცავს, რომლებმაც სამხედრო სამსახურში მყოფი შვილები მშვიდობიან პერიოდში დაკარგეს, სოციალურ ქსელ „ოდნოკლასნიკაში“ დააღიპულია პირადი გვერდები შექმნა. გარდაცვლილი ჯარისკაცები ინტერნეტსერვერში „გაცოცხლდნენ“ — მათი აკაუნტები ისეთივეა, როგორც ჩვეულებრივი მომხმარებლების. განსხვავება მხოლოდ ისაა, რომ გარდაცვლილები თავიანთ ტრაგიკულ ისტორიებს პირველ პირში ჰყვებიან.

ფონდის წარმომადგენლის თქმით, ამ დროისთვის მხოლოდ 30 ჯარისკაცის გვერდი შექმნილი, მაგრამ მუშაობა გაგრძელდება. პროექტი უბრუნელსა და იმზება გათვლილია, რომ რუსეთის თუ დასავლეთის სამხედრო დაინახოს ქვეყნის შეიარაღებულ ძალებში არსებული მძიმე სურათი და უკუღელ-

ბელვოს ოფიციალური სტატისტიკის არარეალური ციფრები.

პროექტის მესვეურთა თქმით, დაღუპული ჯარისკაცების ისტორიები უკვე უამრავი ადამიანისთვის გახდა ხელმისაწვდომი. საიტის სტუმრები ნათლად ხედავენ, რომ ისინი, ვინც მათ გვერდით სწავლობდნენ, შეიარაღებულ ძალებში მშვიდობიან პერიოდში დაიღუპნენ.

„ოდნოკლასნიკაში“ განთავსებული დაღუპულ ჯარისკაცთა ისტორიები მხოლოდ იმ ფაქტებზეა აგებული, რომ-

ლებიც სასამართლო გადაწყვეტილებითაა დადასტურებული. რაც მთავარია, ვველა ისტორია სკანდალურად დაზარალებული მათგანის შესახებ თავის დროზე პრესაშიც დაიწერა. მაგალითად, სოციალურ ქსელში განთავსებულია ჯარისკაც დენის ჟარისკაცის ტრაგიკული აღსასრულის ამბავი, რომელიც 2006 წელს ტულის 106-ე საპატიო-სადესანტო დივიზიის მთავარადამოკლებულ ჯარისკაცთა საკუთარ კაბინეტში დაცხრილდა.

შეიძლება თუ არა მიწისქვეშა სელონურად გაემონევეს ბირთვული აუთომატით?

11 მარტს იაბრიაში მომხდარმა 9-ბა-ლანმა მიწისქვეშა მთელი მსოფლიო შემ-რა მართალია, იაბრია ისტორიულად სპისოსაში რეკონად არის მიხეული, მაგრამ ამ მომენტში ასეთი დამანერველი ბლის მიწისქვეშა, ბურ ექვს ბალებს, სე-ცაღურად ზომ არ მოუწევს იაბრიათს ეს ტრაველია?

თუ რომელ ქვეყანას აწეობდა სწორედ ღუს მთელი იაბრიათს ვერადლების გადა-ტანა კურილის კუნძულებიდან მიწისქვეშა ზღვების ღიკვიდაცაზე, მთელი მისა-ვური არ არის, თუცა მტკიცებულების გა-რეე ასეთი ბრადლების გამოთქმა არ იქნე-ლია სწორი.

საერთოდ, შეიძლება თუ არა მიწის-ქვეშა სელონურად გამოწვევა?

თეთიონ ცემა „კოეფიხიური იმბე-ს“, აბალი არ გაზღვიო, იგი XX საუკუ-ნის 60-იან წლებში დამკვიდრდა სამხურო მუნიციპალიტეტში. ირი ათული წლის შემდეგ კოეფიხიური იმბეს“ შესაძლებლობა სრულ რეალიზად იქცა და სამხედრო საქ-მეში გამოიწვია „კოეფიხიური იარაღის“ ხარ-ნაირი სახეობა.

ამ იარაღის ამოკლებით მიწისაღმდე-გე შეუძლია გამოიწვიოს ხელნური მი-წისქვეშა, კოცინარული წიმა, წყალდიდო-ბა, მტყუარი, ზევი, დარევი, უძლიერეს ცუნამის დამანერველი ზვირები ზღვებსა და ოკეანეებში, რომელიც შეუძლია სანა-პროს დიდი ფართობის წაღვევა...

„კოეფიხიური იმბე“ გულისხმობს ლოსიფერობა, პიდროფერობა და ატ-მინფერობა — ჩვენი პლანეტის მყარ თხი-ბურ და გაზისებრ გარემოში — მიმდინარე ფიკტურ, ქიმიურ და სხვა ბუნებრივ პრო-ცესებზე ხელნური ზემოქმედებას, ანუ სპიზრო მინერალისთვის (მიწისაღმდეგის-თვის გამანადგურებელი დარტყმის მისაგე-მობა) ხდება უშუალოდ ბუნებრივი გარე-მის თვისებების პროფიციენტა.

რამდენიმე ქვეყანა (მათ შორის რუსეთი და აშშ-ს), რომელიც ვლინობს ბირთვულ იარაღს და მისი მიდინარეების უახლეს ტექნოლოგიებს, ინტერნურად სწავლობს სისხური ტალღების წარმოქმნას და გავ-რცელების ბუნებას მიწისქვეშა და წყალქვე-შა ბირთვული აფეთქებების დროს.

რეალურად დამტკიცებულა, რომ მი-წის ქვეშ ტემპერატურა თუ წყალბადის ბომბე-ს აფეთქების შესაძლებელია შერეულ რეჟიმში გარკვეული სიძლიერის მისე-ბრის წარმოქმნა, ხოლო სეისმურად ისე-ვად აქტიურ ზონაში უფრო დიდი ძალის ხელნური მიწისქვეშა პროფიციენტა გა-რდა ამისა, თავის დროზე ნატარდა ექ-

ეს უბოტერაიანი „მილები“ სინამდვილეში 40კტ ტროტილის სიმძლავრის რუსული ბირთვული ასაფეთქებელი მოწყობილობებია, რომლებსაც 2-3 კმ სიღრმის მატებაში უშვებენ და მათი აფეთქებით დეამაინის ქერქის სეისმურ ზონდირებას ახდენენ...

სერიამტრები მიწისქვეშა ბირთვული აფეთ-ქებისას გამოყოფილი ენერჯის გარკვეულ მხარეს მისამართად, თუცა აღსანაშნავია, რომ ვოფელეე ეს მტწწწლად დამოკიდე-ბულია არა მარტო ბირთვული მუხტის სიძლიერესა და თვად აფეთქების განზორ-ცალებების მთიოდებზე, არამედ აფეთქების ადგილიდან მიწისქვეშა დანიშნულების რაიონამდე ქანების ტიპებსა და გაზლაგე-ბაზე.

კლდეან ქანებში სეისმური ტალღის გურცელების სიჩქარე წამში 5 კმ-ს აღწევს, ხოლო რბილ ქანებში — 0.3 კმ/წმ-მდე იცე-მა. დამანერველი ეფექტი გამოწვეულია გრეტრბში მაღალი დამახულობის წარმოქ-მნით, რთული რუგებით, რომელთა ამქვეშა და განსაკუთრებით კი რუგის ტალღის ამ-პლიტუდა მაღლიან დიდა.

სეისმურად საშიშ რეგონებში შეიძლე-ბა თვად აფეთქებით გამოწვეული სეისმური ტალღა იმდენად საშიში არ იყოს, რამდენ-სადაც ამ ტალღის მიერ პროფიციენტიული მიწისქვეშა.

ღუს არსებული დაზვერვისა და კონ-ტროლის თანამდროეე სისტემების საშუა-ლებით სულ მცირე სიმძლავრის მიწისქვეშა აფეთქებებზე კი ფიქსირდება. ამბოცამე, მთელი დასაჯერებელია, რომ რომელიც სახელმწიფოს შეუძლოს ფარულად გამოი-ყენოს „კოეფიხიური იარაღი“ ხელნური მიწისქვეშა გამოიწვევად.

სწორედ ამბოცამე მიღებულ იქნა რი-ვი საერთაშორისო შეთანხმებებსა, მათ შორის 1977 წლის კონვენცია, რომელიც კობალეს ისეთი იარაღის სასიხების გამო-ყენებას, რომლებიც ზემოქმედებენ ბუნებრივ

პროცესებზე და იწვევენ მის სტრუქტურულ ცვლილებებს.

ხელნური მიწისქვეშა მთიწვა საბ-ჭოთა კეხმარს აშშ-ის წინააღმდეგ მრე-ცვლილიან „კვიე ომის“ პერიოდში არა-ერთგზის შეუძლო, მაგრამ ვოფელეის ემინოდა საბასუხო ქსელისა. სწორედ ეს საბასუხო, გარდაუვალი, შურისძიების სა-შისრუება აჩვენდა ათწლეულების განმე-ვლობაში ზესახელმწიფოებს, რომ ერთმანე-თის წინააღმდეგ არ გამოეყენებინათ მასობ-რივი განადგურების იარაღი.

თუცა, კრეს-ს ვოფელი გენერლის კა-ლეგისის (რომელიც ამჟამად აშშ-ს აფე-რებს თავს) აღიარებითა კრემლში თავის დროზე განხილბოდა ამტკარი ვარიატო; თუკი დაიწყებოდა ბირთვული ომი, საბჭო-თა ატომური წყალქვეშა ნავი კალიფორნი-ის ახლოს, ოკეანის სიღრმეში აფეთქებდა მძლავრ თერმობირთვულ მუხტს, რომელიც გამოიწვევდა დამანერველი მიწისქვეშა სე-ისმურად ისედაც აქტიურ ამ სანაპიროზე. ამასთან, წყალქვეშა აფეთქებისას რე-მოციქნებოდა მძლავრი ცუნამი, რომელიც წაღვედა აშშ-ის დასავლეთი სანაპიროს დიდ ნაწილს.

P.S. თუკი საბჭოთა დროინდელ კრემ-ლში მართლაც განხილბოდა მიწისქვეშა სელონურად მთიწვათა მიწისაღმდეგის ტერიტორიაზე, რატომ არ შეიძლება ანა-ლოგიური ანუ რეზი ახლანდელი რუსეთის კრემლზე აწუხებულ და თანაც იმ ქვეყნის წინააღმდეგ, ვინც რუსეთს ბოლო 66 წელს, ოკუპანტ ქვეყნად მიიჩნევდა?!

ინტერვიუ ალექსანდრე

საქართველოს მიწაში ჯერ კიდევ მრავლად არის დარჩენილი ფეთქებადსაში საგნები

ANAMA კუპანიზაქური განაღვი ქართულ სავსიალისგან მოაღზაღვს

ჯერ საბჭოთა და შუქდროში რუსეთის არმიებმა საქართველოს ტერიტორიაზე ყოფნისას დისლოკაციის ადგილებში დიდი რაოდენობით საბრძოლო მასალა და ნაღვი დატოვა.

ამას დაემატა 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს გამოყენებული ნაირ-ნაირი სახის საბრძოლო საშუალება, მათ შორის ბეჭეა კასეტური ელემენტებით დატენილი ჭურვი.

მიწაში დარჩენილი ეს საფრთხე შევიდოიან მოსახლეობას უდიდეს საფრთხეს უქმნის.

ფეთქებადსაში საგნებით დაბინძურებული ტერიტორიები გამაფრთხილებული ნიშნებითა და აღნიშვნებით არის მონიშნული, მაგრამ ზოგჯერ მოსახლეობა გაფრთხილებას ვერად არ იღებს, აკრძალულ ადგილებში ჯარის შესაგროვებლად შუდის ან საქონელს აძიებს, რაც არაერთი ტრაგეული შემთხვევის მიზეზი გახდა.

შვიდობიან დროს ფეთქებადსაში საგნებით დაბინძურებულ ტერიტორიათა გასუფთავების ანუ კუპანიზაქური განაღვით სპეციალიზებული სამოქალაქო ორგანიზაციები არიან დაკავებული.

კუპანიზაქური განაღვის მიზანია — სამოქალაქო მოსახლეობის სარსებო გარემოს ფეთქებადსაში საგნებისა და მთლიანად გასუფთავება და უსაფრთხოების სრული გარანტია, რაც შესაბამისად დიდ დროს, სათანადოდ მომზადებულ სპეციალისტებსა და აღჭურვილობას მოითხოვს.

საქართველოში კუპანიზაქურ განაღვით სამუშაოებს ძირითადად უცხოური ორგანიზაციები ასრულებენ.

1997 წელს საქართველოში, კერძოდ, აფხაზეთიდან, მუშობა დაიწყო ბრიტანული-ამერიკულმა The Halo Trust-მა, რომელიც ამჟამად საგარეჯოს ყოფილი რუსული საბრძოლო მასალების საწოლისა და ყოფილი თელავის სამხედრო აეროდრომის ტერიტორიაზე კუპანიზაქურ განაღვას აწარმოებს.

სამუშაოთა დიდი მოცულობის გამო 2009-10 წლებში საქართველოში მუშობდა ნორვეგიული ორგანიზაცია Norwegian People's Aid-ი (NPA).

პრობლემის სირთულია და გასაღამდ რაიონების სიძარულის გამო საჭირო NATO-ს მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სააგენტომ (NAMSA) გამოაცხადა კონკურსი, რომელშიც მონაწილეობდა აზერბაიჯანული ANAMA, სლოვაკური ITF, ამერიკული DynCorp და სხვა ორგანიზაციები.

საქართველოს ტერიტორიაზე კუპანიზაქური განაღვით სამუშაოების ჩატარების უფლება აზერბაიჯანის განაღვით ეროვნულმა სააგენტო ANAMA-მ მოიგო.

შესაბამის შთანხმებას ბრიტანული ANAMA-ს დირექტორმა ნაზიმ იმბალიუმმა და NAMSA-ს ოფიცერმა დევიდ თონ-დროუმ მოაწერეს.

აზერბაიჯანელები კუპანიზაქური განაღვის ქართველ სპეციალისტებს აზერბაიჯანში გვიგელის რეგიონულ მაზრაში მოამზადებენ და პირველი გამზადებულები შესაბამის კურსს უკვე გადიან.

აზერბაიჯანის განაღვის ეროვნულ სააგენტოს რეგიონში კუპანიზაქური განაღვის მხრე მჭინაუე პოზიცია უკავია.

აზერბაიჯანულმა ორგანიზაციამ რამდენიმე ტენდერი მოიგო თურქეთში და თურქეთ-სირიის საზღვრის სახელდევს ანტიკურ ქალაქ კარკამის (გახიანთუფის ოლქი) ფეთქებადსაში საგნებისაგან ასუფთავებს.

ქალაქის დიდი ისტორიული ღირებულების გამო განაღვით სამუშაოებს მხოლოდ ხელით ასრულებენ.

მიმსწერილნი მოცულობის სამუშაოები ტარდება თავად აზერბაიჯანის ტერიტორიაზეც, სადაც მარტო გასულ წელს ნაღვებისა და აუფეთქებელი საბრძოლო მასალებისაგან 29717406 კმ ტერიტორია გასუფთავდა და 64448 ნაღვი და აუფეთქებელი საბრძოლო მასალა გააუფრთხილეს.

ANAMA-ს გამოცდილებას ახლა 8 თურქი სპეციალისტი იზიარებს. თურქეთში მსგავსი ორგანიზაციის შექმნაცაა გადწყვეტილი.

გამორიცხული არ არის, სპეციალისტთა მომზადებასთან ერთად, საქართველოშიც ანალოგიური ორგანიზაცია ჩამოყალიბდეს.

თხზარ ჩანანობ

ANAMA-ს რეგიონში მჭინაუე პოზიციები უკავია

საფრანგული კ-გე-მს სრული

NATO-ს ფრანგი პრეზიდენტი კრეს-ს აჯანყი იყო

რუსეთის ხელისუფლებამ დია და ფრული მთოიდების გამოყენებით ევროპის პოლიტიკური ლიდერების ურთიერთდაბირისბირება შეძლო. ერთ ფლანგზე „ბებერი ევროპის“ ის ქვეყნები (საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, ესპანეთი) არიან, რომლებიც თვის დროზე პიტლერსა და სტალინთანაც პოულობდნენ საერთო ენას, მეორე მხარეს კ ის ქვეყნები, ვინც თავად იყენიეს საბჭოთა კავშირის იმპერიის მიუღი ხისსიციკე.

რუსეთის დიდი მონღლებით, ევროპას და ამერიკაში გაცხადებული დისკუსია მიმდინარეობდა იმის დასადგენ, თუ ვინ გაისარდა პირველმა და ვინ დაიწყო „ავისტოს ომის“. ხოლო ის კი, თუ რატომ არ სრულდება სარკოზი-მედიდფრეს შეთანხმების ყველა პუნქტი, რატომ მოახდინა რუსეთმა საქართველოს ტერიტორიის ანექსია და უნდა ათახობთ რუს ჯარისკაცს აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში, „ბებერი ევროპის“ ქვეყნების ლიდერებს აღარ აინტერესებთ.

ციფმა შამბარმა თუ მოსკოვში მათზე არსებული კომპრომატების გამოქვეყნების შიშში, ევროპის ბევრი ქვეყნის ლიდერის ლუსტრაცია მახდინდა. თეთრისა და შავის დაღვინის ორთაქაღის აბანი აღარ სჭირდება. ევროპაში რუსეთის „ეუროპოვილი მგობარსა“ და „ცელქ“ სიღვი ბერულუსკონზე გვევ გვექონდა საუბარი. ამჟამად კი საფრანგეთსა და მის პრეზიდენტ ნიკოლა სარკოზიზე მოგთხრობთ.

სხვადასხვა ვარაუზობათა გამო ნიკოლა სარკოზი ჩვენი ქვეყნისთვის მძიმე ისტორიულ ტრაგედი, ძალზე მნიშვნელოვან ამბულაში მუყველიანა. კარგად გვახსოვს „ავისტოს ომის“ დღეებში მისი ძალზე ემოციური დამოუკიდებელი ვოკალები მოსკოვსა და თბილისში, შედეგად კი ხელმოწერილი სამხმრთო შეთანხმებები, რაც საფუძვლად უნდა დასდებოდა ამ საერთაშორისო კონფლიქტების მშვიდობიან დაჯერულიერებას.

საბჭოთა სამსხმარებლის სანსმარტი ომემატა

ვერ კიდევ საბჭოთა კავშირისა და კავგუბეს არსებობის პერიოდში საბჭოთა სპეცსამსხმარებლის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანა ის იყო, რომ დასავლეთის ქვეყნები ერთმანეთზე წაეკიდებინა და მათ შორის განხეთქილება ჩამოეგდო.

დასავლეთ ევროპისა და აშშ-ის დაბირისბირების მიღწევა კვლავ დარჩა რუსეთის ხელისუფლების და სპეცსამსხმარებლის პრიორიტეტულ ამოცანად. ისტორიულად ეს ყველაზე კარგად საფრანგეთში გამოხდოდა, სადაც, შიშობდა ითქვას, თაწლეულების მანძილზე უამრავი აგენტო ჰყვდათ საზოგადოების ყველა ფენაში.

სწორედ მათი დახმარებით შეძლი საბჭოთა დაზვერვა 60-იანი წლების მეორე ნახევარში პრეზიდენტ შარლ და გოლისა და აშშ-ის პრეზიდენტ ლინდონ ჯონსონის შორის განხეთქილების ჩამოგდება, რასაც მოჰყვა საფრანგეთის NATO-ს სამხედრო პროგრამებიდან გასვლა. თუმცა სულ მალე ამერიკელებმა რეგნში აიღეს.

ბანდრალ და გოლის საბადისჯორო გვიგონა

ნიკოლა სარკოზის პოლიტიკურმა კერძმა, ლევენდარულმა შარლ და გოლმა კარგად მოულოდნელად დაამთავრა.

საფრანგეთის პრეზიდენტ შარლ და გოლის სტრატეგიული შეცლიმა ის იყო, რომ ერთდროულად დაუკარისბარდა მსოფლიოს რამდენიმე ქვეყანას (ისრაელს, აშშ-სა და დიდ ბრიტანეთს). ისრაელისა და არაბების მრავალწლიან დაბირისბირებაში გენერალი ამკარად უჭერდა მხარს არაბებს. მას საერთოდ ისრაელის, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნაც კი არასწორად მიაჩნდა. 50-იანი წლების ბოლოს, საფრანგეთის პრეზიდენტად არჩევის შემდეგ, მან ფაქტობრივად ცალმხრივად შეწყვიტა ისრაელთან დადებული ყველა სამხედრო ხელშეკრულება, ხოლო 1967 წელს გაეროს ხელშეკრული ისრაელ-ეგვიპტის ომში ისრაელი გამოაცხადა აგრესორად, რითაც საბჭოთა კავშირის აღფრთოვანება და მჭირება დაიშსახუდა. ბუნებრივია, მსოფლიოში ერთ-ერთი

საფრანგეთის კომპარტიას დიდი ხნის წარული აქვს და კავგუბე მასში თანამონარებებს ყოველითვის პოულობდა

ყველაზე პატემოყვარე სპეცსამსხმარი – „მოსადი“ და გოლის ანტიისრაელი მოქმედებებს დიხანს ვერ მოითმენდა. მას ამ საქმეში მოკავშირეც გამოუჩნდა.

აშშ-ის აღმნიშტრაცია და გოლის მრავალწლიანი ანტიამერიკული პოლიტიკით დიდად უმკამოფილო იყო. საფრანგეთის პრეზიდენტი საჯაროდ გამოხდა ამერიკის პოლიტიკას ვეფტნაში, დოლარის პრევილაციებზე მდგომარეობას, მოითხოვდა კანადის ფრანგულენოვანი პროვინცია კვებეკის დამოუკიდებლობას. 1965 წელს კი საფრანგეთი საერთოდ გაიყვანა NATO-დან და პარალელურად საბჭოთა კავშირთან „მეგობრობის და თანამშრომლობის“ ხელშეკრულებას მოწერა ხელი. და გოლის საერთო პოლიტიკით დიდი ბრიტანეთიც შემუთოებული იყო, რადგანაც მან რამდენჯერმე დაბოლოვდა ამ ქვეყნის ევროპულ ტრეკტურებში გაწევრება. საერთაშორისო ასპარეზზე აშკარა დაბირისბირებას ვეგებოდა საფრანგეთის შიდაეკონომიკური და სოციალური პრობლემები (ინფლაციის მაღალი ტემპი, უმუშევრობის ზრდა, არქაული განათლების სისტემა და ა.შ.). ყველაფერ ამას კი აგვირგვინებდა მოხუცი პრეზიდენტის მართვის ეგროტიკური სტილი, რაც უკვე მის თვდადებულ მოხერხებაც კი ამთოფიხდა.

აბაბო, ეს ჩამინათული საკმარ დიდი იყო იმისთვის, რომ თუნდაც სტრატეგიულ მოკავშირეს ვაგებოთ. ამიტომ ამერიკის, ბრიტანეთისა და ისრაელის დაზვერვები (შესაბამისად: ცსხ, MI-6 და „მოსადი“) შესაბამისი მომხმარებელი უცდინებლად მოხუცი პრეზიდენტის პოზიციის შესარყვად და გოლისთვის სადელისწერი საჯაროდ და სამთხო პოლიტიკის შეცლიების პიკი 1968 წლის მაისში დაგდა. სტუდენტუ-

გენერალი მარლ დე გოლი ერთ-ერთი თვალსაჩინო პოლიტიკოსი იყო, რომელიც დამოუკიდებელ საგარეო პოლიტიკას ატარებდა

რი გამოსვლები გახდა ის დეტონატორი, რომელმაც საბოლოოდ დე გოლის პოლიტიკური კარიერა შეწყვიტა. პარიზის ერთ-ერთ გარეუბანში მდებარე ნანტერეს უნივერსიტეტის სოციოლოგიის ფაკულტეტზე (საინტერესო კანონზომიერებაა, რომ სტუდენტთა გამოსვლებმა ვეკლა ქვეყანაში ჰუმანიტარულ ფაკულტეტებზე იწყება) დაწვევულმა გამოსვლებმა სულ მალე პარიზის სიბრძნის უნივერსიტეტში გადაიხადა და რამდენიმე დღეში საფრანგეთის სტუდენტთა ნაზვარდობიანად დემონსტრაციად გადაიქცა. სოციალიზმი და განათლების სისტემის რეფორმების მოთხოვნები სულ მალე უკვე ქვეყნების სპექსამსახურების „უხილავი ხელით“ პოლიტიკურ – დე გოლის გადადგომის მოთხოვნაში გადაიზარდა. პრეზიდენტი ცინიკურად ეპიფანოზდა სტუდენტთა მოთხოვნებს: „აღბანი გამოცდების ჩაბარების შემშინდათ ან სტუდენტური სასადადლო არ მოეწონათ“.

თავდაპირველად სტუდენტთა ქაოსური გამოსვლები და მოთხოვნები ანარქისტული, ტროცკისტული და მარქსიული იდეებით იყო „შეხვეული“.

1968 წლის 10 მაისს კი პარიზში სტუდენტურმა ახმდელ ბარიკადებმა მიუხედავად იმისა, რომ მათი შეთარაზება ძირითადად ეჭვი და „მოლოტოვის კოქტეილი“ იყო, სტუდენტთა მოქმედებებმა აშკარად იგმოზობდა სპექსამსახურების გამოცდილი ინსტრუქტორების ხელი. მას შემდეგ, რაც პარიზის პოლიციამ სასტიკად დაარბია სტუდენტთა ბარიკადები, დემონსტრანტთა მოთხოვნები მხოლოდ პრეზიდენტ დე გოლის გადადგომის ჭეშმარიდი უტყუარად იყო 1972 წლამდე, ანუ პრეზიდენტობის ვადის გასულამდე უარს აცხადებდა გადადგომას. თუკი ვერ გა-

ფიცვება, სტუდენტთა მრავალათასიანმა დემონსტრაციებმა და შემდეგ რევოლუციურმა დამარცხებამ, აიძულა 79 წლის პრეზიდენტი 1969 წლის 27 აპრილს გადადგომის შესახებ განცხადებინა.

ასე დაიწყო დე გოლის პოლიტიკური კარიერა, რამაც მას რამდენიმე ქვეყნის სპექსამსახური „დაეზარა“, თუკი ეს ფაქტი დღესაც გასაიდუმლოებულია.

საფრანგეთის პოლიტიკის მისიონერების ორიგინალური გზა

მრავალი მიხეხის გამო საფრანგეთი და მისი პოლიტიკური პარტიები კა-გუ-ბეს არეულებში ხშირად ფიგურირებენ. გასული საუკუნის 60-80-იან წლებში საფრანგეთის კომუნისტური პარტია აქტიურად გამოდიოდა საბჭოთა იმპერიაში გამკეული არადემოკრატიული მმართველობის გამო, ფრანგი კომუნისტების ლეგენდარული ლიდერი ჟორჟ მარშე არ იღლებოდა საბჭოთა კავშირში ადამიანის უფლებების დარღვევებზე საუბრით და საჯაროდ იცევადა ცნობილ დისიდენტებს: სახაროეს, ორლოვს, ბუკოვსკისა და სხვებს. ფრანგი კომუნისტების სოციალისტებიც უპატივდნენ მხარს, ვეკლას რჩებოდა შთაბეჭდილება, რომ საფრანგეთის კომუნისტური და სოციალისტური პარტიები საძვედრო-სა-სოციალისტულ იფენენ დაპირისპირებული კრძალნი. თუკი ნუ ვიქარებთ დისკონს გამძღვანას და საბჭოთა კავშირის კა-გუ-ბეს და კომუნისტური პარტიის „სრულიად საიდუმლო“ არქივებს ჩაეხედოთ.

1980 წლის 16 დეკემბერს სკკ ცკ-მ მიიღო სრულიად საიდუმლო დადგენილება, რომლის საფუძველზე ორი დღის შემდეგ სსრკ მინისტროს საბჭოს თემეჯიომარე ნიკოლოზ ტიხონოვის ასევე საიდუმლო ლაკონური განკარგულება №2585 გამოიცა, რომლის შინაარსაც ქვემოთ ვითავიზობ.

„ნება მიეცეს სსრკ „ენემტორგბანკს“ 10 წლით გაუნაზღვროს საკუთარი გაერთიანება „სტანკომპორტს“ ფირმა „magra gmbx“ – სან მისალეში 2,8 მილიონი მანეთის კრედიტის დაფარვის ვადა“.

ერთი შეხედვით ზემოთ მოყვანილი ტექსტი ჩვეულებრივი კომერციული დოკუმენტის შთაბეჭდილება ტოვებს და საიდუმლო რა უნდა იყოს?

რატომ გახდა ასეთი გასაიდუმლოება საჭირო? ან რა კავშირი უნდა ჰქონოდა ამ დოკუმენტს საფრანგეთთან? ვეკლაფერს ფარდა ახლებდა, როცა მხოლოდ საიდუმლო დოკუმენტს ვაგვიცნობთ.

1980 წლის 12 დეკემბერს სკკ ცკ საერთაშორისო განვიფილების გამკის მოადგილე ანტლოუ ჩეინიავი (შემდგომში მისიალ გორბაჩოვის უახლოესი თანამე-

წე) პოლიტიბუროს საიდუმლო მისხეუბას უშინალებს, საიდანაც ირეკვა „მაგრას“ მაგარი ამბები:

„ფირმა Magra gmbx კუთვინის საფრანგეთის კომპარტიას და უკვე 15 წლით ვიდლებოს საკისრებს საკუთარი გაერთიანება „სტანკომპორტს“ და შერდგერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში ვიდის. უკანასკნელ წლებში ფირმას 2,8 მილიონი მანეთის დაფილიანება დაფიროდა. ვალის გადაფილების შეხიხევაში ფირმა დაფილიანებას დაფიარავს. ამას უკვე გვიხიხენ ფრანგი მფარბების ხელმძღვანელები 1980 წლის 12 დეკემბერს სპეციალური წერილით“.

ირეკვა, რომ 1965 წელს საფრანგეთის კომპარტიის ლიდერებს საბჭოთა კავშირისგან ხელსაყრელი კონტრაქტების მისაღებად შექმნეს ორი ფირმა „მაგრა ფრანსი“ და „მაგრა გმბხ“, რომლებსაც საფრანგეთის მოქალაქე ვინე ბ. კუტასი ხელმძღვანელობდა. ეს საშუამდგომლო ფირები საბჭოთა პროდუქციის იფიდ ვიდლებოდნენ და შემდეგ საფრანგეთისა და გერმანიის მიდღ მოგებით ვიდნენ. სრულიად საიდუმლო დოკუმენტებში ასევე ფიგურირებს ფრანგული ფირმა „ამქესი“, რომელიც მსგეის ოპერაციებს წარმოებდა.

ასე ორი, წლების მანძილზე ფრანგი „მატროსანი“ და „ამქესი“ კომუნისტებში ამკარა სპეკულაციით მიდღიდებდნენ. საბჭოთა იმპერიის კრიტიკა კი ტრუფი ბაქიებზე და ფრისვილიბა იყო. საინტერესოა, რომ ფრანგი კომუნისტები კრძლის კრიტიკას მამინ იწყებდნენ, როცა ფული შეთავალდებობდა, მიდღიდნენ „მორე ულუფას“ და კვლავ თვალს ხუჭუჭდნენ საბჭოთა კავშირში მიმდინარე მოუფენებზე.

ამგარი ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობა საბჭოთა კავშირის დაშლამდე გრძელდებოდა.

1991 წლის იანვარში მოსკოვს ხუთ-ღლიანი ვიზიტით საფრანგეთის კომპარტიის ხელმძღვანელები გ. პოლინოვი, რ. ფანი, ჟ. ნეგრა და სხვები სტუდენტდნენ. მათი სტუდენტობის მოთავი მისნა ერთი შეხედვით ძალზე ბანალური, თუკი მათთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო. მილანაარაფბა ჭეზობდა კვლავ ფრანგების „მფარბი ფრემბიან“ საბჭოთა კავშირის მიერ ფრანგი კომუნისტებისთვის ხელსაყრელი კონტრაქტების ფიგორმებას.

საინტერესოა, რომ ფრანგი კომუნისტების „მოე შური“ უუფრდნენ ძირითად კონკურენტს – საფრანგეთის სოციალისტური პარტიის შუგეში. საიდუმლო არქივებიდან ირეკვა, რომ იმინი 1976 წლის აპრილში დაწინიებით ხიხილდნენ საბჭოთა იდღიდების „ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობის დაწვევას“.

კა-გე-პე საზრანგეთში

საფრანგეთის მთავარი სისუფთავი ყოველი კონტრანგერეა იყო.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ფრანგ აჯანყებულ მთავალ სკანდლურ ფაქტს და დოკუმენტურად დადასტურდა, რომ საფრანგეთის მრავალი პოლიტიკოსი, სამხედრო უწყისები და საეკსპანსიონების მაღალჩინოსან საბჭოთა კავგებებს მიერ მართვლიდა.

ქვეით კავგებებს ორ ვეღლავე ცნობალ აგენტზე მოვითხრობთ.

ჯორჯ კავგებ, ფრანგი, 1943-1963 წლებში იყო კავგებების პირველი სამმართველოს (საგერო დაზვერვა) აგენტი. 1958 წელს დაინახა საფრანგეთის თავდაცვის სამინისტრის ერთ-ერთი საბაზისისგანსვლი პოსტზე, მგრამ საბჭოთა დაზვერვის ხელშეწყობით მალეუე გადაიყვანეს NATO-ს პრესსამსახურის უფროსად, რაც აძვედა საშუალებას მისკოვისთვის გადაეცა აღიანის სრულიად საიდუმლო სამხედრო და პოლიტიკური ინფორმაცია. პაკ იყო საფრანგეთში მოქმედი საბჭოთა აგენტურული ქსელის (კოდური სახელწოდება „საფორ“) ერთ-ერთი წევრი. დააბტომრეს და გაასამართლეს 1963 წელს. მუსკავს შეიდი წელი.

პაკ ჯორჯე ჰემელტონი, დაბადდა 1922 წელს კანადაში. გადმობრტვლი იყო კავგებებს პარიზის რეზიდენტურის მიერ 50-იანი წლების დასაწყისში. საბჭოთა დაზვერვის დახმობით სობროში მიიღო უფლები განათლება და დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია ეკონომიკის განხორციელო. NATO-ს ტრენინგებში მუშაობდა საქცილობით ხუთი წლის განმავლობაში საბჭოთა დაზვერვის გადასკა რამდენიმე ათას საიდუმლო დოკუმენტზე გრაფიით „კოსმიკი“, რაც NATO-ს ტრანდარტებში საიდუმლოების ერთ-ერთ უმაღლეს კატეგორიას მიეკუთვნება. მის მიერ გამოტანილი დოკუმენტაციის სწრაფი დამუშავების მიზნით პარიზის რეზიდენტურამ ერთი მეტადელ უმცაქური ხერხი მოიფიქრა.

ჰემელტონის სამსახურიან ახლოს, პარიზის ერთ-ერთ ქუჩაში მდგომი შვიი მაკროეტიობუსი გარეგნულად ვურადლებას არ იქვედა, შიგნით კი ტექნიკის უმაღლეს დონეზე აღჭურვილ ფოტოლაბორატორიაში NATO-ს საიდუმლო დოკუმენტების კოპირება ხდებოდა. ამოსუნთქვის დროც არ იყო, რადგან საბჭოთა აგენტის შესვენების დამთავრებამდე სიფიში უნდა დაბერუნებინა საიდუმლო სამხედრო გვეგები და ეკონომიკური პროგნოზები. ჰემელტონის, როგორც საბჭოთა აგენტის დიდ მნიშვნელობაზე მეტველებს ის უნიკალური ფაქტიც, რომ 70-იან წლებში ის სპეციალურად ჩამოიყვანეს მოსკოვი კავგებებს თავმჯდომარე ოუნი ანდროპოვიან შესახვედრად.

ჰემელტონი დააბტომრეს და გაასამართლეს 1982 წელს – NATO-დან წა-

მოსვლიდან 21 წლის შემდეგ, მიუსავა ათი წელი. 90-იანი წლების დასაწყისში დასავლელი ევროპის პრესაში გამოქვეყნდა დოკუმენტური მასალები საფრანგეთის თავდაცვის მინისტრზე 1981-1985 წლებში, პრეზიდენტ ფრანსუა მიტერანის პოლიტიკურ მოკავშირე და მეგობარ ჩარლზ ერნსი შესახებ. ირვეყვა, რომ ერნსი დიდი ხნის მანძილზე იყო კავგებებს აგენტი და საიდუმლო ინფორმაციას აწვდიდა მოსკოვს.

**ნიკოლა სარკოზი
სამსახურსაზრანგეთში
მიმპარი სამიწვე ხლდაა**

2008 წლის ოქტომბრის მეორე ნახევარში, როდესაც მთელი ევროპა, და შეიძლება თითქმის, მთელი მსოფლიოც, რუსეთის მიერ „სარკოზი-მედვედევის“ შეთანხმების შესრულებას ელოდა, საფრანგეთის პრესაში პრეზიდენტ ნიკოლა სარკოზის მაკომპრომეტირებელი სტატია დაბეჭდა. ეს მასალა უმაღ აიტაცა რუსეთის „ოაისსუფელმა“ მასმედია და დამნაშვეც სწრაფადე იაოა.

ჯერ კარგად ისიც არ იყო გარკვეული სარკოზის შესახებ კომპრობტები სიმართლე იყო თუ არა, და საერთოდ, როგორ მოხედა კონფიდენციალური ინფორმაცია პრესაში, რომ რუსეთის საგერო დაზვერვასთან დაახლოებულმა „მოსკოუ პოსტმა“ სარკოზის კომპრომეტაციამ აშშ-ის დემინისტრაცია და სპეცსამსახურები, ვერძოდ, ცენტრალური სადაზვერეო სააგენტოც დაადასამაულა. ჰეტინ-მედვედევის ხელისუფლების გათვალ რაოული არ არის, უპირველესად მათ უნდაოთ რუსეთ-საქართველოს ომის პრობლემების მიწუმაგება და სარკოზის წინააღმდეგ სენსაციური მასალების გამოქვეყნებით საფრანგეთის პრეზიდენტის შემინება და „განვიტრადება“. იმედროულად, საფრანგეთ-აშშ ურთიერთობების გაფუჭება. უკვე შეიძლება თითქმის, რომ მათ მიზანს მიაღწიეს.

**306 იმამბა
სარკოზის
კომპრომეტაციამი**

ფრანგულ ეურნალ „ლე პონში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში, რომელიც (როგორც ირწუნებიაან) საფრანგეთის კონტრანგერვის ყოფილი შვევის, ეგ ბეტრანის პირად ჩანაწერებს ევრდნობა, სარკოზის სამი „ფორტიდან“ უტევენ:

საფრანგეთის შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტზე ყოფინასას სარკოზის სეიფში 150000 ევრო ნაღდ ფულს იხანავდაო. ეს ბრადლებს შეიძლება ქართველი მაღალჩინოსნებისთვის სასაცილოც კი იყოს, ევროპაში კი ამ რაოდენობის ნაღდი ფული, როგორც წესი, კოურეფციასთან ასოცირდება;

მეორე კომპრობტები სარკოზის მექლანთიებას უკავშირდება. ამ ბრადლებს თანახმად, „ენერჯიულ ნიკოლას“ ინტიმური კავშირი ჰქონია საფრანგეთის პარლამენტის ერთ-ერთი დეპუტატის ლამაშ მეუღლესთან.

საინტერესოა, რომ უკვე დიდი ხანია ვეღლავე დიდ პრობლემებს სარკოზის მისი „კახანოობა“ უქმნის. დიდი მექლანთე ყოველთვის მაღალ და ლამაშ ქალბატონებს ორწვეს. ამჟამინდელი მეუღლე – კარლა ბრუნი მისი მესამე ოფიციალური ცოლია.

3. ეურნალში გამოქვეყნებულ სტატიაში დაწერილებით იყო მოთხრობილი სარკოზის პირად ცხოვრება – მის ურთიერთობაზე პირველ და მეორე ცოლთან, მათთან გაყრის მძიმე პროცესზე და ა.შ.

ბესიკ ალადაშვილი

ექსტრეტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, უმმშრობის გადადგარი პოლკოვნიკი

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

კავკასიური მოვლენები

აეროსტარის ერთ-ერთი აღმშენებელი ახალი Aerostar-ის ტიპის უსაფრთხო საფრენი აპარატის წარმოების, ახლა ეს თვეს შეუდეგ მის წარმოებს

აზერბაიჯანი

განმაღმა შეტვის ხაზის გასწვრივ ფრენების სიჩქარის შეზღუდვას ძალაშია ითხოვს შიშვეტის რეჟიმის 36-ჯერ დააღრმავა ამის შედეგად 2 აერობაიჯალი სასაფრენო დივიალი და ახლევ დანია, ადრინაში ითხოვს შეზღუდვის რეჟიმის დააღრმავა 24 შეზღუდვი ადრინაში, რასაც 2 აერობაიჯანელი ვარიანტი შეჭრის, 2 ვ დანიკა.

2010 წლის მარტისთვის დაიწყო აერობაიჯანის 3 მოქალაქე, რომლებიც კოალიციური ძალების საუბრებისას და ელენების გერმანიის კომანდოსთან, სამეცნიერო-ტექნიკურების, სახეობის კავშირის გზის დაიჭირა.

გასულ წელს სახელმწიფო სახელმწიფო სამინისტროს შეწყვიტა 2 ახალი პილოტების კატორაგის ხელის გაცემა ვი სექსუალური მანიქურის განსვლადისთვის საფრენის-საბრუნავის სასაფრენო ჩარტინა.

დაიწყო ისრაელი შეჭრის უსაფრთხო საფრენი აპარატის Aerostar-ის

და Orbiter-ის სერვისი წარმოებს. ახარტებს აერობაიჯანის უსაფრთხო რეჟიმის Azad Systems-ის მიხედვით.

გასულ წელს აერობაიჯანის სხვა ქვეყნის 13 მდე 900 ათასი დივანის სასაფრენო მანქანების პროექტის გაყენა.

გასულ წელს ტერორიზმის მოსაპოვებლად მიხედვით და უსაფრთხო დავალებული მიხედვით სახელმწიფო კომისიის შექმნის წყალობით სამხრეთში მნიშვნელო აერობაიჯანის ცენტრის დაიჭირა და რთი ვარიანტის ტერორიზმის განხორციელება, ხოლო სასაფრენო 2 დასავლეთი ვარიანტის ცენტრის დაიჭირა.

2010 წელს სხვა ქვეყნის სასაფრენო საფრენო საწარმოებისათვის შეარსებული ძალების 10 სასაფრენო მომსახურე იქნა დაკავშირებული.

ქვეყნის მთავრობის დასაწყისში უსაფრთხო რეჟიმის და უსაფრთხო რეჟიმის (პირ) სარდელი გერმანიის ტერორისტების მიერ დაიჭირა. ამ ინციდენტის შედეგად გერმანიის ტერორისტების მიერ დაიჭირა.

რომელიც შე-3 საბრძოლო კოორდინატორი (მარტინ) ჩაიხარა.

აერობაიჯანის თქმით, ფრენის დანაკარგის მიხედვით კომისიის (TAI) წარმოებული Turna-ის ტიპის სამხრეთი თვითმფრინავის შეტვის სერვისი და გაიხარა. იმის მიხედვით TAI აერობაიჯანის სასაფრენო-საფრენო ძალების სახელმწიფო თვითმფრინავების და შეზღუდვითი თვითმფრინავით დაიჭირა რუსეთს. მარტინ კომისიამ სხვადასხვა ქვეყანაში 30 თვითმფრინავი გაიფრინა, ხოლო წელს შეუდეგ 20 თვითმფრინავი აქცია.

რუსეთის კომისიის არსებითი რეგულაციის "აერობაიჯანის დასავლეთი რეგიონის TAP-ის დასავლეთი რეგიონის შეტვის რეჟიმის მიხედვით აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

ანაწინა აერობაიჯანის დანაკარგის მიხედვით დაიჭირა.

სოკვათი

მთელი კომისიის მიხედვით სიჩქარის გრძელად უსაფრთხოების სასაფრენო მომსახურეების სასაფრენო მომსახურეების მიხედვით დაიჭირა.

მთელი კომისიის მიხედვით სიჩქარის გრძელად უსაფრთხოების სასაფრენო მომსახურეების სასაფრენო მომსახურეების მიხედვით დაიჭირა.

მთელი კომისიის მიხედვით სიჩქარის გრძელად უსაფრთხოების სასაფრენო მომსახურეების სასაფრენო მომსახურეების მიხედვით დაიჭირა.

მთელი კომისიის მიხედვით სიჩქარის გრძელად უსაფრთხოების სასაფრენო მომსახურეების სასაფრენო მომსახურეების მიხედვით დაიჭირა.

გერმანიის მოვლენები...

საქართველოს შეტვის სიჩქარის არმა მოვლენის მიხედვით დაიჭირა.

კონსტიტუციური კავშირები

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

საქართველოს სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

კონსტიტუციური კავშირები

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

რუსეთის სასაფრენო სამსახურის მიხედვით დაიჭირა.

ეს ფოტო; სადაც დაფიქსირდა გასაწვლელად გამზადებული Cougar-ებია ასახული, ავღანეთში ქართული სამხედრო კონტინგენტის ბაზაზე გადაღებული

როგორ იხავენ MRAP-ები ქართველებს ავღანეთში

ერაყში მესამე მგელინების პირველ დღეს აშშ-ის საზღვაო ქვეითთა კორპუსის სერჟანტმა კრის სპარლოკმა ექვსთვიანი დაჯიჯიშული Cougar-ის საქესთან თაიხი ადგილი დაიკავა. ბადრაგს, რომელშიც სპარლოკის მანქანა რიგით მუხუთ იყო, რამადის მახლობლად გზის პირას აღმოჩენილი ასაფეთქებელი მძიწობილობა უნდა გაეუენგებლკყო. ასეთი დაჯიჯიშების შესრულებასას კოლონის გადაადგილების სიქარე 20 კმ/თ-ს არ აღემატება.

უეტრად სპარლოკის გარშემო ყველაფერი თავდაყირა დადგა და სიქეუე ჩამოვარდა. გონზე მოსული ავტომობილის საბეზარო საგარბლების ქვეშ აღმოჩნდა. მისი ოცტონიანი Cougar-ის ქვეშ თვითონაკეთი ასაფეთქებელი მძიწობილობა აფეთქდა. ამობრუნებული მანქანის სადღესანტო ნაკუეურიდან გადმოსული სერჟანტისა და ეკიპაჟის სხვა წყერების თვალწინ სამხენელი სურათი გადაიმაღა: აფეთქების ტალღამ მანქანის სამიე ხილი კორპუსიდან ძირანად მოპკვიფა

და რამდენიმე მეტრზე სხვადასხვა მზარეს გადასრილა. თავად ავტომობილის ქვეშ კი ღრმა კრატერი მოჩანდა, მაგრამ საზღვაო ქვეითებისგან არაეინ დამუეუეღა.

ეკიპაჟის გადაჩრენა საბრძოლო მანქანის კონსტრუქციაში MRAP-ის (Mine Resistant Ambush Protected) ტექნოლოგიათა გამოეყენებამ დააპრობა, რაც ტექნიკას აფეთქების მიმართ მაღალ მედეგობას ანიჭებს.

ამგარი ტექნოლოგიების დაჯიჯიშული მანქანებზე გამოეყენების იდეა სამხრეთაფრიკელ სპეციალისტებს ეკუთვნით

პარტიზანებთან ბრძოლებში სამხრეთაფრიკელ სამხედროებს ყველაზე დიდ საფრთხეს თვინათ.ეთი ასაფეთქებელი მძიწობილობები უქმნიდნენ და კონსტრუქტორებმა აფეთქების ტალღის ასარიდებლად მანქანის ძირს V-სებრი ფორმა მისცეს და კლირენსი გაზარდეს.

MRAP-ის ტექნოლოგიათი შექმნილი სამხედრო მანქანები სრულფესიეინი საბრძოლო ერთეულია და უმეტესად მათი დამზადება სატვირთო ავტომობილის ბაზაზე ხდება, რადგან ამ უკანასკნელებს ძლიერი ძრავ-ტრანსმისია და დიდი ტვირთაშეწობა აქვს.

როცა MRAP-ების წინა 24-25 ტონამდეც ადის, შახის სახით ყველაზე თა-

აშშ-ში MRAP-ები იმდენად პოპულარული გახდა, რომ მათზე არსებულმა შეკვეთამ 15000-ს გადააჭარბა. ფოტოზე — სამხიდანია Cougar-ები და ქართული სამხედროები ავღანეთში

მოდიფიკაცია — Oshkosh M-ATV
 მაქსიმალური წონა — 14700 კგ
 სიგრძე — 6.27 მ
 სიგანე — 2.7 მ
 სიმაღლე — 2.49 მ
 ფილების ფორმულა — 4x4
 ეკიპაჟი — 5 კაცი
 მრავალსაქმის — 370 ც.ბ.
 სასარგებლო დატვირთვა — 1800 კგ
 სულის მანძილი — 510 კმ
 მაქსიმალური სიჩქარე — 105 კმ/სთ
 ერთეულის ფასი — 470 000 აშშ დოლარი

ტანკური სწორედ სატვირთო ავტომობილებია. თუმცა არის ერთი მცირე ნუანსი: სატვირთო ავტომობილების ძრა და ღერძები დატვირთვას მხოლოდ ტვირთის გადატანისას იძებს, ხოლო დაჯგუფებული ავტომობილის ხილვები მუდმივად დატვირთულია. ამის გამო სოლი ნაწილისა და განსაკუთრებით სარკაფების რუსურები ბევრად შექცევილია.

ერაყის კამპანიის დასაწყისში აფეთქებული MRAP-ებიდან გადარჩენილმა ამერიკელმა ჯარისკაცებმა ასეთი დაჯგუფებული ავტომობილების სიცოცხლისუნარიანობას მაღალი შეფასება მისცეს.

დღესაც ერაყსა თუ აფღანიტო გვეულზე ხშირად Humvee-ს იყენებენ. მისი ვეჭმის სისქე და წონა მუდმივად იზრდება, ხოლო ფსკერი მაკეიდასკეთი სწორი რჩება. აფეთქებისას დარტყმის ტალღა ავტომობილს გაჭყლებულად ალუმინის ქილას ამსგავსებს და ეკიპაჟს გადარჩენის შანსს არ უტოვებს.

ამიტომაც არის, რომ ბოლო დროს აშშ-ის მთავრობამ MRAP-ების შექმნა-წარმოების ტექნიკაში რამდენჯერმე გაზარდა. მიზეზი სავსებით ნათელია: კვირა არ ხაილის ისე, რომ ერაყსა თუ აფღანიტოში იფითნაკეთ ასაფეთქებელ მოწყობილობებზე ამერიკული ან სხვა რომელიმე ქვეყნის სახელდრო კოლონია არ აფეთქდეს.

თავის დროზე ვიეტნამში მიმდინარე სამხედრო მოქმედებებში გზებზე დაგეწყულ თვითნაკეთ ბომბებზე დანაკარგის მხოლოდ 14% მოდიოდა, როცა ერაყისა და აფღანიტისთვის ეს მაჩვენებელი 60-65%-ს აღწევს.

რამდენიმე წლის წინ აშშ-ის სენატმა MRAP-ის ტექნოლოგიების გამოყენებით საბრძოლო მანქანების სერიალ წარმოქმნაზე 22.4 მლრდ დოლარი გამოყო. ეს თანხა 15400 მანქანის ყიდვას მოხმარდება.

მსოფლიოს ორ ყველაზე ცხელ წერტილში — ერაყსა და აფღანიტოში მრავალი ქვეყნის სამხედრო კონტინგენტიცაა. ავღანიტოში ISAF-ის ოპერაციაში დაახლოებით 1000-კაციანი ქართული სამხედრო კონტინგენტი მონაწილეობს.

ამერიკული ჯარისკაცების მსგავსად აფღანიტოში პილძენდის პროვინციაში მყოფი ქართველები MRAP-ის ტექნოლოგიებით დამზადებულ Cougar-სა და Oshkosh M-ATV იყენებენ. ქაბულიდან მყოფი ქართველი ასეული ფრანგული ვეჭმანტექნიკით გადაადგილდება, რის შესახებაც გასულ წელს „არსენალიში“ უკვე ვეჭვრდით.

ორვე ვეჭმანავტომობილს ბევრ საერთოსთან ერთად პრინციპული თუ არა, მნიშვნელოვანი განსხვავებები მაინც აქვს.

პირველს მისისიპის შტატში კომპანია Force Protection-ი 2002 წლიდან წარმოებს და რაოდენ გასაკვირვებელია იყოს, მანამდე კომპანია ელქსტროსადგურების ტურბინებს უშეკვება.

2005 წელს მხოლოდ 15 „კუგუარა“ დაიშადა, მაგრამ ერაყისა და აფღანიტის ომის თავისებურებებმა დაჯგუფებულ ტექნიკაზე მოთხოვნა გაზარდა და „კუგუარის“ წარმოება წელიწადში 1300 ცალიამდე ავიდა.

წარმოების პროცესში ჩვეულებრივი სტანდარტული მაღალი გამავლობის სატვირთო ავტომობილი სრულად იშლება და იყვება შასის დაჯგუფება.

„კუგუარაში“ 4X4 და 6X6 ვარიანტებზე და შზადდება. ორივეს დაცვის ერთნაირი დონე და მრავალტრანსმისისა აქვს.

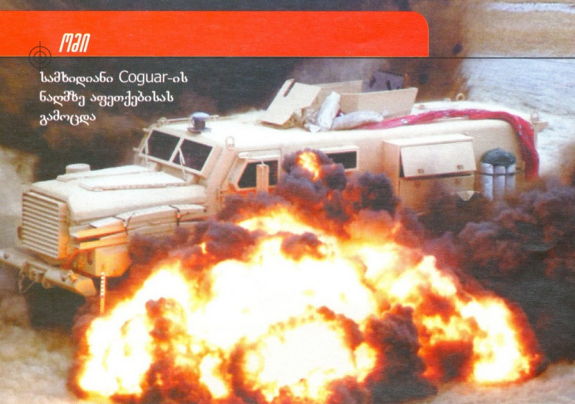
პირველში 2-კაციანი ეკიპაჟთან ერთად (მძღილი და მეთაური) დენსანტის სახით 4, ხოლო მეორის სამხიდან ვარიანტში კი 10 მებრძოლი თავსდება.

მანქანებში ამორტიზირებადი კონსტრუქციის სკამები იატაკზეა დამაგრებული, თუმცა ბოლო დროის ტენდენცია განსხვავებულია: MRAP-სა და ვეჭმანტრანსპორტირებებზე სკამები ჭერზეა ჩამოკიდებული ან კვადრელ მამაგრებული. ქართული არმიის თურქული წარმო-

Oshkosh-ის კარების გაღების დამახასიათებელი სტრუქტურა და კავსულის უკან არსებული სატვირთო ძარა — ეს ვეჭმანავტომობილი ქართველ სამხედროებს პილძენდის პროვინციაში ემსახურება

სამხედრო Coguar-ის
ნაღმზე აფეთქებისას
გამოცდა

ბის Ejder-ებსაც სკამები ჭერზე აქვს და-
მაგრებული.

ჯეჰმანგუტომობილის ნაღმზე აფეთ-
ქებისას ამორტიზირებადი სკამი ძიძრავი
კონსტრუქციის წყალობით გადაადგილე-
ბას იწყებს და ამის ხარჯზე აფეთქების
ძალის შთანთქმა ხდება. შესაბამისად,
ადამიანის სხეული, განსაკუთრებით კი
ხერხეპლი, ნაკლებ დატვირთვას იტევს.

ორვე ერთეულს საბინძოლო მოდუ-
ლად ნახვრად დახურული კოშკურა
აქვს და საჭიროებიდან გამომდინარე
მასში მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრეჭე-
ვი ან 40 მმ-იანი აუტომობილური უმპარ-
სატვირთვინა დამონტაჟებული.

უღანეთში ქართველი სამხედროე-
ბის განკარგულებაშია მთორე ტიპის —
MRAP-ების Oshkosh M-ATV. მისი შემ-
ქმნელი კომპანია Oshkosh Corporati-
on-ია, რომელიც სატვირთო ავტომობი-
ლების, გამწვებისა და სპეციალური და-
ნიშნულების მანქანების წარმოებით არის
ცნობილი.

ახალ ჯეჰმანგუტომობილზე მუშაობა
კომპანიამ 2009 წლიდან ინტენსიურად
დაიწყო და თავდაცვის სამინისტროსთან
1000 ჯეჰმანგუტომობილის წარმოებაზე
438 მლნ დოლარის ღირებულების კონ-
ტრაქტი გააფორმა. მსხვილი შეკვეთის
მიზეზი აშშ-ის სამხედრო კოალიციაზე
უღანეთსა და ერაყში გახშირებული თა-
ვდასხმები გახდა.

Oshkosh-ი ტრადიციული ოთხკარი-
ანი, ოლნდ დაჯეჰმანული სედანია. რო-
ცა „უკურსი“ მხოლოდ სამი კარი აქვს:
ორი მორტარზე მძღოლისა და მეთაურის
თვის, მესამე კი უკან — დესანტისთვის.

„დაჯეჰმანულ სედანს“ კავსულის
უკან აქვს დია სატრანსპორტო ძარა,
რომლითაც სხვადასხვა სახის ტვირთის
გადატანა შეიძლება. საჭიროების შემ-

თხვევაში ძარა ზემოდან ტრენტით იფარ-
ბა.

ამ თვალსაზრისით მანქანა უფრო
უნივერსალურია, რადგან ტვირთი ეკი-
პაჟს ხელს არ უშლის. Coguar-ის და-
გრძობულ ვარიანტზე კი ტვირთი თავად
კავსულაში ეკიპაჟთან ერთად არის მო-
თავსებული და საჭიროების შემთხვევაში
ეკიპაჟს მანქანის დატოვებაში შეიძლება
ხელი შეუშალოს.

მანქანაზე საკმაოდ საინტერესოდ
არის მიფიქრებული კარების კონფიგუ-
რაცია. წინა კარები ანჯამებზე წინა მხა-
რის არის დაკიდებული, ხოლო უკანაზე
კი — პირიქით, ანჯამები უკანა მხარესაა.

კარის უკანა წველი 30-იანი წლების
ავტომობილებისთვის დამახასიათებელი
ფორმით იღება.

მოწინააღმდეგის ცეცხლის ერთდრო-
ულად წინა და უკანა მხრიდან გახსნის
შემთხვევაში, კარების გაღების ამგვარი
სქემა ჯარისკაცებს ტყვიებისგან ორვე
მხრიდან დაიცავს და მათი გადარჩენის
შანსს გაზრდის.

მაღალი სიცოცხლისუნარიანობის
მიუხედავად, ბფერი სამხედრო MRAP-

ებს მძინე სტეპტიკურად უწევს. მათი
თქმით, ამერიკელების ერთადნ და ავია-
ნოტიდან წაყვლის შემდეგ ასეთი მანქანე-
ბის საჭიროება მკვეთრად შემცირდება.

იმედგარეოდ, ცხელ წერტილებში
სადაც სხვადასხვა შეარაღებული დაჯ-
გუყვების თვდასხმის საფრთხე მაღალია,
ასეთი ჯეჰმანგუტომობილები ჰუმანიტარ-
ული ორგანიზაციებისა თუ სახელმწიფო
სტრუქტურებისათვის შეუცვლელი იქნება.

დაცვის მაღალი ხარისხით გამაწვე-
ული დიდი მასა მანქანის სამხედრო შე-
საძლებლობებს აქვეითებს, რაც სახლავი
ქვეითთა აზრით, მოქმედების სისწრაფეს
და მოთხოვნობას აძვირებს. გაზრდი-
ლია საწვავის ხარჯი და შესაბამისად შე-
ნახვაც არც ისე იაფი ვდება.

მიუხედავად ამისა, MRAP-ების და-
ეწას და სრულყოფა აქტიურად მიმდინა-
რეობს. სპეციალდტვიტი მუშაობენ ახალი
სახის ჯეჰმანე, რომელიც გაზრდილ შე-
დაცობასთან ერთად უფრო სწრაფი იქ-
ნება. ერთ-ერთი ინოვაცია V-სებრი ფსკე-
რის ნაცვლად ფიჭური კონსტრუქციის
გამოყენებაა.

V-სებრი ფსკერის მანქანის კონსტრუ-
ქციიდან ამოღებით მანქანის სიმაღლე
და წინა შექცინდება, რაც საბრძოლო პი-
რობებისთვის საკმაოდ მნიშვნელოვანია.

მანქანის ფიჭვისებრი ფსკერი ბრტყე-
ლია და მასზე ქვევითან ფიჭური შემე-
სების მქონე სქელი პანელდება დამა-
გრებული, რომლებშიც ფიჭვის უჯრედები
ფსკერის პარალელურად დაწარმოებენ.
ნაღმის ამოქმედებით მარბმობილი
აფეთქების ტალღის შთანთქმა კი ფიჭუ-
რი უჯრედების დეფორმაციის ხარჯზე
ხდება.

ამგვარი სქემა საკმაოდ ახალია და
გამოცდას გადის. არ არის გამოიცხე-
ული, ახლო მომავალში მსგავსი კონ-
სტრუქცია რომელიმე სერიალ MRAP-
ზეც კიხილით.

თამარ კულუხაშვილი

მოდიფიკაცია	Coguar H	Coguar HE
მაქსიმალური წონა, ტ	17.2	24.5
სიგრძე, მ	5.91	7.8
სიგანე, მ	2.74	2.74
სიმაღლე, მ	2.64	2.64
ეკიპაჟი	2+4	2+10
თვლების ფორმულა	4x4	6x6
ძრავას სიმძლავრე, ცხ.ბ.	330	330
სასარგებლო დატვირთვა, ტ	2.72	5.9
კედრენსი, მმ	410	410
სივლის მანძილი, კმ	966	966
მაქსიმალური სიჩქარე, კმ/სთ	105	105
ფასი, \$	475.000	640.00

1993

ერთი გაგარჯვების სტრატეგიული შეცდომა

გასული წლის შემოდგომაზე სოხუმში ისტორიკოს ვალიკო ფაჩულიას 560-გვერდიანი წიგნის „ქართულ-აფხაზური ომი 1992-1993 წწ. (საბრძოლო მოქმედებები)“ პრეზენტაცია შედგა.

აფხაზეთმა ქართულ-აფხაზური ომის ახალი ნაწილი თუ ცალკეულ ქვედანაყოფთა მონაწილეობის გამოკვლევას უკვე რამდენიმე წინა მიუძღვნის და ყოველი ახალი გამოცემა ომის „ობიექტურ“ შესფხვანებას აცხადებს პრეტენზიას.

ფაჩულიას წიგნინი გამოქვეყნებულ ნაწილებით თუ ემსჯელება, შეიძლება ითქვას, რომ ტენდენციურობით ის სხვა ავტორთა „გამოკვლევებისაგან“ დიდად არ განსხვავდება.

მაგრამ ერთ შემთხვევაში ყველა აფხანი ავტორი ობიექტურობას ასე თუ ისე ინარჩუნებს, როცა დაპარაკია 1993 წლის 15-16 მარტს სოხუმზე შეტევაზე. ამ შეტევაზე, რომელიც სეპარატისტთა ძალებმა იმდენად მძიმე მარცხით დასრულდა, რომ მისი შედეგებმა დღესაც ვერ ხერხდება.

1993 წლის გაზაფხულისთვის აფხაზეთის არმია მეტრაკლებად ორგანიზებული ძალა იყო და ბატალიონებისა თუ ცალკეული საბრძოლო ჯგუფებისაგან

შედგებოდა, ხოლო პირად შექადგენლობას სამხედრო გამოცდილება ჰქონდა.

რუსეთის ზურგს ამოფარებული აფხაზები რუსი სამხედროებისაგან მრავალფეროვან დახმარებას იღებდნენ.

აფხაზთა ინტერესებისათვის მოქმედებდა რუსული ავიაცია, სანაპირო ზოლში დაცურავდნენ სასაზღვრო კატარღები, საპაერო სერვისს აკონტროლებდნენ საზენიტო სისტემები, შხადიფინაში იყო რადიოელექტრონიული ბრძოლისა და დაზვერვის საშუალებები.

სოხუმში შექურას რაიონში განლაგებული რუსეთის არმიის 901-ე სადესანტო-მოიერიშე ბატალიონის ოფიცრები გულდასმით აკვირდებოდნენ ქართული ფორმირებების პოზიციებს.

გუმისთის გამოღმა დარჩენილი სეპარატისტთა თინამაზრეები გუდაუთას რეგულარულად აწედიდნენ სადაზვერვო ინფორმაციას.

გუდაუთაში დისლოცირებული 345-ე საპარაშუტო-სადესანტო პოლკის ოფიცრები სეპარატისტთა ქვედანაყოფებს ამზადებდნენ, ხოლო ზოგიერთები კი სამსახურს აფხაზურ არმიამში აგრძელებდნენ.

რუსები ამარაგებდნენ აფხაზებს საბრძოლო მასალებით, სწავლით და პროვი-

მოწინააღმდეგვის ვიზუალიზაცია:

მე-5 მსროლელი ბატალიონის ასეულის მეთაურის მოადგილე **გალუსტ ტრაპიზონიანი**: „შეტევა ფრონტის მიუღ სივრცეზე ზღვის სანაპიროდან მიუბამღ განვითარდა. 15 მარტს გვიან ღამით წვენი ქვედანაყოფი ფრონტის ხაზთან მდებარე ცელოფანის საამქროს ჯენ დაუშვა და იქ შეტევის მზადიფინაში მყოფ გუმისთის ფრონტის სხვა ქვედანაყოფებს შეუერთდა.

ორი საათის შემდეგ მდინარეზე გადასვლა დავიწყეთ. მანათობელი მასხალების შექმნე გრიგალისებური ცეცხლით დაგვებდნენ, მაგრამ წინააღმდეგობა დღემდე იყო და წყალსაქანზე ავიდით.

წვენი ამოცანა იყო მანდარინების ბაღით გრეზკოს ქუჩაზე გასვლა და გუმისთის მასივამღ არსებული რკინიგზის ბაქანზე შეგროვება.

წვენის მოიერიშე ასეულებს ამისობაში კი უკან მომავალი ქვედანაყოფებისათვის გზა უნდა გაქნასათ.

სოხუმი მორიგი რუსულ-აფხაზური დაბომბვის შემდეგ

ანტი, ურეონტებდენ სამხედრო ტექნიკას.

სეპარატისტთა ლიდერები საქართველოს შიდა პრობლემებში კარგად ნახედული იყვნენ. იცოდნენ ქართული ფორმირებებში არსებული მდგომარეობა და მაინცდათ, რომ მისი შესაძლებლობები ამოწურული იყო.

მოწინააღმდეგეს ხელი ჰქონდა ინიციატევა, აქტიურობდა და ნებისმიერი შეტაკების ყოველივის საკუთარი პრობლებით განვიითარებას ცდილობდა.

შექმნილ გარემოებათა გათვალისწინებით აფხაზ ხელმძღვანელობაში მომწიფდა შეჭედულება, რომ მილითი შეტევიით სოხუმის დამცველთა მორალური სულიცკეუების გატეხებას და ქალაქის აღებას მოელოდნენ. მით უფრო, რომ ეს მისითის ყველაზე საპასუხისმგებლო ამოცანა იყო და ყველა ხელსაყრელ მომენტში ქალაქ უტედა, როგორც 1992 წლის ნოემბერსა და 1993 წლის იანვარში. ამჯერად შეტევა გაცილებით უკეთესად მოშადა.

ღამის საათებში მდინარე გუმისითის მარჯვენა მხაპირზე ატოკოლონები ხმაურით მიემართებოდნენ, დროდადრო მცირე ხნით ჩერდებოდნენ და შეტევისათვის მზადების შობებუდილებას ტოვებდნენ.

მარტის პირველი რიცხუებიდან მოწინააღმდეგის არტილერია ჩვენი პოზი-

ციებისკენ დროდადრო ცეცხლს ხსნიდა, რომელსაც ღაბით საპაერო დაბომბევიბიც ემატებოდა.

პროფესიონალურად მოშადაბული საარტილერიო-საავიაციო დაბომბევიითითქმის ერთსა და იმავე დროს იწყებოდა და პოზიციებზე მყოფი მებრძოლების ნერვებზე თამაშობდა.

ივრძობოდა, რომ აფხაზები შეტევას აშადაბდნენ, მაგრამ შეტევის მიმართულებები, მონაწილე ძალები და დრო უცნობი იყო.

მარტის მცირე ნახვერისითვის აფხაზურმა სარდალობამ გუმისითის ფორტის (სიგრძე 65 კმ) ბრძოლისუნარიანი ქვედანაყოფები შეტევის მიმართულებათა 17 კმ-იან მონაკვეთზე განლაგა.

არასრული მონაკვეთებით შეტევაში მონაწილეობდა 12-14 ბატალიონი, საეც-

მოწინააღმდეგის შუფასაგები:

1-ელი მსროლელი ბატალიონის მე-3 ასეულის მებრძოლი ასტამურ ცაბარია: „15 მარტს გუმისითის ფორცნობა ქემბური დაცვის კომბანეზონებით რკინიგზის ხიდის მახლობლად მოგახდინეთ. შუაღამით 5-6-კაციანი ჯგუფები ჯაჭვში ჩაბმულები მარცხენა ნაპირზე გადაყვით და მოკლე გადაბრებებით მოწინააღმდეგის პოზიციებთან დაახლოება დაიწყეთ.

მოულოდნელად ნაღმების ავიეთქების ხმა გაისმა. ბიჭების ნაწილი დაწამულ ველს გადაყვარა და ბერის სხეულის ნაწილები მოაგლიჯა.

მეც დამჭრეს, მაგრამ გადაადგილებას განგაგობობდი და ბოლო ბარიერის — კედლის დაბლევას წინიდან მიბრებით ცეცხლი გაგვიხსნეს. თვის გადასარჩენად სასწრაფოდ ქაბულში ჩავხტი.

გამოთნისას მდინარის ვალშიდან ჩვენი მეომრების საცეცხლე მხარდაჭერით გამოღწევის შევეცადეთ, მაგრამ საპასუხო გრთავდისებრმა ცეცხლმა ამის საშუალება არ მოგვცა. მდინარის უკან გადალახვა მხოლოდ მცირე დღის საღამოს შეეძლო, მაგრამ ძალიან ბევრი მებრძოლი კი დეკარგეთ“.

დანიშნულების ჯგუფი „ეკალიბტი“, საბრძოლო ჯგუფები: „ურევი“, „ურეტლი“, „აბაღუი“ და სხვ ბაგრამანის სახელობის სომხური ბატალიონის ასეული, ყაბარდოელთა ჯგუფი „ყაბარა“ (მეთაური გენა კარდანიფი), ჩრდილო და სამხრეთ ოსების გაერთიანებული რაზმი (მეთაური ვალერი ხუბულევი) და ჩრდილოკავკასიელთა სხვა ფორმირებები.

მოწინააღმდეგის დაჯგუფება დაახლოებით 5 საასამდე მებრძოლს ითვლდა, საიდანაც 700-750 კაცი მთავრდამტყმელ ძალებს ქმნიდა, რომელსაც

„ლიბა“ სამკურნალო ბაპრთიანება

სემსოკათოლოგია

- ერეკციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გაახანგრძლივება
- ყველა სახის სექსუალური დარღვევის მკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მუდოიდინის შიშის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე

მის: თაბუკაშვილის №19ა ☎ 890 32-21-21; 32-21-21, 72-59-39

I მუშაობის 1500-მდე და II მუშაობის დასრულებით 2 ათასამდე მებრძოლი ქსტებოდა.

აფხაზურ-რუსულ ძალების განკარგულებაში იყო: მიოიერო თეთიმერია-ეში Cy-25 და სასწავლო-საბრძოლო ს-39, ზალკორის ცეცხლის რეაქტიული სისტემა BM-21 Grad-ის დეიზინი, 152 მმ-იანი თეთიმერიალი პაუკინიანი, 120 მმ-იანი საარტილერიო სისტემები 9A52, საცეცხლე მხარდაჭერისთვის პოზიციებზე დაყენებული 20-მდე ტანკი და ქვეითთა საბრძოლო მანქანა, ნაღმსტორები და სხვ.

გუმისთის მარცხენა სანაპიროს მე-2 საბრძოლო კორპუსის 23-ე ბრიგადის 231-ე, 232-ე, 233-ე და 236-ე ბატალიონები, კვარდიის რუსეთის ბატალიონი და სოფელ შრომის დაჯგუფება იცავდა. მომზადდა თვდაცვის მეთურ ხაზი, სადაც პოზიციები სამხედრო პოლიციის ქალაქისა და ბრიგადის კომენდატურის დანაყოფებს ეკავათ.

შუქურას რაიონში მხადეოვანაში იმყოფებოდა საწვავი დეიზინი და უკრაინულ მოხალისეთა მეთურეიცხონი რაზმი.

მცერტრეცხუნ რეზერვს გორის, შენაბადას, გავრის ბატალიონები და სხვა ქვედანაყოფები ქმნიდნენ.

ქართული დაჯგუფება დაახლოებით 4500-4600 მებრძოლს ითვლიდა და მათ განკარგულებაში იყო 34 ტანკი, 35 ქვეითთა საბრძოლო მანქანა, რამდენიმე ათეული საარტილერიო სისტემა (25 - 122 მმ-იანი პაუკი D-30, 12 - 85 მმ-იანი ქვემეტი D-44, 6 - 100 მმ-იანი სანეიტო ქვემეტი KC-19, 12 - ზალკორი ცეცხლის რეაქტიული სისტემა BM-21 Grad-ი) და სხვ.

მე-2 საბრძოლო კორპუსის მეთაურის გენერალ-მაიორ ელერი ქვარაიას მონღოლებით მომზადდა თვდაცვის მეთურ ხაზი, ხოლო პირველი კი - ინჟინრულად გამაგრდა: საინჟინრო ქვედანაყოფებს 8 ათასზე მეტი ტანკ და ქვეითთა წინააღმდეგო ნაღმი დააყენა, ტანკსაშიშ მმართველებზე ტანკსაწინააღმდეგო იხრილები გაითხარა, მომზადდა საცეცხლე წერტილები, ბლინდაჟები, ტრანშეები და სხვ.

გენერალ-პოლკოვნიკ ანატოლი კამკაძისი და მსახურება, რომ მისმა დაჯგუფებამ და მითითების საფუძველზე აკეთებულმა სოხუმის თვდაცვიმთა ზღუდეებმა მოწინააღმდეგეს შეტყვის პარეული საათებში უამრავი სირთულე შეუქმნა.

1993 წლის 15 მარტს 1.45-ზე აფხაზთა ფორმირებებმა ცეცხლი გახსნეს. მოწინააღმდეგე ცდილობდა მე-2 საბრძოლო კორპუსისა და 23-ე ბრიგადის შტაბები-

სა და მართვის პუნქტების მწყობრიდან გამოეყვანა, მაგრამ ბრმა სროლა ეფექტს არ იძლეოდა.

დღის 4 საათზე სეპარატისტთა ქვედანაყოფები შეტყვაზე გადმოვიდნენ და მდინარეზე წინასწარ გამძული თოკებით (ქნარ დინებას რომ არ წაეღო) მეთურ ნაპირზე გადმოსხდნენ.

მიუაერი დარტყმა რკინიგზის ხიდს მიაყენეს, ხოლო აჭანდარას ხიდსა და სოხუმებსკენ ყურადღების გადასატანად შეუტყეს.

ყველაზე რთულ მდგომარეობაში 231-ე, 232-ე და 233-ე ბატალიონები აღმოჩნდნენ. 232-ე ბატალიონს პოზიციები რკინიგზის ხიდსა და წვალსკაჩინამ ეკავა. აქ შეტყვის მოკერებება არ მოხერხდა, მოწინააღმდეგემ პოზიციები გააღრმავა და თვდაცვის სიღრმეში 1200 მეტრით შემოვიდა.

ქალაქში შემოსულ მტერს მე-12 სკოლასთან სოხუმის სამხედრო პოლიციამ (მეთაური სოსო ახალაია) და 23-ე ბრიგადის სადაზვერუო ასეულმა (მეთაური გიორგი ქაჯაია) გზა გადააღობეს. შეაჩერეს და ხელ-ნელა უკან დააღებინეს.

აფხაზებმა გუმისთა აჭანდარის ხიდს მახლობლადაც გადმოლახეს, ე.წ. „შეკანე საღმისი“ გამაგრდნენ, მაგრამ წინსვლას ვერ ახერხებდნენ.

დიდი დანაკარგის მიუხედავად, მტე-

რი შეტერებას არ აპირებდა და ბრიგადებში ახალ-ახალი ძალები შემოჰყავდა. პოზიციები იმდენად იყო არეული, რომ არტილერიის ან ავიაციის გამოყენება შეუძლებლა საკუთარი მხარე დაეხარალებინა.

მტერი ზღვის მხრიდანაც აქტიურობდა. კატარღები ქალაქს უმართავ რეკეტულ ჭრებებს უშერდნენ და შექურის რაიონში დესანტი გადმოსხეს.

სეპარატისტთა ხელმძღვანელობა არსებულ ვითარებაზე სრულ ინფორმაციას ფლობდა, მართავდნენ ოპერაციაში მონაწილე ქვედანაყოფებს და წარმატებაში დარწმუნებულებამ შეტყვისათვის მეთურ ექმლიონის ძალები მოამზადეს.

15 მარტს, 17.30 საათზე, ქართული არტილერიის ცეცხლმა მოულოდნელად გუმისთის მარჯვენა სანაპიროზე, მიდნარეზე გადმოსასვლელად გამზადებულ ძალებისკენ გადაინაცვლა. საარტილერიო გამანადგურებელ-გადამღობმა ცეცხლმა შეტყვისათვის მომზადებულ ქვედანაყოფებს უზარმაზარი დანაკარგი მიაყენა.

იმ ბრძოლებში ქართულმა არტილერიამ დიდი რაოდენობით საბრძოლო მასალა გახარჯა.

უნარიანი სარდლობით ქართულმა ფორმირებებმა მოწინააღმდეგეს ისეთი მარცხი მიაყენეს, რომ გუმისთის ფორმირებზე აფხაზებს ბრძოლისუნარიანი ქვედანაყოფები აღარ დარჩია, ჩვენს წინსვლას მოულოდნელ და ბევრი მათავანი სასწრაფოდ გაიხსნა.

მაგრამ უმადლებმა მოავარსარდალმა სამხედროების წინადადება პოზიციების გუმისთის სანაპიროდან უშერის ზემოთ გადატანაზე არ გაიზიარა და სტრატეგიული შეცდომა დაუშვა, რომელიც ქვენისისთვის ტრავადიტი დასრულდა.

თქმურ ჩანახიში

რადიოქონსმეგზიდან:

- შეტყვა რატომ არ დაიწყო?
- ცოტა ხალხი დაჯერა, საარტილერიო ცეცხლმა ბევრი გაგვინადგურა!
- რამდენი დარჩილი?
- დაახლოებით 40!
- დაუყოვნებლივ შეტყვა დაიწყო! შენ ხომ აფხაზი ხარ!

ქართული ფორმირებების პოზიციებზე და სოხუმის რუსული მიოიერიაზე Cy-25-ები რეკეტულად ბომბავდნენ

პინტოლი დასვენება, გატოვება, წართვნა

სანიშნად იყენებენ. პირველი თამაშის გამოკრეპული ისე გამოაქვინეს, რომ არც ერთ გუნდს ერთხელაც კი არ გაუხსურია. იარაღი დატენილი იყო 12 გ CO₂-ის აუზით რომელიც მხოლოდ 10 გასროლას აკონფინდა, ხოლო ყოველი გასროლისას საჭირო იყო ხელით გადატანა. მოთამაშეებს არც დამცევი ნიღბები ჰქონდათ და სახეც დაუფარავი. გამომდინარე იქიდან, რომ პინტოლის ბურთულებში თავდაპირველად ზეთის ფუძეზე დამზადებული საღებავი იყო, მათი ჩამორეცხვა ტანსაკმდობელი შეუძლებელი ხდებოდა.

მოგვიანებით სპორტის ამ სახეობაში მზარდმა ინტერესმა შეიარაღებისა და აღჭურვილობის გაუმჯობესება განაპირობა. სხვადასხვა მწარმოებელმა კომპანიებმა დაიწყეს იარაღის დამზადება და მათი მიღწერა. კონსტრუქციას დაემატა მცირე ზომის ტუმბო გადატენის სიჩქარის გასაუმჯობესებლად; 12-გრამიანი აუზი უფრო დიდი ტყედილობის კონტეინერით შეიცვალა, ხოლო ტყედილის მიწოდება უკვე სიმძამის ძალით ხდებოდა.

თანამედროვე პინტოლში მთავარი იარაღი მარკერია, რომელიც მსუბუქი პრემიატიკის პრინციპს ემყარება — სროლა წარმოებს შეკუმშული აირის ხარჯზე, რომელიც ისერის (168-071 კალობრის ბურთულეს, წონით 3.3 გრამი და მაქსიმალური 19,25 ჯოლოს ენერგიით შეკუმშული აუზის წნევა მაქსიმუმ 60 ატმოსფეროს შეადგენს, რაც იძლევა ბურთოლის 90-120 მ/წ სიჩქარით გასროლის საშუალებას (რეკომენდებულია არა უმეტეს 90 მ/წ). იარაღის კორპუსი მზადდება სხვადასხვა მასალიდან: მალალი ხარისხის პლასტმასიდან, ალუმინითა და სხვა. ძირითადი შეკაშინიბა შეკუმშული აირის გამხსნელი სარქველი, რომელიც ათავისუფლებს აირის ულუგეს, ის კი ღელავს მოთასებულ ბურთულას ისერის. ლულის სიგრძე დაახლოებით 30-60 სმ-ია. გასროლის შემდეგ იმპულსი მხოლოდ პირველ 20 სმ-ზე აძლევს ტყევის აჩქარებას, დანარჩენ მანძილზე ბურთი ინერციით მიგრინავს. სროლის მანძილი საშუალოდ 20-45 მეტრს შეადგენს. ყველა პინტოლის მარკერს აქვს პატარა ხრახნი, რომლის მუშეობითაც რეგულირდება გამოსროლილი აირის რაოდენობა. ბურთულა მძიმეში მოხვედრის შემდეგ სკდება, ამიტომ ყელ-

ლები თხელი აქვს. თუ სროლისთვის საჭირო აირის იმპულსი ძლიერ იქნება მან შესაძლოა ბურთულა გასროლისას ნავე გახეთქოს. შედეგად, ლულიდან გამოიტყორცნება საღებავის მასა და არა ბურთულა.

თამაშის საზოგადოება

თამაშის ტიპის, აღჭურვილობისა და სათამაშო არეალის მიხედვით განსხვავებენ რამდენიმე სახის პინტოლის გასართობს, იმავე რეკრეაციულს, სპორტულსა და ტაქტიკურს.

სპორტულ პინტოლში მოთამაშეები სხვადასხვა გუნდში ერთიანდებიან, გუნდები კი სხვადასხვა ლიგაში. იფარჩეული მოწეობის პრინციპია იჯევა, როცირიც სხვა სპორტის სახეობაში. გუნდები, ძირითადად, 3 კაცის შემადგენლობით თამაშობენ ფერად კომინფორმებში, რომლებზეც სპონსორის ლოგოტიპი და ემბლემაა გამოსახული იმართება ტურნირები და ჩემპიონატები დაწესებული ფულადი პრისებით თამაში მიმდინარეობს რამდენიმეწლიანი რუნდებით, გასაბერი ვებრებით აგებული სპეციალურ მოედნებზე. გუნდებს ჰყვით შეწირინელები და დამხმარე პერსონალი. სპორტული პინტოლის ძალიან პოპულარულია აშშ-ში, ინგლისში, გერმანიაში. ფართოდ გავრცელებულია რეკრეაციული, იჯევა გასართობი პინტოლი. სპორტულსიგან განსხვავებით, სადაც დაწესებულია ასაკის შეზღუდვა აქ ნებისმიერ მსურველს, განურჩევლად სქესისა, რომლის ასაკი 10 წელს აღემატება, შეუძლია თამაში. მსოფლიოს მასშტაბით 14 მლნ კაცია დაკავებული თამაშის ამ სახეობით აქტიური დახვეწების მიყვარულთათვის იგი განტორთოვის საუკეთესო საშუალებაა — მოთამაშეს შეუძლია გაითავისუფლებს ტურნისა და აჯერისიგან. სათამაშოდ გამოიყენება სპეციალური მოედნები. გასართობი პინტოლი ყველაზე მრავალფეროვანია თამაშის სტერანის მიხედვით. შეიძლება ნებისმიერი სტერანის გათამაშება, როცირაც კი ადამიანის ფანტაზია გასწვდება. დასახელებიდან გამომდინარე, ეს უფრო ორიენტრებულია დროის სასაიმუნოდ გატარებასა და ვართობაზე. გამოიყენება პინტოლის ისეთი დანუბათი თვისება, როცირაც არის მოთამაშეში გუნდური სულისკვეთების ჩამო-

პინტოლი არის ექსტრემალური, ტაქტიკურ-სპორტული ჯგუფური თამაში, სადაც მოთამაშეები ებრძვიან ერთმანეთს პრემიატური იარაღებით და ისერან სხვადასხვა ფერის საღებავიან ბურთულეს. საბრძოლო მოქმედება მიმდინარეობს წინასწარ განსაზღვრულ ტერიტორიაზე, სხვადასხვა სტენარით, ტყეებში, შენობებსა და მოედნებზე. თამაშს აკონტროლებენ მსჯედი, რომელიც უმზრუნველყოფს როცირც პატროსან თამაშს, ასევე უსაფრთხოების წესების დაცვას. სროლა წარმოებს სპეციალური იარაღით, იჯე „მარკერი“, რომელიც ისერის ბიოლოგიურად უსაფრთხო, არატოქსიკური ნივთიერებისგან დამზადებულ ემბლეტის ბურთულეს.

პინტოლი სათავის იღებს გასული საუკუნის 80-იან წლებში, აშშ-ში. თავდაპირველად რამდენიმეკაციაანმა ჯგუფმა მარტევი სტენარით ორდრომობან თამაშს. იარაღად ჰქონდათ საღებავის მსროლელი პისტოლეტი, რომელსაც შექმნილებდა მეტყვევები მოსაჭრელი სტენის ან დასანგრეული შენობების მო-

ყოლივება და ლიდერის უნარ-ჩვევების გამოვლენა. ვიჯანტი კორპორაციები, მაგალითად, IBM, ხშირად იყენებს პეინტბოლს, რათა თუ პროექტზე მუშაობენ ადამიანი უფრო დაახლოვდეს ჩამოყალიბვის გუნდის წინაშე პასუხისმგებლობის გრძობას.

ტაქტიკურ პეინტბოლს თამაშობენ სხვადასხვა მოედანზე, ტყეა და მიტოვებული შენობებში. მას ყოფენ ორ: საწრთმელ და გასართობ მიმართულებად, რომელიც განსხვავდება იანდახული მხნეობითა და ამოცანებით განსაკუთრებით საინტერესო პირველი ტიპის მიმართულება, რადგან ეს არა მარტო თამაში, არამედ წვრთნაა, რომელშიც მოთამაშე გამოიძვევება იარაღის მოხმარებისა და სხვადასხვა თანერაციისა თუ სამხედრო მანევრებისთვის საჭირო უნარ-ჩვევებს. საწრთმელი პეინტბოლით მომზადდება გადიან მოქმედი სამხედრო, პოლიციისა და სპეციალური დანაყოფის რაზმები. სამოქალაქიოსან შუღარებით, სადაც ტყეის მავთრობას ფლატინის ბურთული სწყვეს, ტაქტიკურში იყენებენ რუხინის ტყეების, რადგან მათი გამოყენება მრავალჯერ არის შესაძლებელი, ეს კი მნიშვნელოვანდ ამცირებს წვრთნის ხარჯებს. სწორი სწყელებისას პეინტბოლი საუკეთესო საშუალებაა ახლო მანძილზე საბრძოლო კონტაქტის უნარ-ჩვევების ჩამოსაყალიბებლად, რადგან ბურთულის სროლის მანძილი არ აღემატება 50 მ-ს, ძირითადად, წვრთნა მიმდინარეობს ისეთ სიმულაციებში, როგორიცაა: შენობის იერიშით აღება, მძევლების გათავისუფლება, ტერორისტების გაუვნებლება და ა.შ. წამყვანი ქვეყნების სამხედრო ძალებმა 2007 წლიდან დაიწყეს პეინტბოლის მარჯვრების გამოყენება ელიტური დანაყოფების მოსამზადებლად. ჩვეულებრივი მარჯვრებისგან განსხვავებით სამხედროები იყენებენ იარაღის ზუსტ ახლებს, რომლებსაც იგვეფ ფიზიკური მანასიათებლები აქვთ დატენილია იმავე რაოდენობის ტყეებით და ფორმით პაკის ნამდვილი იარაღს, მაგრამ სრულიად აირის ბეჭინიზმზეა დამყარებული. გასართობი ტაქტიკური პეინტბოლის მოთამაშეები ყოველი სამხედრო ან სამხედრო საქმით დაინტერესებული პირები არიან. მათი თამაში დიდი ომობანას თამაშს პაკუს. მს RAG-ს (Real Action Game) უწოდებენ, ვეფლა სცენარში, რომელიც RAG-ის მიხედვით თამაშდება, მოთამაშეები შემოსილი არიან სამხედრო კამუფლირებულ ფორმაში, იყენებენ სხვადასხვა სამხედრო იარაღსა და აღჭურვილობას. ჩაფხუტებს, განტვირთვის ფილ-

ტებს, რაციებს. მარჯვრებსა და პისტოლეტებს, აქვთ შეზღუდული ტყეადობის მჭიდობი. ხშირად გამოიყენება ბოლის გამაჩნი მორეობილობები, პეინტბოლის ფურმატრები და ტანკსაწინააღმდეგო ჭურვები, რომელთა ძირითადი კომპონენტი საღებურია. ტაქტიკური მომზადების პრობლების განვითარებასთან ერთად მეტერორისტული ორგანიზაციები ჩამორჩნენ დროს და დაიწყეს პეინტბოლის იარაღის გამოყენება წვრთნებში.

თამაშის ფსახი

პეინტბოლში არის რამდენიმე ძირითადი წესი. ვეფლა თამაშს სავაჭები ადვენებენ თვალს და არაკეთილსინდისიერ თამაშს უმაღ ადვენებენ. დიდი ვურადლება ეთიშება უსაფრთხოების წესების დაცვას. თამაშის სტილიდან გამომდინარე, მსავეებმა შეიძლება დააწესონ სხვადასხვა გამონაკლისი. მაგალითად, იარაღში მოხვედრა არ ნიშნავდა დამარცხებას. ასევე მოხვედრილად ითვლება უშუალოდ ტყეის მოხვედრა და არა მფობრივსგან ან რაიმე საგნისგან ასხლებული საღებურის წვეთები. ვოვლად დაუშვებელია მოხვედრილი ტყეის ჩამოსწრაბა მანამ, სანამ ამას მსავე არ მივითითებთ თუ რომელიმე მოთამაშეს ასეთი საქციელს შენიშნვენ, შეიძლება დროებით დააჯარიმონ. პეინტბოლის მოთამაშე-

ბისთვის ჭეშმარიტია 2 წესი: პირველი – მსავე ვეფლთვის მართალია, მეორე – თუ მსავე ტყეის, იხილეთ წესი ნიშნობის პირველი. საზოგადოდ კი მოქმედებს შემდეგი წესები:

1. აუცილებელია უსაფრთხოების წესების დაცვა. თამაშის განმავლობაში, თუნდაც უკვე მოვარტყვს ტყევაა, აკრძალულია დამცევი ნიღბის მოხსნა;
 2. არანაირი კამათი და შეუახლები ბრბოლის დროს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვეფლა მოსაუბრე მხარე დატოვებს ბრბოლას;
 3. აკრძალულია ხელწართული ბრბოლას;
 4. გამოიყენება მხოლოდ პეინტბოლის საღებურიანი ბურთულები და ვეფბარები. სხვა სახის პრემატტური, ცეცხლსასროლი ან ცევი იარაღი სასტიკად აკრძალულია;
 5. იკრძალება ალკოჰოლური, ნარკოტიკული თუ ფსიქოტროპული საშუალებების მოქმედების ქვეშ ყოფნა;
 6. ბრბოლიდან გასული (მეკვდარი) პირი არ ლაპარაკობს, არ აწვდის ინფორმაციას, არ იხერის რეპლიკებს, არ უშლის ხელს სხვებს;
 7. ბურთულის მაქსიმალური ნებადართული სიჩქარე არის 90 მ/წ.
- ალკოჰოლზე გამახვდელეფულია განსაკუთრებული ვურადლება, რადგან

ტყეში ტაქტიკური გადაადგილებისას

ჰეინტბოლი შინობაში მოქმედების ტაქტიკის დამუშავების საუკეთესო საშუალება

თუნდაც 1-2 კათხა ლუდის დაღვრის შემდეგ, დამცვეი ნიღაბი მიგინდან იორთქლება და შეუძლებელია იამიქს დანახვა. ამიტომ მითამაშე იძულებულია, მოიხსნას და გაქმინდოს, ეს კი დაუმუშავებელია, რადგან თვალში მოხვედრდობა ბურთულამ შეიძლება საფალო შედეგამდე მიგვიყვანოს.

აღჭურვილობა

ველა სახის ჰეინტბოლს თავისებური აღჭურვილობა აქვს. სპორტულ ჰეინტბოლში მითამაშეებს კომინიწონებში აცვიათ გასართობ ჰეინტბოლში ნიღბის-მიური ტანისამოსი დანაშუება, თუნდაც მაისური. ტაქტიკური ჰეინტბოლის მოყვარულებს აცვიათ კამუფლირებული სამხედრო ფორმა. ფორმა უზრუნველყოფს შინიღბას, რაც თამაშის დროს შეიძლება ძალიან მნიშვნელოვანი იყოს. იქიდან გამომდინარე, რომ კამუფლირებული სამხედრო ფორმა მასობრივად იკრება, მისი ღირებულება სხვა სპეციალურ ტანსაცმელთან შედარებით იაფია. ის მზადდება გამძლე მასალისაგან და ადევილად უძლებს მძიმე პირობებს. რადგან ჰეინტბოლი აქტიური სპორტია და მოთამაშესგან ფიზიკურ დატვირთვას მოითხოვს, სირბილისას დაცემის შემთხვევაში თავიდან რომ აიცილონ დანახანება, იყენებენ საშუალებებს, რომლებიც დარტყმას მნიშვნელოვან ამცირებენ. ველა ზემოთ ჩამოთვლილი ნივთი ინდივიდუალურია და დამოკიდებულია მოთამაშის გემონებასა და მის ფინანსურ მდგომარეობაზე. ჰეინტბოლის აღჭურვილობა აიოლებს თამაშს და უფრო კომფორტული ხდის. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ უპირატესობა უნდა მიენიჭოს მხოლოდ ხარისხიან აღჭურვილობას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თამაში შეიძლება სასიფთო გახდეს. სტანდარტული

ეკიპირებაში, რომელიც აუცილებელია ველა მოთამაშისთვის და ურობილო-დაც წარმოდგენილია თამაში, შედის დამცვეი ნიღაბი, ტყვიები (საღებების ბურთულები) და მარკერი.

დაცვის ნიღაბი - შეუცვლელი ატრიბუტია. მსაჯები უნიღბო მოთამაშეებს მოუდანზე არ უშეძლებენ. ამ შემთხვევაშიც, თუ საჭიროა ნიღბის მოხსნა (მაგ. თუ დაიორთქლა შიგნიდან), ამის გაკეთება მოედანზე კატეგორიულად აკრძალულია, უნდა გახვიდეთ მოედნის ფარელებს გარეთ ამ წესების დაცვა საჭიროა იმისათვის, რომ მიუხედავად ველატინის შემცველობისა, ბურთულა შეიძლება მოგზედეთ კისერში, ჩავიშვითობით კბილი ან უარესი - დავიზიანოთ თვალი. ნიღაბი აუცილებლად უნდა გაისინჯოს თამაშის დაწყებამდე, რათა არ ჰქონდეს დეფექტი მინაზე ზზარების სახით. უპირატესობა ენიჭება ნიღბებს ირმავე ღონხეობა, რადგანაც ისინი არ იორთქლება.

ჰეინტბოლის გურამულში შედგება ველატინის კაფუსლისაგან, რომელშიც მოთავსებულია წყლის ფოქმე დამზადებული საღებო. კაფუსლა იფევა, რაც ჩვეულებრივი წამლის აბების გარეკანი. თორიულად ველა კომპონენტი საკვებად გამოდგება, მაგრამ მათი ჰემა არ არის რეკომენდებული. თანამეროე ბურთულები სრულიად უსაფრთხოა და მათი ჩამორეცხვაც იოლად შეიძლება. ველაზე გავრცელებული კალიბრია 068. არსებობს რამდენიმე ტიპის ბურთულა ცხელ და ცე ამინდში სათამაშოდ, ფხვილის ბურთულები და მანათიბოლი ბურთულები კი, რომლებიც განკუთვნილია ღამის თამაშისთვის. ცხელ ამინდში ბურთულები არასტაბილურია, ერთმანეთს ქეებას და კარგავს სფერულ ფორმას. მოხვედრისას ბურთულა სკდება, მაგრამ არის რეკომენდებული

შემთხვევები, ხშირად გამოიყენებენ თამაშეები სპეციალურად აცვებენ ბურთულებს, რათა შეუნარჩუნონ ფორმა, რაც უზრუნველყოფს სწორ ტრაექტორიას სროლისას.

მარამარი არის პრემიუმური აირალი, სადაც ტყვიის მაგურად გამოიყენება საღებოების ბურთულა. გასროლა წარმოებს შეკუმშული აირის ხარჯზე რომელიც გაიტვირთვის ტყვიას 900წ/სიქჩართი ჰეინტბოლში გამოიყენება სამი ტიპის მარკერი: მექანიკური, ნახევრად ავტომატური და ელექტრონიკური, რომელიც ავტომატური ჯერიტ იხვრის. მექანიკური დანაიბის აირალეში სასხლეტზე ითის დატვირთვას ისხნება პატარა საჩვევლი, რომელიც ათავისუფლებს აირს და ისვრის ტყვიას. გადატენა ხდება ხელით ფეხელი გასროლის შემდეგ. მექანიკურისგან განსხვავებით, ელექტრონიკურმატურ მოდულეებში სარეკლის გახსნას არგულირებს პატარა მიკროსქემა, რომელიც აირალის კორაუსშია მოთავსებული. ასეთ მოდულეებში სასხლეტს მგრანობიარეა და მცირედი დატვირთვით შემდეგავს იხვრის. მსგავსი მექანიზმში საგრანობიად ამცირებს აირალის წონას, რადგან აღარ არის მძიმე მექანიკური ნაწილების საჭიროება. ასეთი ტიპის მარკერები შედარებით ძვირია და გამოიყენება მხოლოდ იფეციადღურ ტურნირებზე, მაგრამ არსებობს მათი იაფი ანალოგებიც. სადაც შეზღუდულია მიკროსქემის მიერ რეგულირებადი ფუნქციების რაოდენობა. სამხედრო წვრთნებისათვის განკუთვნილი აირალეები ვიზუალურად მთავილოებულია მათი ორგანიზაციის რეალობის იმიტაციის გაზრდის მიზნით ასეთ აირალეებს აქვთ ნახლოვანი მარების გადმოტვის მექანიზმი. ამ შემთხვევაში საღებოების ბურთულა მოთავსებულია უშუალოდ მასრში, სროლის შემდეგ საღებოც გაიტვირთება, ხოლო მასწავ ვეგრედვე კრდება.

ველაზე ცნობილი აშშ-ის არმიის მიერ წარმოებული მოდელი Alpha Black-ის, M16-ის ასლი და კომპანია RAP4-ის მოდელი T68, კარბან M4-ის ასლი. აირალეები მუშაობის ინტერტულ აირზე ან CO2-ზე, რომელიც მჭიდველ უკან არის მოთავსებული.

აირალის ველა ტიპს გარდა ორიგინალის ანალოგებისა (სადაც ტყვიის მჭიდველ მარეკლებს) ზემოთ ანუ ტყვიების მიწოდებელი აზი, გვრთ წოდებული ფედერი, სადაცაც კოველი გასროლის შემდეგ ბურთულა ელვლით ხდება. შესაძლებელია 200-მდე ბურთულის მოთავსება. ზოგიერთ ელექტრონულ

ფედრს აქვს სპეციალური მექანიზმი, რომელიც ბურთულის მოხვედრას ლუღში ანაქრებს.

ნებისმიერი ტიპის იარაღს, იქნება აურომატი თუ პისტოლეტი, მიუხედავად იმისა, რა მექანიზმით მუშაობს, სჭირდება შეკუმშული აირი. გამოიყენება უზუსტოდ შეკუმშული ჰაერი ან CO₂. ჩვეულებრივი ჰაერი ეკონომიურია და სტაბილური, ხოლო CO₂ დაბალ ტემპერატურაზე არ უზრუნველყოფს თანაბარ წყარს. შესაბამისად, ბურთულის სწრაფ-სროლაც შეიძლება განსხვავდებოდეს.

კინტაოლი საპარტოვლო

საქართველოში პენიტბოლის განვითარება გასულ საუკუნის 90-იან წლებში ჩაყვარა საფუძველი. 1995 წელს დაფუძნდა პენიტბოლის ეროვნული ასოციაცია. თვდაპირველად სპორტის ამ სახეობით მხოლოდ რამდენიმე ერთუხასტიისგან შემდგომი ადამიანი იმყოფებოდა. იარაღების შეკეთის საშუალება არ არსებობდა და შესაბამისად, ეროვნული პენიტბოლის აღსრულად საზღვარგარეთიდან ნაწილობით მიერ ჩამოტანილი ან გამოგზავნილი იარაღი იყებოდა. სამწუხაროდ, იმ დროისთვის თამაში ფართო გავრცელება ვერ პოვა.

პენიტბოლის მეთოდ დაბადების თარიღად შეგვიძლია მივიჩნიოთ 2005 წელს, როდესაც საქართველოში გაიხსნა პირველი კლუბი და სპორტის ამ სახეობითაც უფრო მეტი ადამიანი დაინტერესდა. თამაში უმეტესად ტრადიციულად დახურულ, ვეპირებით გადაღობილ დარბაზში და კუხ ტბაზე, ღია მოედანზე მოთამაშეთა რაოდენობა 4-დან 20 კაცამდე იყო, ძირითადად — ახალგაზრდები.

ღვს საქართველოში ერთადერთი სპორტდასრუ კლუბია, სადაც პენიტბოლის თამაში შეიძლება. კლუბს ხელმძღვანელობენ ყოფილი სამხედრო

პირები, მსაჯი-ინსტრუქტორები კი გამოცდილი მოთამაშებისგან შემდგარი გუნდია, რომელსაც რამდენიმეწლიანი გამოცდილება აქვს. არსებობს 2 სახის სათამაშო მოედანი: ღია და დახურულ სივრცეში. საზოგადოდ, სათამაშოდ გამოდგება ნებისმიერი ადგილი, სადაც არ არიან გაშვებული და ცხოველები. პენიტბოლის პოპულარიზაციისა და მოთამაშების მოზიდვის მიზნით ტრადიციული ტურნირები და ჩემპიონატები, ასევე სეზონური ტურნირები, საიდანაც საუკეთესო გუნდი საქართველოს სახელით მიიღებს მონაწილეობას აღმოსავლეთ ევროპის პენიტბოლის ლიგაში.

გუნდები ძირითადად დაკომპლექტებულია სხვადასხვა ორგანიზაციის თანამშრომლებით, როგორცაა ფარმაცევტული და საბანკო სექტორი.

საქართველოში გამოყენებულ ძირითად აღჭურვილობას წარმოადგენს ნახევრად ავტომატური მექანიკური მარცხები. მოთამაშებს აცვიათ რუსულ-თურქული წარმოების კამუფლირებული კომბინიზონები, რომლებიც იცვვენ ტანისამოს დასერვისგან და მათ ადვილად შორდება საღებავიც. მჭიდრო დასაცავად გამოიყენება სქელი სინთეტიკური მასალისგან დამზადებული დამცავი ვეილტები, ყელის დამცავი საყელოები, საშუხლეები და სხვა ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები. კამუფლირებული აღჭურვილობა ხელმისაწვდომია და აქვს ტვის პირობებში შეინახვის კარგი მახასიათებლები.

ბრილოს, შეტყვისა და თაუდაცვის სიმულაცია არის ყველა მალდაგნეთითა ერთობლივ ორგანიზმის პეროგატკა. ის ტრებება ორგანიზმს საკეების მოპოვებასა და გადარჩენაში, ადამიანს კი ამ პროცესს მიუსადაგა ტექნიკური საშუალებები. სწორედ ამ ტექნიკური საშუალებების დახვეწამ გახდა შესაძლებელი ისეთი თამაშის პოპულარიზაცია, რო-

გორიც არის ტაქტიკური პენიტბოლი სამხედრო წვრთნებისთვის. 2007 წლიდან საქართველოს შსს-ს პოლიციის აკადემიის კურსანტებმა და სასულიერო-სრულიების დეპარტამენტის სპეცრაზმის მებრძოლებმა დაიწვეს პენიტბოლის იარაღის გამოყენება წვრთნებში. მომზადება მიმდინარეობს ისეთი სახის სიმულაციებში, როგორცაა მძევლების გათავისუფლება, პრეზიდენტის დაცვა, შენობის იერიშით აღება და სხვა. შინობაში მოქმედების ტაქტიკის დამუშავება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქალაქის ტიპის დასახლებებში სპეცოპერაციების ჩასატარებლად, რადგან გამოწვეული ტერიტორიისგან განსხვავებით, სადაც კარგი ტაქტიკური გათვლა დიდ როლს თამაშობს, მან შენობაში შეიძლება არ გააპართლოს და ერთმა მებრძოლმა, რომელსაც სწორად აქვს შერჩეული ჩასაფრების ადგილი, მთელი რაზმი გააუწყნებლოს.

საერთოდ, ნებისმიერი სამხედრო თამაში ამ მიზანში სროლასთან დაკავშირებული სპორტის სახეობა, ხელს უწყობს კვალიფიკაციური კადრების ჩამოყალიბებას. ამჟამად შსს-სა და სპეცდანიშნულების რაზმის შეიარაღებაში დაახლოებით 30-30 პენიტბოლის ანტიმატური ავტომატია. ვარდა ამისა, გამოიყენება პენიტბოლის პისტოლეტებიც, რომლებშიც, ავტომატებისგან განსხვავებით, (M68 კალიბრი) იყენებენ M50 კალიბრის ტყვიებს. პენიტბოლის პისტოლეტები, ძირითადად, გამოიყენება როგორც დამხმარე იარაღი, რადგან მათი მჭიდროსა და აირის აუზის ტყვიდობა გაცილებით ნაკლებია ავტომატთან შედარებით.

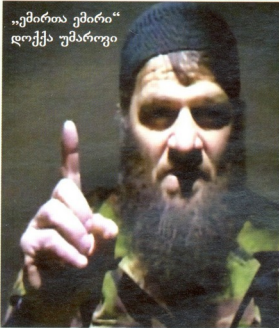
ღვს პენიტბოლი აქტიური დასვენების ერთადერთი სახეობაა. სადაც ნებისმიერი სქესისა და ასაკის ადამიანს შეუძლია შეეცადოს ერთმანეთს, იერჯიზმის ან თუნდაც უბრალოდ გაერთოს.

ანრი კუზნაჩოვი

პენიტბოლის იარაღის ასლები, ორიენტირების ინფრტურია ყველა მისი ფიზიკური პარამეტრით. პისტოლეტ-ტყვიამფრევევი P5 (მარცხნივ) და კარაბინი M4 (მარჯვნივ)

ჩრდილო კავკასიის საემირო რუსეთის მთავარი თავსაზრდე

ჩრდილო კავკასიის საემირო, რომელსაც თანამედროვე რუსულ და დასავლურ მასშტაბში „ვირტუალურ სახელმწიფოსაც“ კი უწოდებენ, რადიკალ მუსლიმანთა თემების (ჯამაათების) არაფორმალური გაერთიანებაა. იგი რუსეთის გარდა, მტრად ამერიკის შეერთებულ შტატებს, დიდ ბრიტანეთსა და ისრაელსაც განიხილავს. გაერთიანების იდეური საფუძველია „ას-სალაფია“ — ისლამურ-ფუნდამენტალისტური მოძღვრება, რომლის მიმდევართა აზრით, ისლამი უნდა იყოს ზუსტად ისეთი, როგორიც წინასწარმეტყველე მუჰამედის შემდგომ სამი თაობის განმავლობაში იყო; შესაბამისად, ყოველგვარი სიახლე მათ ე.წ. „ბედ“ა“ — დ, ანუ ეშმაკულ მოვლენად მიაჩნიათ ამავდროულად, „ას-სალაფიას“ ეწოდება ვაჰაბიზმიც და სწორედ ამიტომ რუსეთში ჩრდილოკავკასიულ რადიკალ მუსლიმანებს ვაჰაბიტებს უწოდებენ. ჩრდილო კავკასიის საემირო 2010 წლის 23 თინის ამერიკის სახელმწიფო დეპარტამენტმა ტერორისტულ გაერთიანებად ცნო. ამა წლის 24 იანვარს მოსკოვის დომოდოლოვის აეროპორტში მომხდარ ტერაქტზე პასუხისმგებლობა სწორედ ჩრდილო კავკასიის საემირომ აიღო.

რელიგიისადმი გულგრილი არ იყო — მორწმუნეთა თემები (ჯამაათები) არაღვალურად არსებობდა. მათი წევრებიც დედასა და ძმებთან ერთად ასაკონტინენტურ და კავკასიაში შამილის მიერ დამკვიდრებული სუფიური მოძღვრების — ე.წ. „ტარიკათიზმის“ ტრადიციებს იცვლდნენ.

„პეტროტროიკის“ პერიოდთან კი მუშაობის რესპუბლიკებსა და რსფსრ-ის იმ ავტონომიებში, რომელთა მოსახლეობაც

დოქტორ უმაროვი (მარცხნიდან მეორე) და შამილ ბასაევი (მარჯვნიდან მეორე) მოჯაჰედებთან ერთად. მეორე რუსულ-ჩეჩენური ომი, 2000 წელს

ამაჰმადოვი ისლამი, „მთავრობის ვაჰაბიტი“, ამირა რუსულ-ჩეჩენური ომი და ისლამიზტი მმართველი

გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს, როდესაც საბჭოთა კავშირში ძველი სისტემის რღვევის ნიშნება უკვე აშკარად იჩინა თავი, რუსეთის ჩრდილოკავკასიურ ავტონომიებში ნამდვილი „რელიგიური გამოღვივება“ დაიწყო — ახალგაზრდა თაობა, რომელიც ეროვნული თვითგამორკვევის იდეებს მზარდობდა, ისლამით მასობრივად დაინტერესდა. იმხანად ჩრდილო კავკასიის მუქიერებში იმამებად უპირატესად კავკასიის ავტონომიის მმართველები ინიშნებოდნენ; ადგილობრივი მოსახლეობა მათ ნაკლებად ენდობოდა, თუმცა, და

**კავკასიაში „ას-სალაფიას“
მიძღვრების პირველი
მქადაგებელი ბაპაუდინ ყებელიოვი**

სლამს აღიარებდა, ცეზუროს შესუსტე-
ბის შედეგად, უცხოეთში გამოცემული
სლამური ლიტერატურის გავრცელება
დაიწყო. თხადია, ამ გამოცემებმა არაღუ-
გალური თუ ნახევრად ლეგალური გზით
წრილო კავკასიაშიც ბლიზად შეაღწია;
რადენადაც ოფიციალურ სასულიერო
პირებს ვერ ენდობოდნენ, ხილო „ტა-
რიათისტებისათვის“ კი ისლამის სხვა
მმართველების ტრადიციები ზმირად
კატეგორიულად მიუღებელი იყო, ახალ-
გზრდა მორწმუნეები ისლამური ლიტე-
რატურის შესწავლას დამოუკიდებლად
შეუდგნენ. მათ ეწ. „ახალი ვამააზიტი“
შექმნის და სხვადგარეთის ისლამურ
ცენტრებთან კავშირის გაბმაც სცადეს.

ერთ-ერთი ამგვარი „ახალი ვამააზიტი“
1989 წელს მამბინად დაღესტანში, კრ-
ბილ, ყიზილბურთის რაიონშიც ჩამოყა-
ლიდა. მას სათავეში დარეზომიანი ხვარ-
ბილი (ხვარბილები წარმოადგენს აზილ-
მჩანთსავე ტომია) ბაპაუდინ ყებელიოვი
(იფუე ბაპაუდინ ალ-მუსაბადი) ჩარეკდა.
არა მარტო წრიდლოეთი კავკასიაში, არა-
მე მთელ რუსეთშიც, „ას-სალაფიას“
მიძღვრების უმარველეს მქადაგებლად
სწორედ იგი თიკებდა. ყებელიოვის ვა-
მამამ მრავალგზის მონღიშობის მიუხე-
დავად, იმხანად ჩქნეთში უმნიშვნელო
გუგუნავც კი ვერ მოიპოვა, რადგანაც ჩქნ-
ური ეროვნული მოძრაობის ცნობილი
ლიდერი — გენერალი ვოპარ ღუდაევი
რელიგიური ექსტრემიზმის კატეგორიულ
წინააღმდეგე იყო და, „ტარიკათის-
ტებს“ მხარს დასაფრთხილად არ მჭირდა,
რომ ჩქნურ საზოგადოებაში რადიკალ-
ურ ისლამს დასაფრთხილად არ მჭირდა.

სამაგიეროდ, 1990 წელს ბაპაუდინ ყე-
ბელიოვი რუსეთში იმხანად მიღგწე სხვა
„ახალი თაობის მუსლიმანებთან“ ერთად,
მსტრანხანში ეწ. „სლამური აღმრბინე-
ბის პარტია“ დააარსა, რომლის ლიდე-
რად წარმომბით ხუნძი თეთნასწვლი
ალიბი (მუსლიმანი ღვიზმისტეკელი) აპ-
მად-ვადი ახთიყაი რაიჩიის, „სლამური
აღმრბინების პარტის“ დამაარსებელი
შორის დაღესტნელ რუსეთში კარგად
ცნობილი ისლამისტო ფილოსოფის და
მწებელიოპლისტური მოძრაობის ერთ-
ერთი აქტივისტო, „მუსლიმან ღუგინად“
სახელმწიფელო აწერბაიჯანელი პაი-
ბად ვაპალიც იყო. ორგანიზაცია უმე-
ტესხად ისლამს ქადაგებდა, ხილო რუს-
ულ პოლიტიკაში შედარებით ანკლებად
აქტიურიობდა. პარტის უმადლეს მეს-
კურთა ინიციატივით, 1990-1992 წლებ-

ში წრილო კავკასიიდან საუდის არა-
ბეთის ისლამურ სასწვლებლებში ბვერი
ახალგაზრდა ჩარიცხა. სხვათა შორის,
შემდგომში თითქმის ყველა მათგანი სამ-
შობლოს ჩამოყალიბებულ რადიკალდ
დაუბრუნდა.

1992-1993 წლებში, როდესაც რუსეთ
-საქართველოს დაპირისპირებამ აუხა-
ზეთში შეიარაღებული კონფლიქტის სახე
მიიღო, კრემლის მესვეურებმა წრიდლო-
კავკასიელი მუსლიმანების ოფიციალური
თიბილისის წინააღმდეგ დაგეშვას მძუვეეს
ხელი. აქცენტო განსაკურებთან ჩქნებ-
ზე კითხვბიდა, რადგანაც საქართველოს
ღვიწილი პრეზიდენტი ზეიად გამახურ-
თან თავს გროხნიშო, ვოპარ ღუდაევიან
აფურება და ამის გამო ექ უნასწვლი
იმყამხნდელი ქართველი საზოგადოე-
ბის მნიშვნელოვან ნაწილში უდიდესი
პოპულარობით სარგებლობდა. აფხაზე-
თის ომში რუსეთის მარიონეტო მხარე-
ზე ჩქნები სუველ მთავრების გამოჩენამ
და შედგომც კი გააქტიურებამ კა-გებეს
მესვეურთა ჩანაიფიო მართლაც ას-
რულა — ჩქნებსა და ქართველებს შორის
უთითურიობო მკვერთად გაუარესდა.
ამდღროულად, თითი ანტროპოულად
განწყოილ წრიდლოკავკასიელთა სმ-
პაითიბო რუსეთის მიერ დაფინანსებულ
და „გაპარტოულ“ აფხაზ სეპარატისტო
მხარეს აღმინდა.

სანამ აფხაზეთში ომო მიმდინარეობ-
და, „სლამური აღმრბინების პარტია“
და კრბილ, ბაპაუდინ ყებელიოვი დაღეს-
ტანში სალაფიტური „ზონების“ მჭიფე-
ბით იფენენ დაკავებელი. მისი მომხრეები
რუსულბოების მაღალმითან რაიონებში
„ას-სალაფიაის“ მიძღვრების ქადაგებ-
დნენ და აფგოლიბორო მორწმუნეებ, „ქმ-
მაირტ ისლამი“ და „რუსეთისასკენ“ მოუ-
წოდებდნენ. 1994 წლისათვის, როდესაც
რუსულ-ჩქნური ომო დაიწყო, რადიკალ-
ური ისლამისტები უვეე დაღესტნის რამ-
ღვიწიქ რაიონს აკონტროლებდნენ. მათი
გუგუნვა განსაკურებობით საგრძნობო იყო

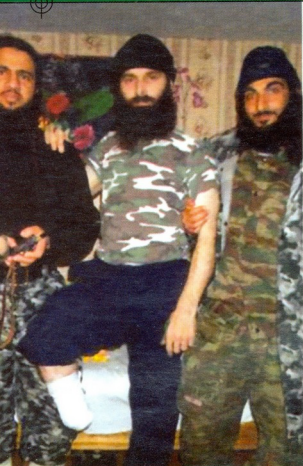
დოქტა უმაროვის მემკვიდრე,

ემირ ასლანბეკი

ყებელიოვის შობლიურ ყიზილბურთის,
ასვე — წუმადისა და ბოთლიხის რაი-
ონებში, რომლებიც ჩქნეთს ესაზღვრება.

ვოპარ ღუდაევის დაღუპვის შემდგ
რადიკალმა ისლამისტებმა, ანუ როგორც
მათ რუსეთში უწოდებენ, „ვაპაბიტებმა“
თანდათან გუგუნვა ჩქნეთშიც მოიპოვეს.
ამით, სხვათა შორის, მეტად დაინტერე-
სებულნი იფენენ რუსული სეცსამსა-
სურებო, რადგან ღუდაევის მომხრეებს
დასუველი „მანდებეზად“ და „ტერი-
რისტებად“ არ თვლიდა და გაბირცხუ-
ლი არ იყო, შემდგომში თუნდაც ირიბად
მაინც დაეჭვბო მათთვის მხარი. რადიკალ-
ური ისლამისტები კი, თავიანთი აზროვნე-
ბიდან და ფელოლოგიიდან გამომდინარე,
დასუველით მხარდაჭერას ვერსილეს
მოიპოვებდნენ, რაც რუსეთს „ჩქნური
ამბოხის“ უმხარეოდ ჩანბობის შესა-
კლებლობას მისცემდა. ამბოხიაც 1996-
1999 წლებში ჩქნეთის რუსულიკოა იჩ-
ქნებაში მიმდინარე პროცესებს რუსეთი
თვალს „გარუდა“ აღწევბოდა, თმქცადა
ფრულად ვველაფერს მართოდა. მამან
რუსული მანპოლიკეების წყალობით
ვაპაბიტების მხარეზე ბვერი ისეთი პირიც
გამომჩნდა, ვინც მთელ ჩქნეთში დიდი
პოპულარობით სარგებლობდა. მაგალი-
თად, პრეზიდენტის მოუგლობის შემ-
სრულბელო ზელომან ინდრბიბევი და
ინფორმაციასა და ბეჭვებობის სიტვის მი-
ნისტერი მოგლდი უღუგვი, რომელიაც
1994-1996 წლებში ჩქნეთიდან ფეგერა-
ლური არბის განგუნვბო მნიშვნელოვანი
როლი შეასრულეს.

ღვიწილდო გადასახვიდან, ვკო-
ნებს, საღყო არც კი უნდა იყოს, რომ
1997-1999 წლებში იჩქრბობო მიმდინარე
მოუღვიბო გარკვეულწილად სწორედ
რუსული სეცსამსასურებისა და პოლი-
ტიკურ ასპარეზზე იმხანად ახალგაშო-

ხატაბი, შამილ ბასაევი და უცნობი არაბი საღაფიტი, 2006 წელი, ინგუშეთი

სული ყოფილი ჩეჩისტის, ვლადიმირ პუტინის მიერ იყო ინსპირირებული. საქმე ის იყო, რომ პუტინის ასლან მასხადოვის ლეგიტიმური ხელისუფლების დისკრედიტაცია სურდა და, რაც მთავარია, ისე, რომ ამ ყველაფერს რუსუბელიკამო სპონსორული დახმარება მოჰყოლიდა. ამ მიზნით რუსული სპეცსამსახურები ინჭერიის ტერიტორიაზე ათასი ჯვრის ისლამისტი ემისიების თაბოვრას არათუ ხელს უშლიდნენ, არამედ ახალციხედნენ კიდევ; მასმედია კი ყველაფერს ისე წარმოაჩენდა, თითქოს მასხადოვის ხელი-უფლებას ჩეჩენების ისლამურ ქვეყნად გადაქცევა ჯნდა.

ჩეჩენებისათვის სამწუხაროდ, ასლან მასხადომ და დედაყვით სიმტკიცე ვეღარ გამოიჩინა და ჯერ კიდევ 1996 წელს ჩეჩენების რუსუბელიკა-ოქეჩრიაში შარიათის სასამართლოების შემოღებაზე დათანხმდა. სწორედ მაშინ მეზობელი დაღესტნიდან გროზნოში ბაპაუდინ ყებეღოვიც ჩამოვიდა მომხრეთა მრავალრიცხოვან ჯგუფთან ერთად; ის 1994 წლიდან (როცა „ისლამური აღორძინების პარტია“ ოფიციალურად დამხალა) ფედერალური ხელისუფლების მიერ იძებნებოდა. ჩეჩენეთში ყველაფრმა თანამხრახველებთან ერთად ე.წ. „დაღესტნის ისლამური შურა“ („შურა“ არაბულად შარიათის საფუძველზე შექმნილი საბჭოს ნიშნავს) დააფუძნა; ფაქ-

ტობრივად, ეს იყო მოპოვებული მთავრობა, რომლის წევრებიც იყვნენ: თაჟდ ბაპაუდინ ყებეღოვი, სირაყუდინ რამაზანოვი, მასმოდ თაგაევი, ნადირ-შაპ ხაჩილაევი, ადლო ალიევი, აჰმად სარდალი და მასპომედ ქურამაპომედოვი. გარდა ამისა, 1998 წელს ჩეჩენეთში ჩამოყვანილი ე.წ. „საერთაშორისო ისლამური სამშენიანო ბრიგადა“, რომელსაც სათავეში ქართველებსთვის კარგად ნაცნობი შამილ ბასაევი და იორდანიელი (სხვა ვერსიით — საუღღოვი) ხატაბი ჩაუდგენენ; მათ დააფუძნეს აგრეთვე „ოქეჩრისა და დაღესტნის ხალხთა კონგრესი“, „მოკლედ, დაღესტნის მასშტაბური შეიარაღებული დახმარების დასაწყობად ყველაფერი გაკეთდა.

1999 წლის აგვისტო-სექტემბერში ყებეღოვის „ისლამურმა შურამ“ დაღესტნის წუძმდისა და ბითლხის რაიონებში აჯანყება მოაწყო, რასაც ჩეჩენეთიდან მამიჩევი ბასაევი და ხატაბი გამოემხურნენ — მათი შეთაურებით დაღესტანში 7 აგვისტოს დახლოებით 1000-მდე ისლამისტებმ მებრძოლი შეიკრიბა. 12 აგვისტოს კი რუსეთის ფედერაციის შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე იგორ შუბოვა ჩეჩენების რუსუბელიკა ოქეჩრის პრეზიდენტ ასლან მასხადოვს რადიკალ ისლამისტთა გასანადგურებლად დაეკავშირა სპეცოპერაციაში მონაწილეობა მოთხოვნა. ამ უკანასკნელმა ბასაევისა და ხატაბის ქმედება დაგმო, მაგრამ შუბოვს მოთხოვნაზე პასუხი არ გასცა. ამგავრად, პუტინმა ჩეჩენეთში ახალი ომის დაწყების საბაბი მიიღო, რამდენადაც მასხადოვს პასუხისმგან თვის შეკრება კრემლში ურჩობად ჩაუთვალეს.

საბოლოოდ, დაღესტანში რადიკალი ისლამისტები რუსებმა მალე გაანადგურეს, თუმცა მათმა ლიდერმა — ბაპაუდინ ყებეღოვმა მიმალვა მოახერხა. მის აქვამდაც „წითელი ცირკულარი“ ეძებენ. იმავე დღეს, 1999 წლის 30 სექტემბერს, როდესაც დაღესტანში ისლამისტთა ბოლო დასაყრდენი პუნქტზე დახმდა, რუსული არმიის ნაწილები ჩეჩენების რუსუბელიკის ტერიტორიაზე შეიჭრნენ. ასე დაიწყო ახალი ომი, რომელიც, ფაქტობრივად, 2009 წლამდე გაგრძელდა; თუმცა, რუსების მტკიცებით აქტიური საბრძოლო მოქმედებები ჩეჩენეთში ჯერ კიდევ 2000 წელს დასრულდა, როცა ფედერალურმა ძალებმა რუსუბელიკის მთელი ტერიტორია დაიკავეს.

მიუხედავად რუსულ-ჩეჩენი ომი პირველსაგან, ძირითადად, იმით განსხვავდებოდა, რომ ფედერალური არმიას უპირისპირეობიდან არა მხოლოდ დამოუკიდებლობის მომხრეები (ინდუქენდისტ-

ბი), არამედ რადიკალი ისლამისტები ომის მიმდინარეობის მთელი ეტაპზე — პრეზიდენტ მასხადოვის განადგურების შემდგომ — ჩეჩენ მებრძოლთა შორის სწორედ რადიკალი-ისლამისტები მობობდნენ, რამდენადაც პუტინმა მოახერხა, ჩეჩენების წინააღმდეგ ჩეჩენთა ხელითვე ებრძოლა: რუსუბელიკაში „წესრიგის დამყარება“ 2006 წლიდან ჩეჩენების რუსუბელიკის პრეზიდენტ რამზან კადიროვს დაეკავა. მანაც დეკლარებას თავი „პრეზიდენტული“ გაართვა — ყოფილი „სუპანტივისტ“ მებრძოლების ერთი ნაწილი გაანადგურა, მთლიან კი გადამიბრა. მტრების განადგურება-გადამარცხების პროცესს კადიროვი დღემდე აგრძელებს. გარდა ამისა, აცხადებს, რომ ჩეჩენთა მუსლიმანური ქვეყანა და ისლამური წესები იქ ყველამ უნდა დაიცვას. მართლაც, ჩეჩენების პრორუსული ადმინისტრაცია და პირადად პრეზიდენტი დიდად მფარველობენ „კადიროვს“ და „ნაყმანდობის“ სუფურ ორდენებს, ანუ როგორც ჩვეულებრივ ჩეჩენთა ემხანან, „ტარიკათისტებს“.

რუსეთშიყოლიდან გამომდინარე, გასაკვირი აღარაა ის ფაქტი, რომ რუსულ ხელისუფლებას, 2006 წლიდან ყველაზე მეტად სწორედ ჩეჩენთათვის არაბრადიკალი (და, გარკვეულწილად — მუსულმანი) „ას-სალაფიის“ რადიკალური მიმდინარეობის მდგრადი უპირისპირდებოდა, რაც სხვათა შორის, „კადიროვების“ პოლიტიკის ლოგიკური შედეგია — საქმე ისაა, რომ სუფუზში ვინახუბში (ჩეჩენებსა და ინგუშებში) იმთავითვე ღრმადია ფეხგადგმული და, შესაბამისად, სუფუზების მხარდაჭერამ ჩეჩენთის ამჟამინდელ პრეზიდენტს უბრალო ხალხში ავტორიტეტი დიდად აუმძლავრა. სხვათა შორის, რამზანის მამა — აჰმად-ჰაჯი კადიროვიც ასევე „კადიროვს“ სუფისტური ორდენს ეკუთვნის და მისი შვილი „აჰარის“ დროს ამ ფაქტზეც ხშირად ამხეხებოდა ხოლმე ვერადალბას.

„ას-სალაფიის“ მიმდინარეობის თანახმად, სუფუზში ერთ-ერთი ეშმაკული მუღლენა ისლამად, სუფისტები კი უბრალოდ მორწმუნე მუსლიმანმა მათ ჯვადიდ უნდა გამოუცხადოს. ბაპაუდინ ყებეღოვი ჩეჩენ სუფისტებთან უწინაგ დახმარისპირეული იყო; თუმცა, ეს დახმარისპირე შეიარაღებულ შტელა-შემოხლოში არ გადახმარდა. შემდგომ, როდესაც სუფისტების მნიშვნელოვანმა ნაწილმა, რუსეთი იძებნებოდა რამზან კადიროვის პრორუსული ადმინისტრაციის მიმართ ლობალოვი პოზიცია დაიკავა, საღაფთობი იდებო ჩეჩენ ინტელექტუალების შორის ძალაუფლებად ფართოდ გავრცელდა. ამან

კი წყალი რუსების წისქვილზე დასხა, რამდენადაც 2007 წლის 10 ოქტომბერს ჩეჩნეთის რესპუბლიკა ოქტერია მისმა ბოლო პრეზიდენტმა დოქტა უმაროვმა საეროდ გააუქმა, მისი ტერიტორია კი ჩრდილო კავკასიის საღაფთურეო სამხრეთის ერთ-ერთი ვილაიეთად გამოაცხადა. ამით მან, ფაქტობრივად, ჩეჩნური ეროვნული მოძრაობის იმედი სამუდამოდ თუ არა, კარგა ხნით მაინც დაასამარა. დღემდე პრეზიდენტი უმაროვი ამიერდინა „ჩრდილო კავკასიის ემირატი“ იწოდება.

მუხედევიდ იბისა, რომ დღეს რუსულ ფედერალურ ზღვისუფლებას პრობლემები აქვს არა მარტო ჩეჩნეთში, არამედ თითქმის მთელ ჩრდილო კავკასიაში, უშუალოდ ჩეჩნებს დამოკიდებლობისთვის ბრძოლა ამ ეტაპზე წაგებული აქვთ — მათ საკუთარი სახელმწიფო თავადვე გააუქმეს. ამასთან, რადიკალ-ისლამისტებს ჩეჩნეთი (და საერთოდ, კავკასიელთა) ეროვნულ თვითგამორკვევზე ლაპარაკიც არ სურთ — მათთვის მთავარია, კავკასიაში „უქმადეული მოვლენებისგან“ გაქმნდნენ ისლამი დამკვიდრდეს, ანუ სხეულები რეჯიმი მთორე აუღანეთად იქცეს. ისიც ცხადია, რომ ეს კრემლის მესვეურებს აწვიობ — „ანტიტერორისტული ოპერაციის“ საფარველში მთელ რეგიონს იოლად დაატერორებენ, ხოლო დასავლეთი კი მათ კავკასიელთა უფლებების ზღვიოფოში ბრალს ვეღარ დასვლბს, რამდენადაც ჯერ ერთი, „ის-სალიფიათს“ მოძღვრება არსით მართლაც რადიკალურია, სახელმწიფოს მონეობის დემოკრატიულ პრინციპებსაც აშკარად

ბასავეის რაზმელთა აფეთქებული რუსული ტანკი დაღესტნის სოფ. დაღათილიში, 1999 წელი

ქმნადმდეგება და, მორეც — კავკასიელი მუსლიმანებისათვის ის უცხო და მიუღებელია.

სინტერესოა ისიც, რომ საემიროს დაქვემდებარებულ ყაბარდოელ საღაფთოთა აწ უკვე ლიკვიდირებულმა მეთაურმა ანზორ ასტემბიროვმა ერთხელ სააგენტო „კავკასცენტრის“ ჟურნალისტებს განუცხადა, რომ ჩრდილო კავკასიის სამხრეთის შუქმნა მისი იდეა იყო — „მე და ჩემმა ინგუშმა მძობილმა, ილანა გორჩხანოვმა ჯერ კიდევ 2005 წელს შვეთავხუთ შამბლ ბასავეს ასეთი რამ, მაგრამ კატეგორიული უარი მივიღეთ... მეტიც — მან მოვეთხუა, რომ ჩეჩნეთის რუს-

პულიკა ოქტერის პრეზიდენტ აბდულხალიმ საიდლავეისთვის ერთგულება შეგვეფიცა, სანაცვლოდ კი ნაღიკზე თუდასხმის ოპერაციის ჩატარებაში დაგვემხარებოდა“, — თქვა ასტემბიროვმა. სხვათა შორის, ის ერთ-ერთი იმ ახალგაზრდათაგანი იყო, რომელიც გასული სასწავლებლად გაგზავნეს. ასტემბიროვი, რომელსაც მეტსახელად სეფოულაას, ანუ „ალპის მახვილს“ ეძახდნენ, ფედერალურებს ერთი წლის წინ — 2010 წლის 25 მარტს ქალაქ ნაღიკში გაანადგურეს.

მისილ ლაბამ

განახლებული რუბრიკა

ავტოგანცხადებები
„სიგყვა და საქმის“
ხუთშაბათის
რომერში

საზღვაო ძალები

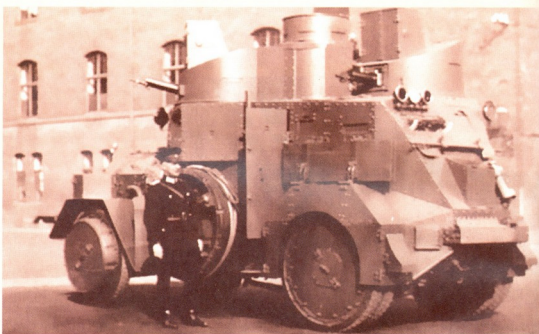
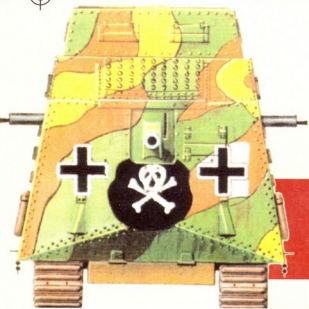
საქართველოს თავდაცვა

P961 STORM

გერმანული ჯავშანტანკი

ახალი ომისათვის ახალი შეხედულებებით მზადება

საპოლიციო ჯავშანტანკობილი DZR (4x4): მასა — 10,6 ტონა, ჯავშანი — 6-12 მმ, ტანკი — 9 კაცი, კარბურატორიანი 100-ცხ.ძალიანი ძრავა, სიჩქარე — 50 კმ/სთ-ში, ხელის მარაგი — 250 ტე, შეიარაღება — ორი 7,92 მმ-იანი ტყვიამფრეველი

პირველი მსოფლიო ომის ბატალიონებში ტანკების მცირე ჯგუფების გამოყენება შეტყობილად ეპიზოდურ ხასიათს ატარებდა, ხოლო მრავალრიცხოვანის შესაძლებლობები კი ერთხელ — 1917 წლის 20 ნოემბერს ფრანგული ქველქა კამბრეს მახლობლად მოიხსნა.

ბრიტანელთა მე-3 არმიის სამმა სატანკო ბრიგადამ გერმანელთა პონცივებს 378 ტანკით შეუტია და შეტყვის პირველი დღეებში ქვეითებს სამოქმედოდ გზა გაუხსნა.

გარდციის შეწერებას გერმანიის სარდლობა არტილერიით შეეცადა და ბრძოლებში პირველად გამოიყენა მობილური საარტილერიო ბატალიონი. ერთ შემთხვევაში ეს იყო საავტომობილო ძარბზე დაყენებული სახენითო ქვეტყები, ხოლო მეორეში კი — მექანიკურ-სატანკო გამოყენებანი სველი ქვეტყები.

სიახლემ ნაყოფი გამოიღო და ბრიტანელთა განადგურებული 179 ტანკის უდიდესი ნაწილი გერმანელი არტილერისტების დამსახურებაა.

ომის დასკვნით ტანკებზე გერმანიამ ტანკებთან ბრძოლის რამდენიმე საშუალება გამოცადა, მაგრამ ამა თუ იმ მიზეზის გამო სასურველი შედეგი არც ერთმა არ მოიტანა.

1918 წლის დასკვნისში ფირმა Mauser-მა ერთჯერადი 13 მმ-იანი ტანკსაწინააღმდეგო თოჯინა Gewehr-ი შექმნა, მაგრამ სირთულეები ვაზნების წარმოებაში განწადა.

ომის ბოლოს ფრინტზე ფირმა MAN-ის 13 მმ-იანი ტყვიამფრეველი MG 18 TUF-ი გამოიწადა, მაგრამ დიდი წონის გამო ეფექტს არ იძლიოდა.

სცადეს თვითმფრინავებთან ტანკების ცეცხლგამოწევი ტყვიების გამოყენებაც, მაგრამ ასეთი მოქმედებები დაუკმაყოფილო და შემთხვევით ხასიათს ატარებდა.

სხვადასხვა ტანკსაწინააღმდეგო საშუალებებისგან ყველაზე მეტი შედეგი მაინც არტილერიამ მოიტანა და მწიობრივად გამოყენებულ ტანკების 98% მასზე მოდის, მაგრამ თვით არტილერიაც კი უძლური იყო, როცა ტანკები ნისლში ან კვამლში მოქმედებდნენ.

1919 წლის 28 თვისს ხელი მოქწერა ვერსალის სამშვიდობო ხელშეკრულებას და გერმანიას, როგორც ომში დამარცხებულ ქვეყნას, ჯავშანტანკობილების, ტანკებისა და სამხედრო დანიშნულების სხვა ტექნიკის წარმოება-შეშორება აეკრძალა.

მოკუშირეთა კომისიის მეთაულყოფითი გერმანელებმა საკუთარი ხელით განადგურეს ჯავშანტანკების ყველა ის ნიმუში, რომლის გამოშვებაც ომის წლებში არ მოუხსნო.

სამაგიეროდ, დოკუმენტაციის გადამალვა მიხერხდა, ხოლო კონსტრუქტორებმა უშუალოდ სხვა ქვეყნებში განაგრძეს.

იოზეფ ვილმერი და ოტო მერკერი შექმნეს გადვიდნენ, ხოლო ვილმერი შემდგომში სამშობლოსთან ახლოს — ნეოხლოვკაში აღმოწინდა.

გერმანიაში არსებული მფლობელობის გათვალისწინებით საპოლიციო ძალებმა მოკუშირეებისგან 150 ჯავშანტანკობილით აღჭურვის უფლება მიიღეს. მოკლე დროში გამოშვებული ტყვინიციდან 24 Benz VP21, 30 Ehrhardt/21 და 31 Daimler DZR იყო.

რეალუცური გამოსვლების ადგილთა და ბარიკადების დასაშლელად შექმნილ ჯავშანტანკობილებს გაიმორხებულ ცხვირს მკონდა, იტყვდა 6-10 პოლიციელს და 2 ტყვიამფრეველი იყო შეიარაღებული.

1920 წლის 23 თვისს ბულონის შეთანხმებამ გერმანიას ვიძარის რუსუბილის სახით 100-ათასიან სახმელეთო ჯარებზე (7 ქვეითი და 3 საკუდლერი დავიზია) 105 უიარაღო ჯავშანტანკობილის წარმოების ნება დართო და „და-

მღერმა“ საპოლიციო DZR-თან ტექნიკური პარამეტრებით ახლოს მდგომი DZVR-ის ტიპის დაჯავშნული ავტომობილები ააწყო.

ჯერსალის ზელშეკრულების დაურღვევლად ჯავშანტექნიკის ნაკლებობის პრობლემა გერმანელებმა ტანკისებრა მოზადებისა და ტანკების გამოყენების ტექტიკის დასამუშავებლად საკმაოდ მარტივი გამოსაჯილი მოძებნეს.

1925 წლიდან სწვლებზე ჯავშანტექნიკის მსჯეხი მკეტები გამოჩნდა — ველოსიპედის სამთელიან შასიზე დამკერბულ ლითონის კარკასზე ფიდან ბრუნენტი პქონდა გადაჭმთული და ორკაციანი „ეკიპაჟი“ ემსახურებოდა.

1928 წლიდან რაისხვერი ბრუნენტის, ფინრისა და მუკოსაგან დამზადებულ მორტორიზებულ სატანკო მკეტებზე გაღვიდა, სადაც საჯილი ნაწილის დანიშნულებას სატერიო ავტომობილების შასი ასრულებდა.

არასათანადო გამველობის გამო მალე სატერიო ავტომობილებზე უარი ითქვა და სანაცვლოდ მკეტებში მისი ადვილი ორწამყვანიდანამა მსუბუქმა ავტომობილებმა დიკვეს, რომლებსაც დასერილი ზედაპირის უკეთ დაძლევა შეუძლიო.

პირველი ზუტაფორული ტანკი **Hanomag 2/10PS** შასიზე დამზადდა და მომავალი ტანკისტების მოსამზადებელი სასწავლო ასეულიც ჩამოკალიბდა.

იმკე დანიშნულებას ასრულებდა ფორმა **Dixsi**-ს მსუბუქი ავტომობილის მოძილი 3/15, ხოლო 1935 წლიდან, როცა დაჯავშნული ავტომობილები ჯერ კიდევ საკმარისი რაოდენობით არ იყო, იფივე გამოყენება **Opel**-ის **P4**-ს მოეკებნა.

ეს ტექნიკა საპოლიციო ჯავშანავტომობილებთან ერთად რაისხვერის სამხდრო სწვლებებში რეგულარულად

„სატანკო“ ეკიპაჟი

მონაწილეობდა და მომავალი ტანკისტების მოზადების საქმეს ემსახურებოდა.

აკრძალეების მოუხედავად, 1925 წლიდან ჯავშანტექნიკის პროექტირება მაინც დაიწყო და საიდუმლო ვითარებაში მიმდინარე სამუშაოები „სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორების“ სახელით იყო შენიღბული.

საცვლ ნიმუშთა გამოსაცვლეად კი საერიო ენა საბჭოთა კავშირთან მოიძებნა, რომელსაც გერმანული გამოცდილებების შესწვლა და მიდწვეების განიარება ნამდვილად ესაჭიროებოდა.

მოლაპარაკებათა შედეგად 1926 წელს ზელი მოქწერა შეთანხმებას და საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე ქალაქ ყანანის მახლობლად სატანკო სკოლა და პოლიგონი „კიამ“ გაიხსნა.

თანამშრომლობით ორევე მხარე მაქსიმალური სარგებლის მიღებას ცდილობდა და როცა გერმანიისათვის „კამას“ მნიშვნელობამ აზრი დაკარგა, 1933 წლის სექტემბერში ის კიდევც დახუერეს.

გვზანთან გერმანელებმა 23 ტონამდე მასის 6 და 10-12 ტონის 3 ექსპერიმენტული ტანკი გამოკაულს. საცვლი ნიმუშები დაშლილ მდგომარეობაში ყუთებში ჩაწვობილი იზზუნებოდა და თვალის ასახვევად ყუთებს „სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორები“ ქწერა.

საბჭოთა კავშირში გამოცდილმა არც ერთმა ტანკმა სერიულ წარმოებად არ მადაწია. სამაგვიროდ გერმანულმა ფორმებმა ჯავშანტექნიკის პროექტირებაში დიდი გამოცდილება შეიძინეს და ბვერი ტექნიკური საკითხი პრაქტიკაში შეამოწმეს.

იმუდროულად, გერმანიის მომავალი სატანკო ჯარების შექმნისთვის ნიდაგეი შზადებოდა და მის ფორმირებაში დიდ როლს ითამაშოდა რაისხვერის ოფიცერი ჰაინც გულდერიანი.

გულერიანმა კარგად შეისწვლა ბრიტანული თორია ბალნისირებულ ჯავშანსატანკო ჯარებზე და ცდილობდა მოწინავე იდეების არშიაში დანერგვას, თუქცა მისი მნიშვნელობის ბოლომდე შეგახება-გაგებას ვერ ახერხებდა.

ის მომავალი ომის მთავარ შემტვე ძალაში არტილერიით გაძლიერებულ სატანკო-მორტორიზებულ ქვეითი შენაერთების მსხვილ გაერთიანებებს ზედგდა, რომელსაც წინ ვრავერი დაღვებოდა.

ველოსიპედებზე დაყენებული ტანკების მკეტებით ვარჯიში

Pz Kpfw IA: მასა — 5,4 ტონა, ჯავშანი — 6-13 მმ, ეკიპაჟი — 2 კაცი, კარბურატორიანი 60-ცხ.ძალიანი ძრავა, სინქარე — 37 კმ/სთ-ში, სვლის მარაგი — 145 კმ, შეიარაღება — ორი 7,92 მმ-იანი ტყვიამფრექვეი

1931 წლის ოქტომბერში პოდპოლკოვნიკმა გუდერიანმა საექსპერიმენტო ჯარების ინსპექტორის შტაბის უფროსის პოსტი დაიკავა და მომდევნო წლის ზაფხულში სწავლება ჩაატარა, სადაც ქვეით პოლკს მხარდაჭერას ტანკი-მაკეტების მთელი ბატალიონი უკეთებდა.

1932 წელს სახმელეთო ჯარების შეიარაღების სამმართველომ 5 ფორმას „პატარა ტრაქტორის“ შექმნის დავალება მისცა. სასწრაფო დანიშნულების ტანკად ჩაფიქრებულ „ტრაქტორის“ საფუძველზე კი სამომავლოდ კიდევ სადაზვერუო მანქანების, თვითმავალი სარტორიული დანადგარებისა და გამწყვების დამზადება იყო გადარეკვტილი.

იმ წლებში ჯავშანტექნიკის ერთგვარ „მოდას“ ბრიტანელები კარნახობდნენ და კონკურსში მონაწილე „კრუპმა“ საინჟინერო ბრიტანული „კარდენ-ლიონის“ ტანკებზე MKVI გამოიყენა, ხოლო ფრანგების ინჟინერებმა ფოტობოთი ბფერად უფრო საიმედო და გამძლე შასის მქონე მსუბუქი ტანკი დააპროექტეს.

ტანკის ტრანსმისიის ავრეგატები, მართვის ორგანოები და საბრძოლო განყოფილებაში შასის წინა ნაწილში, ხოლო ძრავა კი — უკან მოთავსდა.

კორპუსი ლითონის კარკასზე ელექტრომუდუნებით დამაგრებული ჯავშანფურცლებით იყო აწყობილი და მეტი ხისხისათვის შეერთებებში ქანხები და მოქვლიანი მქონდა დამატებული.

საკმაოდ თხელი ჯავშანი ეკიპაჟს მხოლოდ შაშხანების ვანებისა და წერიკალიბრიანი ჭურჭების ნამსხერვეებისაგან იცავდა.

1933 წელს ტანკმა აღნიშვნა Pz Kpfw I მიიღო, მაგრამ 1935 წლამდე მანც „კრუპის ტრაქტორის“ სახელი ფეგურებდა.

პირველი 15 ტანკი შეიარაღების გარეშე 1934 წლის აპრილში მზად იყო და ტანკისტთა მოსამზადებელ სკოლებს გადაეცაო.

მომდევნო მოდიფიკაცია Pz Kpfw I Ausf A-ს კომპურა ორი ტყვიამფრექვეით დაემატა და ტანკმა სასწრაფოსთან ერთად საბრძოლო დანიშნულება შეიძინა.

1934 წელს საიდუმლო ვითარებაში ახალი ტანკებით გერმანიის არმიის 1-ელი და მე-2 სატანკო პოლკები აღიჭურვა. 1935 წლის მაისიდან, როცა გერმანია ვერსალის შეთანხმებდან გამოვიდა და ომისათვის მზადება აშკარა გახდა, ორივე პოლკი 1-ელ სატანკო დივიზიაში გაერთიანდა.

Pz Kpfw I-მა საბრძოლო ნათლობა ესპანეთში მიიღო. შემდეგ იყო ავსტრიის ანშლუსი, სუდეტების ოლქის ოკუპაცია, პოლონეთისა და საფრანგეთის კამპანიები. 1941 წელს საბჭოთა კავშირზე თავდასხმის წინ საკმაოდ მოქველდა და ჯარებში მისი შეცვლა მიმდინარეობდა.

Pz Kpfw I-ის შასი სამიერთო ტანკის, 150 მმ-იანი თვითმავალი ჰაუბიცის, 47 მმ-იანი ტანკსაწინააღმდეგო თვითმავალი ქვემჭების, 20 მმ-იანი თვითმავალი საზენიტო დანადგარის, საბრძოლო მასალების ტრანსპორტიორის, ცეცხლსატყორცი ტანკისა და საინჟინერო ტექნიკის დასამზადებლად იყო გამოყენებული.

მომავალ ომებში მორწინადმდგეის ჯავშანტექნიკისთან ბრძოლის ერთ-ერთ ეფექტურ საშუალებას გუდერიანი ისევ ტანკებში ხედავდა.

Pz Kpfw IIC: მასა — 8,9 ტონა, ჯავშანი — 4,5-16 მმ, ეკიპაჟი — 3 კაცი, კარბურატორიანი 140-ცხ.ძალიანი ძრავა, სინქარე — 40 კმ/სთ-ში, სვლის მარაგი — 165 კმ, შეიარაღება — 20 მმ-იანი ქვემჭები და ერთი 7,92 მმ-იანი ტყვიამფრექვეი

ამ იდეამ მხარდაჭერა პოე და სატანკო დევიზებში ტანკსაწინააღმდეგო ქვედანაყოფთა შესაიარაღებლად 1934 წელს მსუბუქი ტანკის შესარჩევ კონკურსი გამოცხადდა.

ტექნიკური დაკლება Krupp-Gruson-ს, Henschel-სა და MAN-ს გადაეცაო, ხოლო მიღებული პრაქტიკის შესაბამისად სამუშაოები სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორი LaS 100-ის სახელით შეინიღა.

საკონკურსო პროექტებიდან მოწონება არც ერთმა არ დაიმსახურა და საბოლოო მოდელისათვის MAN-ის შასი და „პერსიდეს-ბენცის“ კორპუსი-კომპურა შეირჩა. ტანკის პროტოტიპში MAN-მა ტრადიციული კომპონირება შეინარჩუნა, ოღონდ ძრავა-ტრანსმისია სიმტრისის ღერძიდან მარჯვენა ბორტისკენ იყო გალაკული.

პირველი ტანკი 1935 წლის ოქტომბერში დაშადა, ხოლო 1936 წლის მაისიდან 1937 წლის თებერვლისათვის 75 ტანკი აისწო და სატანკო ქვედანაყოფებში ოცეულებისა და ასეულის მეთაურებს სამეთაურო ტანკის დანიშნულების შესასრულებლად გადაეცაო.

ტანკმა ოფიციალური აღნიშვნა Pz Kpfw II მიიღო და სერიული წარმოების წრდისაან ერთად სატანკო ქვედანაყოფებში ტანკსაწინააღმდეგო ოცეულები ჩამოკალიდა, ხოლო ტანკის სამტრტო გასროლებს ჯავშანმსხურეტი ჭურვები დაემტა.

Pz Kpfw II-ის სერიული წარმოება 1937 წლის მარტიდან 1940 წლის აპრილმდე გაგრძელდა და სა წელიწადში კონსტრუქციამ მცირაოდენი ცვლილებები განიცადა, მაგრამ სუსტ შეიარაღებასა და თხელ ჯავშანს არაფერი ემტლა.

პოლენეთის კამპანიაში პოლენელთა 7,92 მმ-იანი ტანკსაწინააღმდეგო ოთფო Ur WZ.35 ტანკის ჯავშანს თვიოსუვლად ზერტლდა და ჯავშანდაცვის გასაძლიერებლად, ოთფორც იძულებითი საშუალება, შუბლის მხარეს 20 მმ-იანი ჯავშანკრანი დაემტა.

სატანკო ჯარების ჩამოყალიბების სტადიაშივე გერმანელებმა განსაზღვრეს, რომ მომავალ ბრძოლებში სატანკო ქვედანაყოფებს სამართავად აუცილებლად დასჭირდებოდა სპეციალური სამეთაურო ტანკი.

ასეთი ტანკის კონკურსი 1934 წლის თებერვალში გამოცხადდა და საუკეთესო შეფასება „დაიმლერ-ბენცის“ შასი და „კრუპის“ კომპურამ დაიმსახურა.

ტანკს აღნიშვნა Pz Kpfw III მიენიჭა და 1937-38 წლებში გამოსაცვლი ტანკების (A,B,C,D მოდიფიკაციები) მცირე პარ-

Pz Kpfw IIIH: მასა — 21,8 ტონა, ჯავშანი — 10-60 მმ, ეკიპაჟი — 5 კაცი, კარბურატორიანი 300-ცხ.ძალიანი ძრავა, სიჩქარე — 40 კმ/თ-ში, სვლის მარაგი — 165 კმ, შეიარაღება — 50 მმ-იანი ქვემეტი და ორი 7,92 მმ-იანი ტყვიამფრეველი

ტიები აისწო, ხოლო E მოდიფიკაციიდან წარმოებას სერიული ხასიათი მიეცა.

ტანკის საბოლოო ვარიანტში გერმანიის ტანკმშენებლობაში უკვე აპრობირებული კომპონირების სქემა შენარჩუნდა, ხოლო შეიარაღება 37 მმ-იანი ქვემეტითა და 3 ტყვიამფრეველი განისაზღვრა.

კორპუსი ქრომნიკლიანი ფოლადა ჯავშანფრეკლების შედღელებით იყო დაზნადებული, მაგრამ ცალკეულ ნაწილს ისე კუთხიანები და ქანები აერთებდა.

კომპურას ექვსკუთხედის ფორმა ჰქონდა და შუბლის ნაწილს 30 მმ-იანი ჯავშანი იცვდა.

მართალია, Pz Kpfw III სამეთაურო ტანკი იყო, მაგრამ მცირე მსოფლიო ომის საწყის ეტაპზე სატანკო ჯარები-სათვის მან ძირითადი საბრძოლო ტანკის ადგილს დაიკავა და საფრანგეთის კამპანიაში სუსტი საცეხელ შესაძლებლობებიც გამოავლინა.

37 მმ-იანი ქვემეტის ჭურვები ბრიტანული „მატილდას“ ჯავშანს ვერ ერეოდა და პიტლერმა ტანკის 50 მმ-იანი გრძელეულიანი ქვემეტით აღჭურვა მოითხოვა.

მაგრამ შეიარაღების სამმართველოს ინიციატით ტანკზე 50 მმ-იანი მოკლეულიანი ქვემეტი დაიდა, რის გამოც ჭურვის საწყისი სიჩქარე შემცირდა და ჯავშანს გაზერტის უნარიც დაქვეითდა. ეს სუსტი მხარე მოკვანიებით საბჭოთა კავშირიან ომის დროს გაზნა განსაკუთრებით შესაძნელო.

1942 წელს ტანკის მოდიფიკაციის მოდიფიკაციებზე 75 მმ-იანი მოკლეულიანი ქვემეტის დაყენება გადაწყდა, რომლის

ფუგასური ჭურვი 50 მმ-იანი კომულიცირურზე მეტ ფრეკტს იძლეოდა.

ჯავშანდაცვაც გამოიერდა — შუბლის მხარეს დამატებითი ჯავშანფილის დაყენებით ჯავშანს სისქემ H მოდიფიკაციაზე 60 მმ-ს მიადნა, ხოლო 1943 წლის მარტიდან ბორტებსა და კომპურას კუმულაციური ჭურვებისაგან დამცევი ეკრანები დაემტა.

ცვილებშია გამო წონამ 23 ტონას გადაჭარბა და გრუნტზე კუთრი დწილის ისედაც მაღალი მახასიათებლის შესანარჩუნებლად მუხლებების სიგანეში მომატება გაზნა საჭირო.

სპეციალური შეფასებით, ტანკის საუკეთესო მხარე იყო ხოთკაციანი ეკიპაჟის წევრთა გაყოფილი ფუნქციები, სამოქმედო რაიონზე კარგად მოფიქრებული სადამკვირვებლო საშუალებები და მიმღებ-გამდცევი რადიოსაღვარი.

კონსტრუქციამაც ნოვატორული სიაზლები იყო: საგრდენი გორგოლაჭები-სათვის ტორიონული დაკილება, მოხვევის პლანეტარული მექანიზმი და სხვ. მექანიკურად სიმძლიე შასი ადვილად სამართავად იყო, ეკიპაჟსაც არცეუ ურთიე პირობები ჰქონდა, მაგრამ ტანკს არასაკმარისი ძვირდობა და დაბალი გამელობა ახასიათებდა.

Pz Kpfw III-ის საფუძველზე შექმნილი სამეთაურო ტანკებში კი მეთაურის, მეკავშირე ოფიცრისა და ორი რადისტის საშუალო ადგილები იყო მოწეობილი, ხოლო ეკიპაჟში მათ გარდა კიდევ მძლეო-მექანიკოსი შედიოდა.

ტანკების გამოყენების გერმანულ კონცეფციის მიჟარ შემტვე ძალას მსუბუქი

Pz Kpfw IVG: მასა — 23,5 ტონა, ჯგუშანი — 20-50 მმ, ეკიპაჟი — 5 კაცი, კარბურატორიანი 300-ცხ.ძალიანი ძრავა, სინქარე — 40 კმ/სთ-ში, სვლის მარაგი — 210 კმ, შეიარაღება — 75 მმ-იანი ქვემეხი და ორი 7,92 მმ-იანი ტყვიამფრქვევი

ტანკები ქმნიდნენ, ხოლო ძველად გასანადგურებელ სამხსენებთან ბრძოლა ძლიერი შეიარაღების მატარებელ საცეცხლე მხარდაჭერის ტანკებს მოითხოვდა.

1934 წლის იანვარში რაიხსვერის შეიარაღების სამმართველომ 20 ტონა წონის და 75 მმ-იანი მოკლელულიანი ქვემეხით აღჭურვილი ასეთი ტანკის კონკურსი გამოაცხადა.

წარმოდგენილი პროექტებში მოწინააღმდეგე „კრუპის“ ტანკმა დაიმსახურა. თუმცა ის პრაქტიკულად Pz Kpfw III-ს იმეორებდა: ორივეს ერთნაირი ძრავა და დაახლოებით თანაბარი სისქის ჯგუშანი ჰქონდა. მასაგაბარიტულ ზომებში მცირე სხვაობა იყო და ხუთ-ხუთკაციანი ეკიპაჟები ემსახურებოდა.

1936 წლის აპრილში ტანკმა ოფიციალურად დაიმსახურა.

ალური აღნიშვნა Pz Kpfw IV მიიღო და სერიულ წარმოებას გადაეცა.

ტექნოლოგიურ-კონსტრუქციულად კარგად დაპროექტებული ტანკი მასობრივ წარმოებას შეესადაგა. ექსპლუატაციამ საიმედო იყო, თუმცა ამის მიღწევა ზოგიერთი ავტომატის საკმაოდ რთული კონსტრუქციის ხარჯზე მოხერხდა.

სამაგიეროდ, ზოგიერთი დაზიანების ხასიათი სუფელ პირობებში რემონტის საშუალებას არ იძლეოდა და ტანკის სპეციალურ სარემონტო ქვედანაყოფში ექვეყნაციას საჭიროებდა.

დაკვირვებისთვის კორპუსში ბფერი ღრიჭო და საბისტოლელტო ამბრაზურა, ხოლო მეთაურის კასნისმაგვარ კოშკურას კი 8 პერისკოპი ჰქონდა.

თავიდან ჯგუშის სისქე 15 მმ იყო და დაცვის გამძლეობის საჭიროება მალე გამოჩნდა. ბოლო მოდიფიკაციებში კოშკურისა და კორპუსის შუბლის სისქემ 80 მმ-ს მიაღწია, მაგრამ ომის ბოლო წლებში არტილერიისათვის ეს უკვე სირთულეს აღარ წარმოადგენდა.

საბჭოთა კავშირთან ომის პირველ წელს გამოჩნდა ტანკის პატარა სვლის მარაგი, ამის გამო ღრმა რეიდების დროს ტანკები საწყვიით საყე მისაბმელი ცისტერნებს ატარებდნენ.

შალვა გომიზარიძე

**ყველა თაობის
საყვარელი გავითი
1934 წლიდან**

ოპერაცია Oplan Daybreak-ი

ოპერაცია Oplan Daybreak-ს, თავის დროზე, გრიფი „განსაკუთრებულად საიდუმლო“ მიენიჭა. ამის შესახებ ფილიპინების თავდაცვის სამინისტროს მხოლოდ რამდენიმე თანამშრომელმა თუ იცოდა. ახლა კი, როცა დიდი დრო გავიდა, საშუალება მოგვეცა გავეცნოთ ამ ოპერაციის ზოგიერთ წვრილმანს.

ბანსაკუთრებაული მნიშვნელობის ოპერაცია

ფილიპინელი კომანდოსების ეს სპეცოპერაცია შეიარაღებული ძალების სამხრეთის სარდლობამ (Southcom) დაბრუნდა და მიზნად აშერიკელი მისიონერების მართნი და გრაცია ბერსეტების, აგრეთვე ფილიპინელი შედგა დიბორა იაბის გათავისუფლება. სამხეცეროორისტულ ორგანიზაცია „აბუ-სა-აფს“ ჰყოფდა დატყვევებული. ოპერაცია გასაიდუმლოებული იყო და მძეხილუ შეადგებოდა.

2001 წლის იანვარში, როცა გაირკვა, რომ მძეხლების გათავისუფლებაზე არაფერს ზრუნავდა, ხელისუფლება ტერორისტთა გასანადგურებელ აქტიურ ოპერაციებზე გადავიდა. ფილიპინელ სხელაო ქვეითთა მე-3 ბრიგადა, რომელსაც პოლკოვნიკი რენატო მირანდა მეთაურობდა, დროს არ კარგავდა. მათ „აბუ-სა-აფის“ რამდენიმე წევრი გალაიბირეს და ავანტებისგან მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე ტერორისტთა ყველა გადაადგილებას თვალყურს ადევნებდნენ.

ლოცვა ტერორისტთა აუცილებელი ატრბუტია

ფილიპინელ სპეცრაზმელთა კვაკუცია

ტერორისტთა სისასტიკე

მძეხლების გათავისუფლებასთან ერთად ოპერაციის მიზანს „აბუ-სა-აფის“ (ASG) მეთაურების კადაფი ჯანჯალანის, აღდამ ტილაოს (მეტსახელად საბაიას) და ისნილონ ჰაპილონის ნეიტრალიზაცია წარმოადგენდა.

2001 წლის 27 მაისს, ოპერაცია Oplan Daybreak-ის დაწყებამდე, როცა ტერორისტები სასტუმრო Dos Palmas Resort-ში დატყვევებულ ოც მძეხელთან ერთად ტუბურუნში გადასხდნენ, სამთაურობო სამხედრო ნაწილები თხოუმეტჯერ შეეჯახნენ საბაიას და ისნილონის ჯგუფებს.

ტუბურანში ბანდიტებმა დაატყვევეს კიდევ სამოცი მძეხალი, რომელთა შორის ბავშვები და ქალები იყვნენ. უფრო ადრე კი „აბუ-სა-აფის“ ბოციეკებმა ორმოცდარიო ადგილობრთვი მცხოვრები მძეხლად აიყვანეს. სულ 102 კაცი ჰყოფდათ დატყვევებული და სისასტიკის სა-

დემონსტრაციოდ 18 მათგანს თავი მოაკვეთეს. მათ შორის ამერიკელი ტურისტი გილერმო სობეროსიც აღმოჩნდა.

საბაიამ ცინიკურად განაცხადა, რომ სობეროს თავი საშუკრად ფილიპინების ხელისუფლებას დამოუკიდებლობის 103 წლისთავს მიუძღვნა. მოვიკანებით, „აბუ-სა-აფის“ წევრებმა თავი მოაკვეთეს ორ ფილიპინელ შედგას, მაგრამ ყველაზე საშინელი ბარაგაბი ბალონოში ნატურებული თავის მოკვითის მასობრთვი. ცინიკური ცერემონიალი იყო. ამ პერიოდში ცოლ-ქმარი ბერნჰემები და ედიბორა იაბი უკანასკნელი ცოცხალი მძეხლები იყვნენ.

საკასუსო მოქმედება

როცა გაირკვა, რომ ტერორისტები არანაირი პირობით არ გაათავისუფლებდნენ მძეხლებს, ფილიპინების შეიარაღებული ძალების ქვედანაყოფებმა, მძეხლების გადასარჩენად ნამდვილი ნადირობა გააჩაღეს. საწყის ეტაპზე განსაკუთრებულ როლს სწრაფი რეაგირების საარმთი ასეული (LRC) და სახელაო ქვეითთა აშეული ასრულებდა.

2001 წლის ივლისში მათ ქალაქ ზამბოანგაში ჯანჯალანის პირადი მძეხლი, სახელად ქარიმ ჰასანი და „აბუ-სა-აფის“ კურიერი მანილაში ჰაიშიმ ამდულაჯ იდი დააკავეს. მომდევნო თვეების განმავლობაში კიდევ 13 ტერორისტის დაპატიმრება მოხერხდა.

2001 წლის სექტემბერში დააპატიმრეს საბაიას ძმა მულხესერ ტილაო და დაჯგუფების სულთერი და იდური ლიდერი ჯიბი ტუნეა. მასთან ერთად დაა-

ტერორისტები
მძევლებს
დაუნდობლად
უსწორდებიან

კაცს ორგანიზაციის მეტ-ნაკლებად გუ-
ლენიანი ათი პირი. დაკითხვების დროს,
რომელსაც სამხრეთის ჯარების ოფიც-
რები ატარებდნენ, „აბუ-საიფის“ შეს-
ახებ დიდი რაოდენობის საინტერესო ინ-
ფორმაცია დაგროვდა. დადგინდა, რომ
2002 წლის აპრილში საბაიამ თვალთვა-
ლისაგან თავის დაპყრობა მოახერხა.

ფილიპინელი სამხედროები ამერი-
კელებსაგან მოწოდებულ ინფორმაციას
იყენებდნენ და საკუთარი წყაროებით
გულდასმით აკვირდებოდნენ დაჯგუ-
ფების წევრთა მოძრაობას.

2002 წლის 12 აპრილს სბიკოსა და
ზამბონგა-დელ-ნორტეს მცხოვრებთა-
გან მოვიდა ინფორმაცია, რომ რაიონში
„აბუ-საიფის“ კბილებამღე შეიარაღე-
ბული ბოეიკები გამოინდნენ, რის შემ-
დეგაც ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა
სასწრაფოდ დატოვეს რაიონი და ქალაქ
ზამბონგუშა გააძვინდნენ.

სამხედროები ფიქრობდნენ, რომ
„აბუ-საიფის“ ლიდერები კონტაქტის
დამყარებას შეცდებოდნენ მათგან გა-
მოყოფილ ტერორისტულ ორგანიზაცი-
ებთან — „გოთაისუფლების ისლამურ
ფრონტ მოროსთან“ და „მოსარისთან“,
ამიტომაც ტაქტიკური სვლა გააკეთეს
— ორი უკანასკნელი დაჯგუფების ად-
გილსამყოფლის აღმოჩენის მიზნით ტე-
რორისტები „უეუარადლებოდ“ დატოვეს.

სტარტის წინ

ოპერაცია Oplan Daybreak-ის
დაწყების წინ სამხრეთის ჯარების ხელ-
მძღვანელობა დარწმუნებული იყო, რომ
გარანტირებული წარმატებისათვის სა-
ჭირო იყო „აბუ-საიფის“ დაჯგუფების
ადგილსამყოფლის ზუსტად დადგენა.
ამ დროს კუნძულ ბასილონზე მიზნობ-
რივმა ტაქტიკურმა ჯგუფმა „კომეტამ“
გენერალ-მაიორ გლისერის სუას მეთა-

ურობით დაიწყო ოპერაცია, რომლის
მიზანი „აბუ-საიფის“ დაჯგუფების
სხვა წევრების გამოვლენა იყო.

საბაიასა და მისი ბოეიკების და-
სამშედეგად დამუშავდა ტერორის-
ტათივის დეზინფორმაციის მიწოდების
ოპერაცია, რომლის მიხედვითაც ტე-
რორისტთა მეთაურს უნდა დაეჯერებო-
და, რომ სიტუაციას აკონტროლებდა და
არმიათან პირისპირ შეჯახებისაგან თავის
არიდება ნებისმიერ დროს შეეძლო.

2002 წლის 29 აპრილს საგანგებო
ძალეების პირველი ბატალიონის მე-
რობოლები შეეჯახნენ „აბუ-საიფის“
თექვსმეტ ბოეიკს, რომლებიც რუზინის
გაბერილი ნაყბით მიცურავდნენ მდინა-
რეზე. განადგურდა 13 ბოეიკი, ხოლო
მათი ლიდერი სატარ აკუბი დაიჭრა.
ამ ჯგუფს სურდა თავი აერიდებინა სამ-
ხედრო ზეწოლისათვის კუნძულ ტუბუ-
რანზე და ქალაქ ზამბონგას გავლით
უსაფრთხო ადგილისათვის თავის შეფარ-
ებას ცდილობდა. აკუბმა თავის დაღ-
წვეა მოახერხა, მაგრამ დროებით იგი 4
მაისს შეიპყრეს ქალაქ სანუბონგუშაში.

**გამაგვირგობელი სამხედრო
შეადგომუნა**

სამთავრობო ჯარები და ქალაქ ზამ-
ბონგას პოლიცია გაძლიერებულ სამ-
ხედრო შზადყოფნაზე გადავიდნენ, რათა
აღეკეთათ რეგიონში პანიკის დათუსვის
ნებისმიერი მცდელობა.

2002 წლის 14 მაისს ორმხრივი
სროლისას მოკლეს „აბუ-საიფის“ ლი-
დერის ინსილონ ზაბილონის ძმა საზი-
ნონი, როცა მუზაურებით საუფ ავტობუ-
სის გატაცებას ცდილობდა.

იმედროულად, სამხედრო დაზვერ-
ვა ზამბონგა-დელ-ნორტაში ტერო-
რისტთა გადაადგილებაზე ინფორმაცი-
ას აგროვებდა. სამხედრო თვითმფრინა-

სნაიპერის
სამიზნეში
ტერორისტთა
ამოღებული

ები მომავალი ოპერაციის ადგილების აუროფოტოსურათებსა და ვიდეონაჩვენებს აკეთებდნენ.

ტერორისტთა ყურადღების მოსაღწევად Cessna-ს ტიპის თვითმფრინავებს სამოქალაქო ავიაციის ამოცანებით ნიშნები და ნომრები ჰქონდათ. მიღებულ მონაცემთა შესწავლა-განალიზება ყურადღებით მიმდინარეობდა და სათანადო ინფორმაციას რაიონში მოქმედი ქვედანაყოფები რეგულარულად იღებდნენ.

ბასორბი ინფორმაციის შარბათაი საშუალებათაი

ერთ დღეს სამხრეთის ჯარების სარდლობის შტაბმა მიიღო ინფორმაცია, რომ საბაიას ჯგუფი სამ მძევლთან ერთად სირიუას მთებში გადაბარდა. მიუხედავად იმისა, რომ ოპერაცია შეკარად განხილული იყო, ინფორმაციამ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში მაინც გაჟონა და გაზეთებმა საბაიას ჩხმის განვლვების ადგილსამოყვფელი სუითიეს.

ოპერაცია რომ არ ჩაშლილიყო, დედაციის სამინისტრომ გამოაქვეყნა საგანგებო შეტყობინება, რომელშიც მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში ამ დროს კუნძულ ბასილანზე იმყოფებოდა. 2002 წლის 27 მაისს ქვედანაყოფის მეთაურმა, რომელიც კვლავი ჰაქვებოდა ბოიეკების ჯგუფს, თავის მოხსენებაში საბაიას რაზმის ზუსტად ადგილმდებარეობა დაასახელა. ახლა ინფორმაციის გაუვნებლბა დროის სექე იყო. გენერალმა კოროლინმა შექმნილი მდგომარეობა შეაფასა და ოპერაციის დაწყების ბრძანება გასცა.

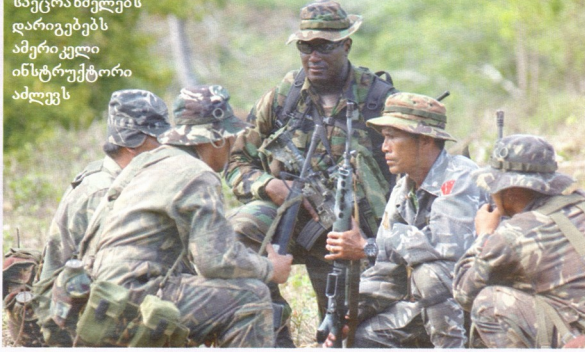
სამოხარეო ჰარის დაჯგუფების შემადგენლოჯა

საქვის ეტაჟერ ოპერაციამო მონაწილეობისათვის გამოიყო ფილიპინების საზღაო ქვეითთა ძალისმიერი დაზერვის ასეულის, სწრაფი რეაგირების ლიტორი ასეულის „სკაუტ-რეინჯერისა“ და სამხედრო-საზღაო ძალების ზღაზე საქციალური ომის წარმოების ჯგუფის ოთხასამდე ჯარისკაცი.

იხინი ზუთ მიზნობრე-ტაქტიკურ ჯგუფად იყენენ დაყოფილი. სამხელეო მოქმედების მხარს უჭერდა საზღაო და სამდინარო საშუალებები, აგრეთვე სამხედრო-საჰაერო ძალების საფერნი აპარატობა.

2002 წლის 6 ივნისს ოპერაციამო მონაწილე ქვედანაყოფები სამოქალაქო ეტებმა დათქმულ ადგილზე გადაიყა-

ფილიპინელ სპეცრაზმელებს დარეგებებს ამერიკელი ინსტრუქტორი აძლევს

ნეს. მალე მათ ახალი ძალები დაემატა და ოპერაციამო მონაწილეთა რიცხოვნობამ 948 კაცს მიაღწია.

სამ ჯგუფად დაყოფილი სამხელეო ქვედანაყოფები ერთსა და იმავე დროს, მაგრამ სხვადასხვა ადგილზე გადასხდნენ. ოპერაციის სამიზნე იყო ქალაქი ბრგი, რომელსაც ტერორისტები თავს აფარებდნენ.

ჯარუმატაბელი ცდაი

ფილიპინების არმიისა და განსაკუთრებით მისი საგანგებო ნაწილების ადჟუტან-გაჟერთონა-შეარაღებაზე აშშ-მა 2 მლნ დოლარი დახარჯა. დიდი ყურადღება დაეთმო ტერორისტებთან საბრძოლველად მომზადებულ სწრაფი რეაგირების ნაწილების შექმნას.

მალე სამხელეო ჯარების მეთაურის, გენერალ-ლეიტენანტ დეონისიო სანტიავის ხელმძღვანელობითა და ამერიკელ კონსულტანტთა დახმარებით რეგულიო საუკეთესო ელიტური საგანგებო დანიშნულების ქვედანაყოფი ჩამოყალიბდა.

ამ ქვედანაყოფს ორჯერ შექმლი საბაიასა და მისი ჯგუფის შეპრობა, მაგრამ ორჯერვე ტერორისტებს ბედა გაუმართლოა.

ბოლოს, „სკაუტ-რეინჯერებმა“ მოიპოვეს ინფორმაცია, რომ ერთ-ერთი არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლები შობას ჯუნგლებში აპირებდნენ საბაიასა და ხაპალონ ინსილიონთან შეხვედრას, რომლებსაც დათქმულ ადგილზე მძევლებიც უნდა მიეყვანათ.

ხაფანგის მოსაწყობად 70-კაციანი „სკაუტ-რეინჯერთა“ რაზმი ერთი ეკონი ადრე, დათქმული ადგილისკენ ფე-

ხით დაიბრა. მებრძოლებმა შეხვედრის ადგილის გარშემო ორმოციო გათხარეს და ერთი კვარა მოთმინებით უძლებდნენ ღამის სიცივეს, მოსკიტებისა თუ ქვეწარმელების შემოტევებს და ტროპიკულ წვიმას.

საგანგებოდ გაწერინილი რომ არ ყოფილენენ და ჯუნგლებში თავის ვადარჩების უნარი არ ჰქონოდათ გამოუმუყველები, მტრულად განწყობილ ბუნებრე გარემოში ყოფნას ვერ გაუმტლებდნენ და დაილაუებოდნენ. ასე იყო თუ ისე, ოპერაცია უკვე შეუსქეველ ფაზაში შევიდა, ხოლო რეინჯერთა მოთმინება-დამაბულობამ ჰიკს მიაღწია.

თითოეული „სკაუტ-რეინჯერის“ შეარაღებამო შედიოდა: საიერიშო შაშხანა M16-ის ბაზაზე შექმნილი 9 მმ-იანი კარბაინი M4, ღამით ხედვის ხელსაწყოები, ჯგუშანვილეტი და რადიოკავშირის აპარატურა, რომლითაც ნებისმიერ დროს რაზმის ნებისმიერ წევრთან დაკავშირება შეეძლო.

გვიდა ერთი კვირა, გათენდა 2001 წლის 25 დეკემბრის დღე. რეინჯერები მზად იყენენ ტერორისტების შესაპრობად, მაგრამ გაუთვალისწინებელი რამ მოხდა. შეხვედრის ადგილზე მისული არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენელი ქალი შემთხვევით ორმოში ჩაყარდა და შემთხვევლმა ყვრილი ატება.

ამ დროს ტერორისტებს ჩასაფრების ადგილამდე მხოლოდ 100 მეტრი ამორებდათ მათ ქალის განწირული ხმა გაიგონეს, სწრაფად გამოდრდნენ ხსაფეთა რაიონს და სპეცრაზმელებს ხელიდან უკვე შესამდე დაუძერნენ.

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

მეფე
ფარნავაზის
ძეგლი

ერთიანი საქართველოს სამხედრო ისტორია ლეგენდარული ფარნავაზით იწყება. როდესაც მცხეთა ზღვა გაერთიანებული ქვეყნის დედაქალაქი, „ყოველთა ქართველთა პირველმა მეფემ“ საბოლოოდ დაასრულა ქართველ ტომთა მრავალსაუკუნოვანი თვითგამორკვევის პროცესი და იბერიის სამეფო იმდროინდელი მსოფლიოს პოლიტიკური რუკის სრულყოფილ წევრად აქცია.

ქართველი მესტიორიანი ფარნავაზს ამაღლებული ეპითეტებით ამკობენ და რეალურთან ერთად ლეგენდარულ ამბებსაც მაჟორენ. თუმცა ფარნავაზი მართლაც უდიდესი სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწე იყო, რასაც წერილობითი წყაროები და არქეოლოგიური აღმოჩენები ადასტურებს.

ფარნავაზ დიდა, ქართველთა მეფემ, შექმნა ერთიანი სახელმწიფო, ერთი ენითა და დამწერლობით, წყვილი დიდ აღმშენებლობით საქმიანობას, სათავე დაუდო ერთიან რელიგიას და იდეოლოგიას. ამასთან, იყო ერთიანი ქვეყნის პირველი სამხედრო სტრატეგიც და პირველი მხედარიშთაყარც.

აზონთან საბრძოლველად ფარნავაზი დასავლეთ საქართველოს (ჯრისის) გამგებელს ქუჯის დაუკავშირა და ძალეების გაერთიანება შესთავაზა. ეს იყო ქართული სახელმწიფოს სამხედრო სტრატეგიის საძირკველი.

ფარნავაზი

ყოველთა ქართველთა პირველი მეფე და პირველი მთავარსარდალი

ფარნავაზამდე დაქუცმაცებული ქართველი ტომები სამხედრო საქმის ცოდნით არ ჩამოუვარდებოდნენ მოწინავე სახელმწიფოებს. იცნობდნენ ყველა სამხედრო სიახლესა და თანამედროვე შეიარაღებას, იყენებდნენ შესანიშნავი მებრძოლები, თუმცა არა პროფესიონალი, ერთიან სარდლობას დაქვემდებარებული მეთომბა.

ისინი მხოლოდ დროებით ერთიანდებოდნენ როგორც გარეშე მტერთან, ისე ერთმანეთთან საბრძოლველად.

გენიალურმა ფარნავაზმა იცოლა, რას ნიშნავდა და რა სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა ქვეყნისათვის სამხედრო სისტემის შექმნასა და თავდაცვისუნარიანობის მაღალ დონეს, ამიტომაც ახალ-შექმნილ იბერიის სამეფოს სამხედრო სტრატეგიაში რეფორმების გატარების აუცილებლობა დაინახა.

ერთიანი სამხედრო სისტემის შექმნისთვის მეფე ფარნავაზს დაახლოებით შემდეგი პრობლემების დაძლევა მოუწევდა:

● ბოლო უნდა მოეღებოდა დაქუცმაცებული ტომების კანაკეტილობა-სეპა-

„მეფე რეფორმატორი დიდი მუხრანდობით ექცეოდა მშენებლობის საქმესაც. მისი ზეობის ხანაში ციხე-ქალაქების დაარსება და განმტკიცება ნეულებრევი მოუღწა გაზდა, მარხრავდა საზღვრების საკითხი, დაკანონდა მოსახლეობის წოდებრივი დაყოფა“.

კრანი ქავთარია, „ფარნავაზი“

რატომც და მთელი ძალები ერთ სარდლობას დაქვემდებარებოდნენ;

● უნდა შექმნილიყო ერთიანი სამხედრო სტრუქტურა (თანამედროვე თვალცის სამინისტროსმაგვარი), რომელიც სამხედრო საქმის სრულ ორგანიზებას მოახერხებდა;

● უნდა ჩამოყალიბებულიყო სამხედრო აპარატის იერარქიის კიბე და სამეთაურო რეოლის ინსტიტუტები;

● საჭირო იყო არა თვისუფალი მოლაშქრე-მებრძოლები, არამედ სახელმწიფოს დაქვემდებარებაში მყოფი პროფესი-

დასავლეთ საქართველოს, ჯრისის დედაქალაქი — ციხეჯოჯის — გალავანი

ნაღები, რომლებიც სხვა პროფესიებს გაემიჯნებოდნენ და მუდმივ საბრძოლო მადლიერებაში იქნებოდნენ, ხოლო ჯარს უნდა პქონოდა თანამედროვე შეიარაღებად აღჭურვა და ფინანსური უზრუნველყოფა;

● საჭირო იყო უმოთურესი სახელწიფო საზღვრების დაცვა და ერთიანი თვალდაცვალი ხაზის შექმნა, რომელსაც ციხე-კოშკებისა და სხვა საფორტიფიკაციო ნაგებობათა ერთიანი ჯაჭვი დაიცავდა;

იბერიის სტრატეგიული მდებარეობის მქონე ქვეყნისათვის თვალდაცვის რეფორმა გადარეგული და სასიცოცხლო უცილებლობა იყო როგორც შინაურ სპარტაშიზმთან, ასევე გარეშე ძალებთან ბრძოლაში. თუკცა საქმე მხოლოდ ბრძოლა არ იყო. ცნობილია, რომ ძლიერი ჯარი მშვიდობის გარანტიაა, ხოლო უსუსტი — დამპყრობლისათვის პირველი სმაზნე.

ომების ისტორიაში, როგორც წესი, გამარჯვებული ყოველთვის დამნაშავეა, ღლიერი და გამარჯვებული კი — მარადლი. ჯარმა ნებისმიერ ფასად უნდა დაიცავს როგორც ეროვნული ღირსება, ასევე ქვეყნის ავტორიტეტი და სტრატეგია.

ფარნავაზს სამხედრო პოლიტიკას სმი ძირითადი საკითხი უნდა გადაეწყვიტა:

● ეროვნული სუვერენიტეტისა და სახელმწიფოს ინტერესების ნებისმიერ ფასად დაცვა;

● ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობისა და საერთაშორისო ავტორიტეტის შენარჩუნება;

● ხელსაყრელი სტრატეგიულ-გეოგრაფიული მდებარეობის სათაიოსად გამაყენება, დარიალის კარისა და საქარაზე მავისტრალის გაკონტროლება და კავკასიის ჰეგემონია; ქვეყნის უმაღლეს ხელისუფალს მეფე წარმოადგენდა და მას ემორჩილებოდა ყველა უწყება და შეიარაღებული ძალა.

მეფის შემდგომი, სახელმწიფოს რანგით მთორე პირი სპასპეტი იყო (თანამედროვე განმარტებით — თვალდაცვის მინისტრის დაქვემდებარებაში მყოფი

„ადამიანთა ოთხი გვარი არსებობს იბერიაში: პირველი, რომლისგანაც შეფუებს სხავენ, აგრეთვე, მონამართლებსა და მხედართმთავრებს. მეორე გვარი არის ქურდუნთა, მესამე გვარი არის მიწათმოქმედთა და მხედართა, მეთოთე კი არის ხალხი, რომლებიც სამეფო მონაზი არიან“...

ბერძენი გეოგრაფი და მწერალი სტრაბონი, I ს.

არმაზების ნანგრევები

დაახლოებით ასე იყვნენ აღჭურვილი ფარნავაზის მეომრები — არქეოლოგიკური აღმოჩენის რეკონსტრუქცია

ცენტრალური სარდლობა), რომელიც მარგეეთის (ლიხის ქედის კოლხეთამდე), კახეთის (არაგვიდან ჰერეთამდე), გარდაბან-ხუნანის (ბუღრუჯიდან მცხეთამდე), სამშვილდის (აბოციდან თრიალეთამდე), წუნდის (არტაანიდან ჯავახეთამდე), ოძრხის (თანამედროვე აბასთუმანი, სამცხე-აჭარა-ტაშისკრიდან არტაანამდე), კლარჯეთის (თანამედროვე ტაო-კლარჯეთი, არტაანიდან შვე ზღვამდე) და ფრისის, ანუ კოლხეთის საერისთავოს მმართველ ერისთავებს აერთიანებდა.

ყველაზე ფართო ავტონომიის მქონე ქუჯის სამეკვიდრო — შვიი ზღვიდან მარგეეთამდე და კლარჯეთიდან ავკასიონამდე ტერიტორიებს მოიცავდა.

ერისთავებს ექვემდებარებოდნენ მცირე სარდლები, სპასალარები და ათასისთავები, სპასალარებსა და ათასისთავებს კი ასეულებისა და ცალკეული რანგების მეთაურები.

უმაღლესი სარდლობა — სპასპეტი, ერისთავები და ათასისთავები სამხედრო არისტოკრატის შეადგენდნენ და სამ-

„შენ, ზე ფარნავოზ, ქმენ ერთ მთავრობა, შენ მოვეტ ქართველთ წიგნი პირველი, შენ აღუდგინე ერსა ერთობა, და ერთობისა წესი და რიგა.“

გრიგოლ ორბელიანი

ხედრო ადმინისტრაციის ხელმძღვანელების ტიტულს, ალბათ, შექცეიდრებით იღებენ.

ერისთავებს, სპასალარებს, თავისთავებს, თემისთავებს (სოფლის) თავიანი დაქვემდებარებაში არსებულ ტერიტორიებზე მეტად საპასუხისმგებლო საქმე ჰქონდათ დაჯგუფებულ — უნდა აეკრათ სახელმწიფო გადასახადები და დროულად მოეხდინათ ჯარის შვერეუბა-ორგანიზება.

ბერის სამეფოს სამხედრო ძალას ქმნიდნენ თავისუფალი მოსახლეობისაგან შექმნილი სახალხო ლაშქარი და პროფესიონალი მეთომრები, რომლებსაც საჭირო მომენტში ჩრდილო კავკასიაში დაქირავებული მებრძოლები უერთდებოდნენ.

საინტერესოა, რომ I საუკუნის ბერძენი მწერალი და გეოგრაფი სტრაბონი ბერიაში მეთომრებს გამოყოფს ცალკე პროფესიის ხალხად, რომელთა ერთადერთი საქმიანობა ქვეყნის სამსახური, სამხედრო კარიერა და საბრძოლო მზადყოფნა იყო. მხელი სათქმელია, რა რაოდენობის ჯარი ჰყვდა ბერის სამეფოს. ისტორიული ცნობების მიხედვით, არსებობდა 8 საერისთავო და ყოველ ერისთავს რამდენიმე ათასისთავი ექვემდებარებოდა. როგორც უნდა შევიხიროთ ათასისთავი რაოდენობა, 8 ერისთავს 20-25 ათასისთავი მაინც ყოვლიობდა.

არქეოლოგიური გათხრების დროს აღმოჩენილი სატყრები, ხმლები, ფარისა და აბჯრის ნაშთები, ძისისა და შუბისპირები, მუხარადები და სხვა საჭურველი მაშინდელი სახელმწიფოების აღჭურვილობას არ ჩამოუკარგებოდა.

ხმარა შემთხვევა, როცა ერთი სა-მარხში სხვადასხვა სახის თუ დანიშნულების შუბია აღმოჩენილი. მაგალითად, მძიმე საბეჭებელი, მსუბუქი სატყორცნი, აბჯრის გასარდევუ ვიწრო ბასრბიანი და სხვ.

ყველაფერი იმაზე მიუთითებს, რომ საქართველოს პროფესიონალი ჯარისკაცები ჰყვდა. მათ ყვალბობდათ მეფისა და ერისთავთა სამხედრო ამალებსა თუ რაზმებში ყოფნა, ადმინისტრაციულ და სასაზღვრო ციხესიმაგრეების გარნიზონებში სამსახური.

ფარნაუზის დროს უნდა ჩამოყალიბებულიყო გარნიზონის უფროსის — ციხისთავის სამხედრო თანამდებობაც.

გოცებას იწვევს ანტიკური პერიოდის ბერია-კოლხეთის თვადცევითი და საფორტიფიკაციო ნაგებობები, რომლე-

მეფე

სასპუტო
(„თვადცევის მინისტრი“)

8 ერისთავი
(„გენერალიტეტი“)

ათასისთავები

ასისთავები და ციხისთავები

ჯარისკაცები და მოლაშქრეები

ფარნაუზის სამხედრო იერარქიული სისტემა

„ოდნაშვიდი წლისა მეფედ იქმნა და სამოცდახუთი წელი მეფობდა ნებეირ... და ყოველი დღენი მიხსნი, რაი დაჯდა, მშვიდობით დადგნა და აღაშენა და განაჟსი ქართლი“.

ლევონტი მრუველი,
„ქართლის ცხოვრება“, XI ს.

ბიც სასაზღვრო ზოლისა და საქარუნე გზებს იცვდნენ.

სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა უფლისციხეს, მცხეთის გალავნებს, ციხეჯოჯს, შორაპანს, ვანს და სხვ.

ფარნაუზის სახელმწიფოს სამხედრო-პოლიტიკური რუკა

სამხედრო არქიტექტურის ძეგლები თავისი მასშტაბებითა და მაღალი სამხედრო დონით ბერისის დიდ ფინანსურ და სამხედრო შესაძლებლობებს მიუთითებს.

P.S. ფარნაუზმა შექმნილი ქართველ ტომებში დაქვემდებარების მოსიზება და მათი ერთი იდენტი გაერთიანება; საფუძველი ჩაუყარა ერთანი სამხედრო საქმეს და ყოველი ომი თუ ბრძოლა სახელმწიფო დირხვად და წინდა მოვალეობად აქცია.

გაერთიანებული სახელმწიფოს სამხედრო საქმეში ვატარებულმა რეფორმებმა ნაყოფი ძალად გამოიღო. ქართული სახელმწიფოს სამხედრო ძლიერება, ნებისით თუ უნებლიეთა ყველა მუხობელმა აღიარა. ბერიაში მოიპოვა კავკასიის სრული ჰეგემონია და სრულად აკონტროლებდა დარიალის სტრატეგიულ კარს და მრავალ საეპრო საყანას გზას.

23 საუკუნის წინ ერთიანი ენით, ერთიანი სახელმწიფო სტრუქტურით, ერთიანი რელიგიითა და იდეოლოგიით დაიწყო ქართული სახელმწიფოს ერთიანი სამხედრო ისტორია.

P.S.S. უცნაური მაინც ის იყო, რომ აზონის განადგურების შემდეგ ფარნაუზს არც ერთი ფართომასშტაბიანი ბრძოლა არ უნდა მოეხდია. ამის მიზეზი ნამდვილად არ ყოფილა მშვიდობიანი გარემო ან მხოლოდ სახელმწიფოთა და ტომთა კეთილგანწყობა. მიზეზი იყო ძლიერი ჯარი, რომელმაც ვინ იცის, რამდენჯერ დააკარგინა მტერის ჩვენს ქვეყანაში გამოლაშქრების სურვილი.

გიორგი ბერიძე

შვეულფორები

ხხელი ავღანეთი

(გაგრძელება. დასწყისი იხ.

„არსენალი“ N25, 2010-N2-5, 2011)

აღანეთის ომში შვეულმფრენებმა განსაკუთრებული ადგილი დაიკავეს. უნიფერსალურობის წყალობით, მათ ფართო სექტორის ამოცანების შესასრულებლად იყენებდნენ და ხშირად სახმელეთო ჯარების დახმარების ერთადერთი საშუალება იყვნენ. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ შვეულმფრენებმა ავღანეთის ომის მთელი სირთულე თავიანთ „მხრებზე“ გადაიტანეს.

ჯერ კიდევ აქტიურ საბრძოლო მოქმედებას დაწვებად, 1979 წლის მარტში, ავღანეთის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში არსებულ რვა Ми-8-ს, კიდევ რვა დაემატა. 1980 წლისათვის საბჭოთა არმიის ავღანური დაჯგუფებისთვის გადაცემული 34-ე შერეული ავიაკორპუსის შემადგენლობაში 110 შვეულმფრენი არიხებოდა, საიდანაც 85% Ми-8 იყო.

ომის პირველ წამთარში ისედაც მცირე რაოდენობის გზებზე გადაადგილება გართულდა და შვეულმფრენთა ძირითადი ამოცანა ავღანეთის ტერიტორიაზე მიმოფანტული გარნიზონებისა და საგუშაგოების მოძარაგება იყო.

მაგრამ ავღანეთში მიმდინარე ომმა სულ სხვა ხასიათი მიიღო და საბჭოთა კავშირი ჩაება მასშტაბურ სამხედრო კამპანიაში, რომელიც სულ უფრო და უფრო მეტ ტექნიკასა და პირად შემადგენლობას მოითხოვდა. ამ პროცესის დასაქმრებლად სამხედრო-სატრანსპორტიო AH-22 „ანთეჟში“ მოხსნილი ხრახნები და ფრთებით ორ-ორ Ми-24-ს ტვირთად და ქაბუღში გზავნიდნენ. იქიდან

კი შვეულმფრენები მიწრას სხვადასხვა ბაზაზე იღებდნენ. ანალოგიურად ხდებოდა ამ ქვეყანაში სატრანსპორტიო Ми-8-ების გადასროლა. თუმცა მალევე სერიოზული პრობლემები გამოვლინდა.

ეკაპაუების მოშადების დონე, რომელიც შეედიოდა დროს სუსებით დამაკმაყოფილებლად ითვლებოდა, საბრძოლო პირობებში არასაკმარისი გამოდგა. შტურმანებს გამოკვეთილი ორიენტირებისა და ტრადიციული რადიოშუქურების გარეშე ფრენის გამოცდილება არ ჰყოფნიდათ.

არასაკმარისი იყო იარაღის გამოყენების ცოდნა. საბჭოთა კავშირში სატრანსპორტიო შვეულმფრენების მფრინავების მომზადებაში ამ საკითხის ძალზე მცირე ყურადღება ეთმობოდა.

შესაბამისად, ბერძენ რამის სწვლევა შვეულმფრენების ეკაპაუებს რეალურ საბრძოლო პირობებში უწევდათ საუკეთესო მასწვლებლად კი ვოვლდლიური სამუშაო იყო. დღეში ეკაპაუებს 5-6 გაფრენა უწევდათ და ზოგჯერ ჰაერში 8-9 საათს ატარებდნენ. თვითგადარჩენის მონიტი მფრინავებმა პოლიტიკების რეგულამენტებში „ეკვილებები“ შეიტანეს და ხშირად კატეგორიულად აკრძალულ მანევრებსაც იყენებდნენ.

პრაქტიკაში შემოვიდა ფრენები დიდი გადატვირთვებით, ვირაჟები 90°-იანი დაგვერდებით, ავიაგამანადგურებლებისგან გადმოღებული საბრძოლო მოტრიალება, ბორცვები უპროფიუთი გადატვირთვებით, რაც შვეულმფრენისთვის თეორიულად დაუშვებელია. მკვეთრი პი-

ავღანეთში გადასასროლად გამზადებული შვეულმფრენებს სატრანსპორტიო თვითმფრინავში ტვირთავენ

დუმშანების მიერ ჩამოვლებული ერთ-ერთი პირველი საბჭოთა შვეულმფრენი

ლოტაჟი საჭირო და იმჟღეროულად სარისკო იყო.

ის, რომ აღანილები საბჭოთა ჯარებს ყველაფრით არ დახვდებოდნენ, ცხად იყო. ქვეყანაში საბჭოთა ჯარების გამოჩენისთანავე დუმშანები პარტიზანულ მოქმედებაზე გადავიდნენ და საბრძოლო მოქმედებებში ინტენსიური ხასიათი მიიღო.

შექმნილი პირობებში, უნივერსალურობითა და Ми-24-ების არასაკმარისი რაოდენობის გამო, იმის პირველ თვეებში Ми-8 საცეცხლე შარდაჭურისთვის გამოიყენებოდა. სპეციალურად ამისთვის ყოველ ესკადრილაში სპეციალური დამრტყმელი ვარიანტი Ми-8ТВ-ს რამდენიმე ერთეული იყო. შვეულმფრენს დამატებითი ჯგუფიანი იტყუდა და იგი ერთი მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრეჭვეთი უმართავი 57 მმ-იანი 32 საავიაციო რაკეტის ორი ვაშტები ბლოკით და ოთხი მართავი ტანკსაქინააღმდგო რაკეტით იყო შეიარაღებული.

Ми-8-ს საცეცხლე შესაძლებლობების გასაუმჯობესებლად, კეიპაჟები ბორტზე ჯარისკაცების ან თავისუფალი საფრენოსნი და ტექნიკური პერსონალის შემადგენლობიდან АКМ-ებითა და РПК-ით აღჭურვილი მსროლელები აბეჭდათ. შესასვლელ კარში 30 მმ-იანი ავტომატური АГС-17 იყო დაყენებული და 800 მ-მდე მანძილზე ყუმპარსატყორცნი ცოცხალი ძალის წინააღმდეგ საკმაოდ ეფექტურ შედეგს იძლეოდა. მაგრამ არაეფექტური სამშატოო სამიზნის გამო სროლის სიზუსტე ბორტტექნიკოსის მარჯვენ თვალებზე იყო დამოკიდებული.

1980 წლის გაზაფხულიდან, აღნიშნულით ცაში კამუფლირებული Ми-24-ის

სილუეტები ტრადიციულ სურათად იქცა. ზებეგრით დამრტყმელ თვითმფრინავებთან შედარებით მათი შეტყვები უფრო შედეგიანი იყო. შესაბამისად, იმის მსვლელობისთან ერთად ქვეითები დასხმარებლად მათ სულ უფრო ხშირად უხმობდნენ. წლის ბოლოს მე-40 არმიის სამშველმფრენი დაჯგუფება 251 ერთეულამდე გაიზარდა, რაც თვითმფრინავების რიცხვს 4-ჯერ აღემატებოდა.

შეიარაღების სახით Ми-24-ის და Ми-8-ების პილოტებიც ყველაზე ხშირად 57 მმ-იანი С-5-ის ტიპის სხვადასხვა საბრძოლო ქიბინიანი უმართავ საავიაციო რაკეტებს იყენებდნენ. განსაკუთრებით პოპულარული მსხვერფად-ფუგასური С-5М და С-5МО-ის ტიპის საბრძოლო ქიბინები იყო, რომელთა აფეთქებისას 70-75 ცალი 0,5-1-გრამიანი სამსხვერფე წარმოიქმნებოდა. როგორც წესი, რაკეტების ვაშტება 1600-1800 მ-ის მანძილიდან 8, 16 ან 32-რაკეტიანი ზალით ხდებოდა.

ნაგებობებზე შეტყვისას გაცილებით

პრაქტიკული მსხვერფედი АС-504-100М და მსხვერფე-ფუგასური ОФАБ-100-120, ОФАБ-100М და ОФАБ-250-270 ტიპის ბომბები იყო. ჩვეულებრივ Ми-8-ს კეიპაჟები უნივერსალური სახის შიარაღების — ორ-ორი ბომბისა და УБ-16-57 ტიპის უმართავი რაკეტების კონტეინერის ტარებას ამჟღავნებდნენ.

წერტილები დარტყმებისას შეტყე დაბალი სიმალიდან მაღალ სიჩქარეზე ზებოდა და ბომბები 32 წმ-იანი დაყენებით ფეთქდებოდა, რომ შვეულმფრენი აფეთქების ზონს გასცლოდა. თუმცა ეს ყოველთვის ვერ ხერხდებოდა. 1985 წლის ზაფხულში, ერთ-ერთ Ми-24-ზე წამყვანის ბომბების აფეთქებით გაჩენილი 18 ნახტუტი დაითვალეს.

იმჟიად დამრტყმელი შვეულმფრენი მსხვერფე-ფუგასურ საბრძოლო-ქიბინიან უმართავ რაკეტებს С-24-ებს იყენებდნენ. სროლის მანძილი 2000 მეტრს აღწევდა და ამ დისტანციანზე შვეულმფრენი დუმშანთა ცეცხლისგან სრულიად დაცული იყო, მაგრამ ასეთი რაკეტებით მხოლოდ გამოვლილი კეიპაჟები დღვინავდნენ — სტარტისას დენის კეპილი აპარატს თითქმის სრულად ფარავდა და ძრავების პომპაჟის სამიზნობებს ქმნიდა.

წინასწარ ცნობილი საცეცხლე წერტილების გასანადგურებლად პილოტებს Штурм-В-ს ტიპის მართავ ტანკსაქინააღმდეგო რაკეტებს იყენებდნენ. კარგად გაჭრითილი ოპორატორს 1,5-2 კმ-ის დისტანციიდან 35 კგ-იანი რაკეტის „შედეგა“ მტერ ზომის გამოქცეხულის შესასვლელში შეედო. პანსურის ოპორატორს (1982 წლის 17 მაისი — 10 ივნისი) შვეულმფრენთა კეიპაჟებმა 559 მართავი ტანკსაქინააღმდეგო რაკეტა გამოიყენეს.

ახლო პირობებში (800-1000 მეტრი) კარგ ეფექტს სწრაფმსროლელი, ოთხლულიანი, მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრეჭვეი ЯКБ იძლეოდა, მაგრამ მისი

თალიზი
თმის ბალანსირების კლინიკა

სიძველე დანადგარი მტერისა და ჭკუჭკუან ხშირად იტყულება, მწყობრიდან ახდოდა ლენტის მოჭიმვის მექანიზმი. 20-250 ვატირის შემდეგ, სროლის სიხურტე და თავად სწრაფსროლაც შესამწუხად იკლებდა. მცირე ჯერებით სროლა ეტასრებულ ბრძოლებში შეუძლებელი იყო. ამიტომაც 1470 ვაზნით გათვალისწინებული სამტატი კომპლექტი 3-ჯერ შემცირეს, რაც აგრეთვე წონის ეკონომია იყო განპირობებული.

მერინაეი БМП-ს კონცეფციით შექმნილა Ми-24 არ გაამართლა — მსროლელების ბორტზე აფენა, რომლებსაც ეცხლა გვერდითა ბლისტერებიდან ჭლა წყარმოებისაო, ძალზე იმეათიად ზებოდა. ცხელი ჯღანური კლიმატის პირობებში ისედაც მძიმე შეუქმდმურენ-ზე მსროლელების დამატებას ეკიააჟები ტეგრორულად ეწინააღმდეგებოდნენ.

ომის პირველ ეტაპზე, სწრაფად მოძრე სამხსენე სროლის გამოცედელოის გამო, დუძმანების მიერ გამოშვებული ჭყების უეცრესობა, შეუქმდმურენებს უძმი ზდებოდა. მჭიდროდ შეთანწყოლო გამანადგურებელიან შედარებით, სდაც ერთი ტყევის მოხედრასაც შეუძლო მწყობრიდან სისტემის ან აგრეგა-ტის გამოძვება. „ცარიელი“ შეუქმდმურენის ასეთ დანაინებებს ადვილად იტანდა. იო შემთხვევაში, როცა ისინი ბრძოლიდან მზადი ზრანის ერთდროულად სამი დანაინებული ნიშნით (თავად ნიშნებში კი 3-6 ნახურტი იყო), გახურებული საყუგის აზებობა და დახურული შპანაოტუ-ტის ბრუნდებოდნენ.

ეკიააჟების მომზადებაში საბრძოლო მჭერბრეხას განსაკუთრებული ადგოლო უძობდა, რადგან პილოტაჟზე იყო ხშირად დამოკიდებული ეკიააჟისა და თავად შეუქმდმურენის გადარჩენა. იოქც ამაჟე-ბი პილოტაჟი სამომც იყო — მიერ-ბი დაბალ სიმაღლეზე ფონისას მცირე ზედოსმასაც კი შეიძლება კატასტროფე გამოიწვიო. ვინდუშში ბაზირებულმა ეს-კადომიამ მხოლოდ პირველი წლის განმელობაში არასაბრძოლო მხსენებით ნ Ми-24დ დაკარგა.

ეკიააჟების მსგეხად ჯღანეთშიც დამ-ბრტყელი შეუქმდმურენების ერთ-ერთი სოკალობა სატრანსპორტო აპარატე-ბის ესეოტარებას იყო. როგორც წესს, მსგეხად საფასნტო ოპერაციებში ერთ-დროულად 50-60 სატრანსპორტო შეუ-ღდმურენი მომართილობად და მარშოტუ-ზე 1-2 „ოცდაათობის“ წყვილი იცხვდა. იოდე ერთი წყვილი წინ დესანტრების ადგილის დასაზერვად მიფირიანდა.

1980 წლის ზაფხულიდან შეუქმ-ღურენების ამოცანათა რიცხვს ავტო-

ძალიან ხშირად ქვეყნის ტერიტორიაზე მიმოფრთხილვით ნაწილების მოპარაკების ერთადერთი საშუალებას სწორედ შეუქმდმურენი წარმოადგენდა

კოლონების ესეოტარებასც დაემატა. რაც ფრენების მოცელობის 15-17%-ს შეადგენდა. 40-ე არმიას ფრეგდლიურად ასეულობით ტინა საწვავი, საკვები პროდუქტი და ტყეია-წამალი ესაჭიროებოდა. კოლონების დაცვის მიზნით მათ ტანკები და ჯეჟმანტრანსპორტიორებიც აცილებდნენ, მაგრამ პაერიდან დაც-ვა ყველაზე ეფექტური იყო. ასეთ დროს შეუქმდმურენები ზოგჯერბით 150-170 კმ/სი სიჩქარით დაფრინავდნენ.

ეკიააჟების დაცვის გასაზრდელოად, მათ დამცევი ჩაფურტები და ჯეჟმანე-ლეტები დაურიგდდა, მაგრამ ორკოლოგ-რამიანი ჩაფურტის დახურვის სურვილი არც ისე ბევრს ჰქონდა. ჯეჟმანეღე-ტებს კი ტყეეებისგან დაცვის მიზნით საკარლოს ზურგზე ან გვერდით ბლის-ტერზე კიდებდნენ. მათ გარეშეც ეკიააჟს ისედაც როდულ მდგომარეობაში უწყდა მუშაობა. ზაფხულში, შეუქმდმურენის შეისინაკრეი +80-90°C-ზე ხურდებოდა და კაბინაში გაჩერება შეუძლებელი იყო. ხშირად ძლიერი სიცხის გამო ეკიააჟები მხოლოდ შორტებსა და პანაჟებიან დაფ-რინავდნენ.

აეროდრომზე შეუქმდმურენთა ტექ-ნიკური დათვაოერებისას დამწყობო-ბის თვიდან ასაცილებლად, აპარატებს წყლით აგრილებდნენ, ხოლო უკიდურეს შემთხვევაში მუშაობა მხოლოდ ხვლით-მანებით იყო შესაძლებელი.

საბრძოლო დაფალებზე სასწრაფო გაშუების შემთხვევაში დამუშებელი იყო აფრენა გაუძარბოვი ცალკეული აღჭურ-ვილობითა თუ სისტემითა „დაუკრავი“ ნახურტებითა შეუქმდმურენები ექსლუ-ატაციის წარმოდგენულ პირობებს უძ-ლებდნენ.

1980 წლის გაზაფხულზე ორმა Ми-

8Т-მ მჭიდროდ წააზრდა ფრენისას ერთ-მანეთს მზიდი სწახნები ვინსლო. აერო-ული დაფაოიბისა და ხვლით არსებული ინსტრუმენტების საშუალებით დევექ-ტების „გამოსწორების“ შემდეგ, ორივე ბორტი ბაზმაში მშეიღობიანად დაბრუნდა.

ზაფხულის ჩვეულებრივ დღეებში, როდესაც ტემპერატურა 40°C-ს უახ-ლოვებოდა, ადმობების აეროდრომე-ზეც კი Ми-8-სა და Ми-8Т-ზე დაფე-ნებული ძრავების სიმძლევე მესამედიო ეცეოვდა, მაღალმიან რაიონებს კი ნახურდებოდა. შესაბამისად, სასარე-ლო დატეირთაჟც მცირდებოდა. ზოგ-ჯერ Ми-8-ს 4000 კე-იანი საპასოტრო დატეირთაჟ 9-10 შედეასნტო შემოფარ-გებოდა.

ზაფხულში სიცხისას კაბინებში სა-პოზი მასლა იფანებოდა. გადახურების გამო აკუმულატორები დუდდნენ. მტკერი მუდმივად ზდებოდა სახსრებში, პილო-და ზეობის ხელებში, რაც ნორმალური პირობებისათვის გათვლილი უეჩინგევი ფოლადის დეტალების კოროზიას იწვე-ვდა. ქვიშის გამო ძრავები დანაშნული რე-სურსის ნახურტსაც კი ეერ უძლებდნენ. ჩამაწყრათა 39% მუშანაინებების ერთიოთ-ი იყო გამოსწეული.

საწვეის ფრეგლ ტინაში ნახურეო კო-ლოგრამი ქვიშა და მტკერი ზდებოდა, რომდოც ადრე თუ გვიან, აზებში გადა-დიოდა და ფილტრების ჭლედა. მწყობრი-დან გამოსული კვანძების შესაცვლელოად ჩამოგდებული ბორტებიდან მოხსნილ დეტალებსაც იყენებდნენ.

1980 წლის იფისიდან Ми-8Т-ზე და-იწყო შეარბლებისა და ეკიააჟის დაცელო-ბის გაუქმდმუშება. კაბინის გარე და შიდა მზრინად ბლისტერების ნაწილზე დაყენდა

ეს **Ми-24** დაბალ სიმაღლეზე ფრენისას ბორცვს წამოყო. მაგრამ მფრინავებისგან პასუხისმგებლობის მოსახსნელად ყველაფერი დუშმანებს დააბრალეს

5 მმ-იანი დაჯგუფებული ვერანები, ჯგუფის მასამ 180 კგ-ს მიაღწია და ტყვიებს და მათ შორის — მსხვილკალიბრიანის 70%-ს აკეფდა. ცხვირში დამძვის ცენტრალური სექციის ნაცვლად მოძრავი 7,62 მმ-იანი სატანკო ტყვიამფრეცი **ПКТ** (კომპლექტი 500 ვაზნა) დამატრდა. ზოგჯერ შემოსასვლელ კარებში 12,7მმ-იან **ДШК**-ის ტიპის ტყვიამფრეცებსაც აყენებდნენ.

დაცულობის მხრივ **Ми-24** უკეთეს მდგომარეობაში იყო. 5 მმ-იანი ჯგუფანფურცლები კონსტრუქციაში თავიდანვე იყო გათვალისწინებული და კაბინის გვერდებს იცავდა. ამავე სისქის ფურცლები ფარავდა რედუქტორს, ძრავებს, პიდროპანელსა და ზეთის აუზებს. საწვავის აუზები რუხინის იყო და ტყვიის მოხვედრისას საწვავს უკეთესად იცავდა. შვეულმფრენის აქტიური გამოყენების მიუხედავად, ეკიპაჟის კაბინის წინა დაჯგუფული საკაბე მინები არასოდეს გახერხებოდა.

შვეულმფრენებისთვის ყველაზე საშიში მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრეცეები იყო, — 1985 წელს ჩამოვარდებული „ოცდაათების“ 42% მათ ანგარიშზეა. იმედროულად, შვეულმფრენს საკმაოდ მაღალი სიცოცხლისუნარიანობა აღმოაჩნდა. ერთ-ერთი ძრავას გათიშვის შემთხვევაში მხოლოდ მუშაობის მაქსიმალურ რეჟიმზე ავტომატურად გადადიოდა. ზეთის აუზი რომც გახერხდებოდა, ფრენა 15-20 წთ-ის განმავლობაში თავისუფლად შეიძლებოდა.

1980 წელს 40-ე არმიის სამხედრო-საპაერო ძალების შეიარაღებაში უფრო ძლიერი ძრავებით **ТВ3-117МТ** და სამტრატო ქეიშადაძევი მოწყობილობებით აღჭურვილი პირველი **Ми-8МТ**-ები შევიდა. თითქმის ერთ-ნახევარჯერ მომატებული ენერგომეიარაღების წყალობით ეს მანქანები წინამორბედებისგან გაზრდილი სიჩქარით მანევრულობითა და სწრაფადმოქოებით გამოირჩეოდნენ.

Ми-8МТ ერთი გამორიულზე უკეთესი კი დაფრინავდა.

განსაკუთრებით რთული იყო მაღალ-შიან რაიონებსა და უღელტეხილებზე განლაგებული საგუმავების სურსათითა და ტყვია-წამლით მომარაგება. დღე სიმაღლეზე ასასვლელად **Ми-8**-ს მაქსიმალურად ამსუბუქებდნენ — ხსნიდნენ ჯგუფს, გარე საკიდის ფერმებს, საჭვირით ნაკვეთურის საფარებს. „გახდილი“ შვეულმფრენს რამდენიმე ასეული მეტრით უფრო მაღლა ასვლა შეეძლო. მაგრამ ხშირად დასავლეთი ადგილის არარსებობის გამო ტვირთის გამოტყვრითა და ბორტზე ხალხის აყვანა შვეულმფრენის ჰაერში „ჩამოივლებოდა“ და ერთ-ერთი თვლის კლდეზე ჩამოვებით შეიძლებოდა.

აერიალი დავალების დროს ეკიპაჟის ბედს წუთები წვევდა. ასეთ შემთხვევაში ყველაზე ახლოს მყოფი შვეულმფრენი დასახმარებლად და ეკიპაჟის ბორტზე ასაყვანად იქვე უდებოდა. ჰაერში დარჩენილები კი 200-250 მ სიმაღლეზე წრეს კრავდნენ და საჭიროების შემთხვევაში მიწაზე მყოფებს ცეცხლით ფარავდნენ. 1985 წლის ოქტომბერში შვეულმფრენების სამაშველო ჯგუფი ბაგრაძის ჩამოვარდული გამანადგურებლის მფრინავს ეძებდა. ის მოკლული იპოვეს — პარამუტით ჩამოშვებისას დუშმანებმა ჰაერში დატყრობეს. გვიმის წასაღებად დამჯდარი **Ми-8**-იდან გამოსულ ბორტტექნიკოსს სნაიპერის ტყვია თვამი მოხვდა. იმწამსვე შვეულმფრენს, რომელიდანაც გამოსვლა მხოლოდ შტურმანმა მოასწრო, ცეცხლი ყუმპარსატორიდან გაუხსნეს.

აფრენისა და დაფრენის დროს მოვაკედეები შვეულმფრენებს ზეღის ყუმპარ-

დაბალ სიმაღლეზე მფრენი **Ми-24** ავღანეთის ომის ერთ-ერთი სიმბოლოდ იქცა

სტორცნებს ესროდნენ. ППГ-7-დან სწორი კუმულაციურიობიანი ჭურჭე შეუქმდნენ ბორცში 1,5 კმ ფარის ნახერცს ტრეჟდა ან კუდის ძელს ვეჯდა. 1983 წლის გაზაფხულზე ასეულის აეროდრომზე ყუმბარტყორცლმა 20 მ დასტაციიდან ახალგაზრდა **მი-8**-ს ესროლა. 4 მ სიმაღლეზე მყოფი აღმოდებული შეუქმდნენ მძიმე ჩამოვარდა. ძლიერი ხანძრის სურდავად, მფრინველმა მოასწრეს გადასვლა და სამედიკალ მოსულ **БМП**-ს ჰეაერს თავი.

ერთ-ერთი **მი-8** ნაწილიდან გატაცული **Шилკა**-ს ემსხვრებლა. 1980 წლის 22 თვისს ყანდართან სადაზერეო ფრენისას შეუქმდნენ ფოუხელაზე დღუნანდა — „შოლკამ“ თითქმის შუაზე დაჭრა. მიმოდს, რომლის თვალწინაც ხდა ყველაფერი, არაფერი შეუძლო და ლილიდებ მანქანაში ყველა დაიწყო.

მოკავებების შეარაღებამ მსხვილიზარბიანი ტყეაფერეკების რაოდენობის ზრდა შეუქმდნენ ფრენის უზღონების უფრო მაღალ სიმაღლეზე განა გამოიწვია. ავღანეთში გადასატან საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების ამოჩინებ სრულად შეცვალა მათი რეპონების ტაქტიკა. საფრინოსი რკუკებს სახითოთ რაიონების აღნიშვნა 1980 წლიდან დაიწყო, 1982 წელს პანჯერის ზობაში საბჭოთა მებრძოლებმა ხელთ ვდეს ლუშნაია „სტრელები“.

1983 წელს გადასატანი საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსები მოვაპედითა ზარაღებამ პირველად გამოჩნდა. 1984 წლიდან კი სულ უფრო და უფრო ხშირად იყენებდნენ, მაგალითად, 1985 წელს **ჩე-ჯერ** გამოიყენეს, 1986 წელს კი — **ჩე-ჯერ**.

სასუსხოდ, საბჭოთა შეუქმდნენებზე სიბური ხაფანების დაფენება და ძრავის სიბური კვალის შემცირებაზე დაიწყო მუშაობა, მაგრამ ცვლილებამ ნაყოფიერ გამოიღო. ხაფანების ეფექტურობა, რომელთა წვის ხანგრძლივობაც 5-8 წმ-ს შეადგენდა, მხოლოდ 10-15%-ს აღწევდა. გრანულ-გამოსაბოლქვი მიწვობილის ოპტიმალური ვარიანტის შესარჩევად მისი კონსტრუქცია საძვერ შეიცვალა.

1982 წლიდან შეუქმდნენებზე ოპტიკურ-ელექტრონული ხარვეზების დამდგელი სისტემა **Липа** დაამონტაჟეს. სიძვერ სისტემის ჯამურმა ეფექტურობამ საბრძოლო პირობებში 70-85%-ს მიაღწია.

მი-8-ზე ფოუხელაის საწვავის ავზების აწებდნენ დასაცვად ფოროვან რეზინს, რომლებიც ავზის გახერცების შემთხვევაში ნახერცს „კრავდა“, ხო-

ლო შინიდან კი პოლიურეთანის ქაფის ღრებლით ფესებოდა, რაც ცეცხლის გერეკლებსა და აფეთქებას ანებობდა. ეს გამოირცხვდა ხანძარს და საწვავის ავზების აფეთქებას. მსხვილიზარბიანი ტყეის მოხვედრის შემთხვევაშიც კი.

დანაკარგის ზრდა შეუქმდნენების ეკაპაქების მოქმედების ტაქტიკის შეცვლა აიძულა. გახშირდა ზენიტსაინადმდეო მანერები და დაბალ სიმაღლეზე მოქმედება, რაც დამინებას ართულებდა. 1984 წლის გაზაფხულსა და ზაფხულში პანჯერის ზობაზე მორიგი შეტყევის 16 ივნისის ბაზაში ხუთი **მი-8** ვეად დაბრუნდა და არც მოძებნა უცდაით — სამშველო ოპერაციას შეაძლებოდა მსხვერპლი გაეზარდა.

ესკორტერებას კემირისა და სამშველო შეუქმდნენებიც კი საჭიროებდნენ. 1987 წლის 4 მარტს **მი-8**-ს წვეილი ბაგრამიდან რამდენიმე კილომეტრის მოშორებით ჩამოვდებული **Су-22**-ის პილოტების დასახმარებლად გაფრინდა. დაგვანებით გაგზავნილ „ოცდათხუთს“ დახოცილი მფრინველი და ჩამოვდებული შეუქმდნენები დახვდათ.

ავღანეთში საბჭოთა ვარები დუშენებს ვალში არ დარჩენიან. ხშირად აეროდრომები ახლომხლო სოფლებიდან ნადმსატორცნებით იბომბებოდა. ვაჯალაბადთან ახლომდებარე სოფელ ვდის აეროდრომზე დაცემული ყოველი ნადმის საპასუსხოდ შეუქმდნენები სოფელს „ამუშევდნენ“. ასე გაგრძელდა მანამ, სანამ ავღანეთის პირისა არ აღივავა. ასეთვე ბედი ქჩია კიდევ ბვერ სოფელს.

ავღანეთში აქტიური საბრძოლო მოქმედების შემცირებასთან ერთად, შემცირდა შეუქმდნენების აქტივობაც. 1988

ავღანეთში შეუქმდნენების ფუნქციებში სატვირთო კოლონების ესკორტერებაც შედიოდა

წლის 15 მაისისთვის 40-ე არმიის სახვედრო-საკაერო ძალების განკარგულებაში 331 შეუქმდნენი ირიცხებოდა.

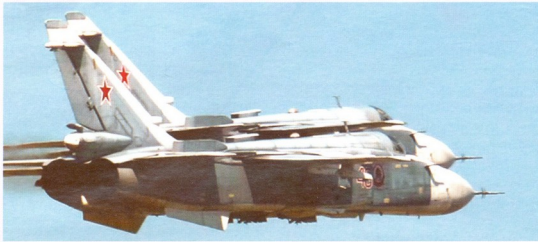
დანაკარგი ომის ბოლო თვეებშიც კი იყო. 1988 წლის 27 აგვისტოსა და 30 სექტემბერს ორი **მი-24** ეკაპაქებანდა დაიკარგა. 1989 წლის 2 თებერვლის დამუს კი ბაზაში პოლკოვნიკ გოლოვანოვის „ოცდათხუთს“ აღარ დაბრუნდა. მას „სახლში“ დასაბრუნებელი უსაფრთხო მარშრუტის შერჩევა ჰქონდა დაუღებული. ეს შეუქმდნენი ავღანეთის ომში ჩამოვარდნილ 333 შეუქმდნენებში პოლი იყო.

თხზერ კულუზახშილი

ომის საწვის ეტაზე მი-24-ების არასაკმარისი რაოდენობის გამო, მი-8-ს გამოყენება დამრტყმელ ვარიანტშიც ხდებოდა

მასაჰე მსოფლიო ოში კინაღამ საქართველოდან დაიწყო

რადიოლოკაციურმა სადგურმა მოულოდნელად საჰაერო სამიზნე აღმოაჩინა. იმ დღეს ცაში ათობით თვითმფრინავი და შუკულომურენი დაფრინავდა, მაგრამ მოულოდნელად აღმოჩენილი საჰაერო ობიექტი საპასუხო ინფორმაციას არ იძლეოდა, სპეციალურ რადიოსიგნალს, რომელიც სახელმწიფოებრივ კუთვნილებას — „ჩემი-სხვისი“ — განსაზღვრავდა, უცნობმა ობიექტმა დაღვებით პასუხი არ მისცა — ე.ი. ცაში უცხო ქვეყნის თვითმფრინავი იყო.

შემაშფოთებული ინფორმაცია სასწრაფოდ მაიორებს ქვეყნის ხელმძღვანელობას, რომელიც პანიკამ მოიცვა, რადგან დაზუსტებული მონაცემებით უცნობი თვითმფრინავი ნამდვილად სამხედრო დანიშნულებისა იყო.

ეს დრამატული ამბავი ხდებოდა თურქეთში, 1988 წლის მარტის ერთ მშვენიერ დღეს.

თურქეთის მთელი პაერსაინააღმდეგო თვალცეკვა ფეხზე დადგა, არმაზი საბრძოლო განგაში გამოაცხადეს, რადგან უცნობი თვითმფრინავი ქვეყნის შუაგულისკენ აგრძელებდა გზას. სასწრაფოდ პაერში გამანადგურებელი F-5-ები აიჭრნენ.

მსოფლიო ახალი, მესამე მსოფლიო ომის დაწყების წინაშე აღმოჩნდა, რადგან თურქეთის, NATO-ს წევრი ქვეყნის საჰაერო სივრცის დიდ სიღრმეში შეიჭრა უცხო ქვეყნის, კერძოდ კი, საბჭოთა წარმოების Cy-24 საფრონტო ბომბდამშენი, რომელსაც ბირთვული იარაღის ტერუბაც შეეძლო.

არადა, თურქეთის საჰაერო საზღვარი საბჭოთა ბომბდამშენმა სწორედ საქართველოს ტერიტორიიდან დაარღვეა, რასაც, ბუნებრივია, შეიძლება მოჰყოლიდა საპასუხო ბირთვული დარტყმა, უშუალოდ თბილისზე.

თუმცა თურქეთზე თავდასხმას არავინ აპირებდა. ეს მართლაც კურიოზული ამბავი შედარებით ადრე დაიწყო.

საქმე ის არის, რომ შუა აზიაში, ბალხაშის ტბის პირას, სარაშაგანის ახლოს განთავსებული იყო საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი ყველაზე გასაიდუმლოებული ობიექტი — პაერსაინააღმდეგო თვალცეკვის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის საფრინოსო ბაზა, სადაც ყველა სახის საბრძოლო თუ სამოქალაქო თვითმფრინავისა თუ შუკულომურენის თითო-ორილა ფეხმძლარი პქინდათ. ისინი გარკვეული პროგრამით დაფრინავდნენ და შესაძლო მიწინააღმდეგის დამტყუქული და სადაზვერუო თვითმფრინავების იმიტაციას ახდენდნენ, ხოლო პაერსაინააღმდეგო თვალცეკვის ძალებს მათი აღმოჩენა და სასწრაფო ჩამოვლება ვეალებოდათ ეს, სხვათა შორის, საკმაოდ თანამედროვე მეთოდიც იყო, რადგან ნამდვილი ამერიკული თუ ინგლისური ბომბდამშენის შუენა, ფაქტობრივად, გამოირიცხული იყო (სხვათა შორის, აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალებსაც პქინდათ F-16 გამანადგურებლების ესკადრია, რომლებიც საბჭოთა მიწ-ზემის იმიტაციას ახდენენ. ამერიკელები ამ ესკადრიათს „აგრესორს“ უწოდებენ).

ამ თვითმფრინავებს განსაზღვრული დროის შემდეგ რეჟონტი სჭირდებოდათ, მაგრამ იმის გამო, რომ სარაშაგანში ორ ათეულამდე სხვადასხვა ტიპის თვითმფრინავი იყო, მათი ადგილზე გარემონტება არ ზერხდებოდა. ამიტომაც საბჭოთა გენერლებმა იოლ გზას მიაგნეს — სარემონტო დროის დადომისთანავე ყველა კონკრეტულ თვითმფრინავს იმ საუვააციო პოლკში გზავნიდნენ, სადაც სწორედ ამ ტიპის მანქანები იყო შეიარაღებუა.

სარაშაგანდან ორი საფრონტო ბომბდამშენი Cy-24 (რომლებიც ადგილზე ამერიკული ბომბდამშენების F-111B-ს და ინგლისური „ტორნადოს“ იმიტაციას ასრულებდნენ) სარემონტოდ საქართველოში, კერძოდ კი კობიტნარში გამოიგზავნა, სადაც სწორედ ამ თვითმფრინავების საუვააციო პოლკი იყო განთავსებული.

Cy-ების წველიმა შორეული საჰაერო მარშრუტი უპრობლემოდ გადმოლახა და საქართველოს საჰაერო სივრცეში შემოფრინდა. მათთვის ფრენის მარშრუტის წყენება ვაზიანში განთავსებულმა საჰაერო თვალცეკვის ცენტრმა იკისრა.

და სადემისწერო შეცდომა, რომელსაც კინალამ ატომიური ომი მოჰყვა, სწორედ ვაზიანში დაუშვეს.

რადიოლოკაციური სადგურის ოქერატორებმა ბოლო თვითმფრინავი რატომლაც პარველად მიიჩნიეს და მას კობიტნარში დასაჯდომი მარშრუტი უკარნახეს. არადა, წინა Cy-24, რომელიც უკანას 10 წი ფრენის დროით

თურქებმა ამერიკული საზენიტო „ნაიკ-პერკულეხები“ გააშაღეს საქართველოდან შეჭრილი ბომბდამშენის ჩამოსაგდებად

ეს სინებრესოა

უსწრებდა, დაახლოებით 9 კმ სიმაღლეზე 900 კმ/სთ სიჩქარით მიფრინავდა და როდესაც კოპიტნარისკენ მიხვევის სრანება მიიღო, უკვე 100 კმ-ით იყო შებრელი თურქეთის საჰაერო სფეროში.

კოპიტნარის რადიოლოკაციური სადგურის ოპერატორებმა მოასწერეს სიტუაციაში გარკვევა და დაბნეულ Cy-ს კეისებს უკან დაბრუნება უბრძანეს.

თურქეთის ტერიტორიის სიღრმეში შეიფშა Cy-24-ის კეიპაჟმა ავანძო, რომ სიტუაცია სახუმარო აღარ იყო, თანაც კულმა უკვე თურქული გამანადგურებლები მოსდევდნენ და მანძინ Cy-ს კეიპაჟმა თავისი ოსტატობა გაიხსენა, გადავიდა პიკირების რეჟიმში და ძალიან დაბალ სიმაღლეზე, რელიეფის გაყოფებით გაფრინდა უკან, საბჭოთა კავშირისკენ.

აქ კი სახიფათო კურიოზულმა ამბუჯმა აპოგეას მიაღწია. საქმე ის არის, რომ საბჭოთა სამხედრო სტრუქტურებში ღმზალი უცხო ხილი არ იყო. ამიტომაც სახედრო-საჰაერო ძალებს, ვინც Cy-ების ფრენას წარმართავდა, არაფერი უცნობებია პერსპექტივად მდგომარეობისა იყო.

ამიტომაც საბჭოთა ПВО-მ საბრძოლო განგაში ატყდა, როდესაც რადიოლოკატორების ეკრანებზე დაინახეს რელიეფის მიფლებით დაბალ სიმაღლეზე, საბრძოლო რეჟიმში როგორ უახლოვებოდა თურქეთის ტერიტორიიდან საბრძოლო სფეროში ბომბდამშენი თვითმფრინავი, რომელიც ამერიკულ F-111B-ს თუ ინგლისურ „ტორანდოს“ ჰგავდა.

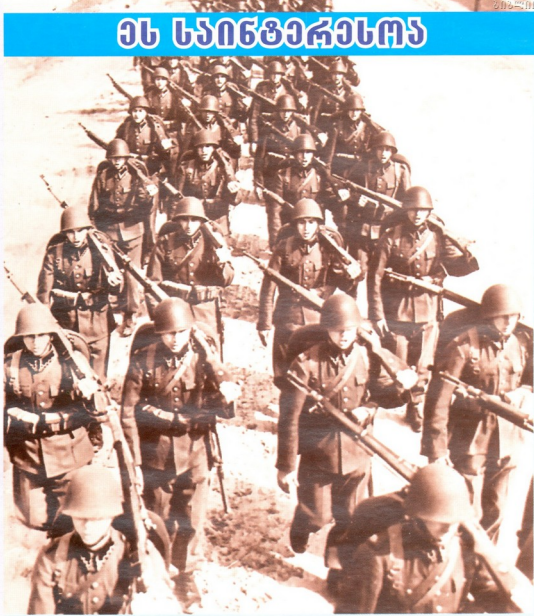
სასწრაფოდ მოძარათეს სახეობით ჩაკეტები, ხოლო სენაკის სამხედრო აეროდრომიდან ცაში МиГ-29 გამანადგურებლების ფეხუფე აიჭრა.

მსოფლიო რამდენიმე წამიდა აკლდა Cy-ს ჩამოვარებას, როდესაც კველავფერი გარკვეა.

Cy-ების დაჯდომიდან სამიოდ საათში, კოპიტნარის აეროდრომზე მოსკოვთან ორ საჰაერო-სამგზავრო Ty-154 თვითმფრინავი დაეშვა, რომლებიც პოლკოვნიკებით და გენერლებით იყო გადაწყვილილი.

იმ დღეს კოპიტნარში ავი დღე დატრიალდა — დედა შვილს არ აიყენდა ხელში, დასჯილთა „ოჯები“ აქეთ-იქით ცვიოდნენ.

ახე გადარჩა მსოფლიო მესამე მსოფლიო ომს, რომლის წამოწყებადაც ისტორიაში შეიძლება საქართველო შეხლეფი.

● მეორე მსოფლიო ომის დროს გერმანელთა 38-ე ფუშელიორთა (ქვეითთა) პოლკმა 27 დღეში ქვეით მარშით გაიარა 408 მილი, ანუ 15.1 მილი დღეში. ეს პერიოდი მოიცავდა მინიმუმ 10 საბრძოლო დღეს. ერთ შემთხვევაში პოლკმა უშემდეგ პირობებში გააღწია 43.8 მილი, მხოლოდ ერთი სამსაათიანი შესვენებით ვეღა მარში მეტრობლების სრული აღტურვილობით ჩატარდა.

● მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში წარმოებული ომების სტატისტიკით, ერთ ამერიკულ ჩამოვარებულ თვითმფრინავზე საბჭოთა წარმოების 165 ერთეული, ფეხბურთი, სირიული და სხვ. თვითმფრინავი მოდის.

● პირველი ნამდვილი გენერალური შტაბი პრუსიაში 1803 წლის 25 ნოემბერს შეიქმნა.

● მეორე მსოფლიო ომის დროს რიგითის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლიობა 2 თვის შუადგენდა.

● იაპონიათან 1941-1945 წლების საბრძოლო მოქმედებების განალოზების შემდეგ, ამერიკულმა აღმოაჩინეს, რომ ძალების თანაბარი შეფარდების მიუხედავად, ბევრი ბრძოლა ამერიკელ-

თა გამარჯვებით დამთავრდა. მიხეცი აღმოჩნდა ენების თვისებურებები: მაგალითად, ინგლისურ ენაში სიტყვის საშუალო სიგრძე 5 ასოა, ხოლო იაპონურში — 13, ანუ ბრძანებების გაცემა და ვერბალური ურთიერთქმედება ამერიკელებს გაცილებით სწრაფად გამოსდიოდათ. ამის შემდეგ ამერიკელები მაქსიმალურად ცდილობენ სამხედრო ენაში გამოიყენონ მოკლე შეტყობებები და არაფეხბურთები. მას შემდეგ, რაც ეს ინფორმაცია ხელში ჩაუვარდათ საბჭოთა სამხედრო ექსპერტებს, მათაც მონიღო-მუს მსგავსი კვლევის ჩატარება. თორმე, მისუტედად იმისა, რომ საშუალო რუსული სიტყვა 7-ასოიანია, ბრძოლის მართვის დროს დელის გინებზე გადასვლით რუსი მიფურები ბრძანების ინფორმაციულობას 2-3 ჯერ ზრდათ.

● ამერიკელთა მონაცემებით, ოპერაცია „ულანის კრემისლის“ შემდგომ დაანგარიშებით, ერთ მოკლულ მორჩილადმდგვის ფარისკაცზე დაიხარჯა 50000 ტყვია, მათ შორის — 12,7 მმ-იანი.

მთაშადა

პახტანს მბანამ

ანექლოტი

- გენერალი ეკითხება ვარაიკაცს:
 - როგორ, თქვენ რომელ დღეებში გსურთ მსახური?
 - სამთო ბატალიონში, ბატონო გენერალი.
 - რატომ?
 - მოტყვილობები მალე მიხორცდება, ბატონო გენერალი.

მოიტანეთ ავგარიში

5 წლის გუგა ნადირაშვილი მშობლებმა რესტორანში წაიყვანეს. ბატარა ერთხანს კი დააინტერესა მშობლებისა და მისი მეგობრების ქეფემა, დამკვრელებმა და ოფიციატრებმა, მაგრამ მალე მოიწინა და მოუსვენრობა დაეტყო, სუფრის დასასრულს კი ბოლო არ უჩანდა: „მოიტანეთ კარგი მწეაფი!“ — დაუბახება ვიღაც სუფრიდან ოფიციატრს და დაიწყებოდა მწეაფის ჭამა: „მოიტანეთ ხაჭაპური!“ — ახლა სხვა დაიბახება და ხაჭაპურის ჭამა დაიწყებოდა; „ჩამატეთ კუბატი!“ — დაიფერებდა გუგას მამის რომელიღაც მეგობარი და ახლა კუბატს შექცევოდა ვეღლა, რამდენიმე საათის შემდეგ გუგას მამამ, როგორც იუნა, შესახა, მოიტანეთ ანგარიში და აი, აქ კი უმტყუნა ბუფეს სერეებმა და გაბარბუნებულმა იღრიალა:

- კარგი რა, წყვილით ხალხში, ახლა მე ანგარიში როდისღა შეგებთ.

ვარაიკაცური ცხურება აღსვსეა კურონებით და კარგ ანექლოტი ბრძოლის ველზე ითიშის გამოუვალ მდგომარეობაში მყოფი მეომრებისთვის ხშირად აუმაღლებია საბრძოლო სულისკვეთება. გამოგვეტანეთ „არსენალის“ რედაქციამო ფორტები, კურიონები, რომლებიც თქვენ ან თქვენს მეგობრებს გადაგ ხდენიათ ასევე სასაცილო ანექლოტები სამხედრო თქმსე, რათა კარგი განწიხთ „არსენალის“ დანარჩენ მეთიხედებსაც შევუქნათ.

E-mail: arsenal@kvirispalitra.com
ტელ.: 896 104 401

ARMY კაბურა

NATO-ს კარი საქართველოსთვის ღიაა

დემოკრაზია

გამანადგურებელი იარაღის „დემ 2011“-ის კვლადკავალ, რომელმაც პირწმინდად გაანადგურა არაბული სამყაროს დიქტატორული რეჟიმები, დასაფლავლი მეცნიერები უკვე მუშაობენ „დემ 2012“-ისა და „დემ 2013“-ის შექმნაზე სხვა რეჟიმების გასანადგურებლად

იარაღი, რომელიც ანადგურებს მხოლოდ მმართველ ფენებს, ვერაფერს აკლებს ჩვეულებრივ ხალხს. გამანადგურებელ დარტყმებს აყენებს ავტოკრატიულ და დიქტატორულ რეჟიმებს. განსაკუთრებით ამ იარაღის გაძლიერება შეინიშნება XXI საუკუნე-

ში — მისი საშუალებით პირწმინდად განადგურდა ტუნისის, ეგვიპტისა და ლიბიის რეჟიმები, რამაც ბევრ ქვეყანას მისცა ბიძგი, შექმნათ ანტიდემოკრატიული დამცევი საშუალებები და განვლავებინათ ისინი თავიანთ სახელმწიფოში. საქართველოში, ჯერჯერობით ამ იარაღისგან დამცევი საშუალებები მშვენიერად მუშაობს: განსაკუთრებული ოპოზიცია, ტელევიზიებში გადის გადაცემები, რომლებიც პირწმინდად იცავს მმართველ ფენებს დემოკრატიის საცეცებისგან; პოლიცია მდგურად იცავს ვეღლა ფენის ადამიანებს, რათა დემოკრატიამ მათზე ზეგავლენა არ მოახდინოს, თანაც საქართველოში იარაღი ისეა შენიღბული, რომ შეუქურავ გვერებმა, თუმცა ანტიდემოკრატიული ფარს აქვს უარყოფითი მხარეებიც: იგი დემოკრატიისთან ერთად ანადგურებს დასაფლავლიდან შემოსულ თანხებს და მხარდაჭერას. მას ძლიერ დარტყმას აყენებს ინფლაციაც, ექსპერტთა პროგნოზით, მალე საქართველოში მოსალოდნელია მკაცრი ბრძოლა დემოკრატიასა და ანტიდემოკრატიულ იარაღებს შორის.

ქართულ შეიარაღებაში, ჯერჯერობით, იარაღი „დემოკრატია“ არ მოიძებნება.

დაიცავი თავი „ჰიენისგან“

ეს ამბავი 90-იან წლებში მოხდა. მაშინ საქართველოს თავდაცვის მინისტრი ვრდიკო ნადიბაიძე იყო. ვისაც კარგად მისიც ეს მინისტრი, ისიც გემახსოვრებოდა, რომ მას ქართული კარგად არ ეკერებოდა და ინტერვიუებშიც კი ისრულ-ქართულად ლაპარაკობდა.

ამ პერიოდში NATO-ს ფილით უკრაინაში სწავლება ტარდებოდა, სადაც სხვა ქვეყნის ვარისკაცებთან ერთად ქართველი სამხედროებიც მონაწილეობდნენ. ვარისკაცებთან ერთად სწავლებას ესწრებოდნენ ფურნალისტებს, ექსპერტებს და, რა თქმა უნდა, თავდაცვის მინისტრი ვრდიკო ნადიბაიძე. ყელაფერი კარგად დამთავრდა, ჩვენმა ვარისკაცებმა მშვენიერად გაართვეს ავი დასახულ ამოცანას. წერთენეს ბოლო აკრიდო იყო ყველა ქვეყნის სიხის დაკვრა: ვაისინ უკრაინის პიმინ, მერე სხვა სახელმწიფოს და როცა ავი ჩვენს ქვეყანაზე მიდგა, აქ იხიან ავი ქართველთა მოწუწუნებულობამ, სერში ჩვენი მაშინდელი სამეურეოხანი რომა აკრიდოდა, მაგრამ უპიძოდ. ჩვენს ჩვენი ქართველი ფურნალისტები, რთ-ერთი ვაბრახებული მიუახლოვდა მინისტრ ნადიბაიძეს და ქართულად ჰქითხა:

— ყველას ჰქონდა პიმინ და ჩვენი სხინი რატომ არ იყო?
საერაულოდ, უკრაინული არეიტი ჰქარხიშებულ მინისტრს პიმინ „ხინაზამ“ აერა და ფურნალისტს მხოლოდ

ერთი სიტყვა მიუცვლო: რაზბერიოსაო. სასტუმროში მისულმა კი თავდაცვის სამინისტროში დარეკა და თანამშრომლებს ლანძღვა დაუწყო: თქვე ასეთებო და ისეთებო, ქიმბური თავდაცვის კომბინეზონები რატომ არ გაატარეო, ჩვენი ბიჭები მის გარეშე, რომ დაიპძოდონ, რა უნდა უქნაო და ცხელ გულზე რამდენიმე თანამშრომელი მოხსნა კიდევ უკუსუსხისგებლობისთვის.

როცა საქართველოს დელეგაცია სამშობლოში დაბრუნდა, აეროპორტში კიდევ ერთი უცნაურობა მოხდა: მთელი აეროპორტი სავსე იყო სასწრაფოს მანქანებით, თვითმფრინვებთან ჩამოსულ ვარისკაცებსა და ფურნალისტებს კი მინისტრისგან შემინებული სამხედრო შტაბის წევრები და ექიმები ხვდებოდნენ და ეკითხებოდნენ: აბა, რომელი ხართ მიწამდული, ავერაა სასწრაფო და საეადმეფიოში წავიყვანათ.

„მოი აზვს გერია“

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთში სასწავლებლად ხშირად დედლიდნენ ქართველი სამხედროები. მათ შორის იყვნენ ისეთებიც, რომლებსაც არა მხოლოდ ვერაი ჰქონდათ მოვლილი, არამედ ომშიც კი ჰქონდათ მონაწილეობა მიღებული. ერთ-ერთი ასეთი ომგამოვლილი ქართველი, რომელიც ზოგიერთ ინსტრუქტორზე გამოცდილიც კი იყო, სასწავლებლად ერთ-ერთ სამხედრო სასწავლებელში გაეგზავრა.

ერთ დღესაც სასწავლებელს მოვლიდნენ და სტალინის დროინდელი სამხედრო დისციპლინით აღზრდილი ხანში შესული სანქტ-პეტერბურგის ოლქის სარდალი ქნეა. გენერალმა სასწავლებლის კორსანტების სამეთაურო ჩანთების შემოწმება გადაწყვიტა. რატომაც ზემოხსენებულ ქართველ კურსანტს თავიდანვე ცუდი თვლით დაუწყო ვერება (ქართველი იყო და იმიტომ). სახეზე ეტყობოდა, რომ ძალიან უნდოდა მისთვის რაიმე დანაშაული აღმოეჩინა და დაესაჯა. საბაბიც ძალიან მიეცა: ქართველის ჩანთაში წიგნი აღმოაჩინა, რაც დიდი დარღვევა იყო. სარდალს მრისხანებისგან სახე დეკმანტა, მაგრამ კიდევ უფრო გაუკვირდა, როდესაც წიგნის სათაურს მოკრა თვალი: „მოი ატვტ ბერია“ — ასეთი სათაური ჰქონდა წიგნს.

— ისევე ბერია გენატრებათ ქართველებს? — დიდრიდალა რუმმა, — სასწრაფოდ დაუძახეთ „ოსობისტს“ ეს კურსანტი უნდა დავსავლიო

ვახარებული გენერალი უკვე ვახარამას ტყუილად, როცა დასასჯელს მიუბრუნდა და ჰქითხა:

- რა გვარი ხართ?
 - ბერია, — იყო პასუხი.
- გენერალი ვერ გაოცდა, მერე გაუკვირდა, ბოლოს ერთი კი დაიძახა, „ნუ ეტი გერუხინიო“ და სასწავლებელი კურსანტების ხარხარის თანხლებით დატოვა.

რა ექნა ქართველ სამხედროს, მისი გვარი მართლაც ბერია იყო.

ფოროკოშიკი

პიოზვალთი ქართულადი ვაბრახა ვაღმევილენე

რუბრიკა მოამზადეს სულხან ნაწიწვაძემ და ვალა ძორაძემ

რით გვეუქრებინ ჩუსული ცხვსლსაჯორცნები...

„ახალი ცეცხლსატყორცნი პირველად ქართულლებზე გამოყვადეთ“.

რუხი გენერალი

რუსეთის არმია წელს ახალი რეაქტიული ცეცხლსატყორცნი **რემ-ა**-ს დიდი პარტიის ყვდეგს აპირებს. ამ ფაქტის კომენტარებისას რუსეთის შუიარადებული ძალების რადიაციული, ქიმიური და ბიოლოგიური დაცვის ვარების სარდალმა გენერალ-მაიორმა ვევენი სტარკოვმა განსაკუთრებით აღნიშნა, რომ ახალი ცეცხლსატყორცნები წარმატებით გამოცადეს 2008 წლის აგვისტოს ომში ქართველებთან.

ამ ომში შედარებით ახლი მანძილზე ბრძოლები (რომლის დროსაც ძალზე ვევექტურია რეაქტიული ცეცხლსატყორცნები) ძალიან ცოტა იყო. თუ რუხი გენერალი არ ტყუას, რუს სამხედროებს ახალი ცეცხლსატყორცნები შეიძლება სოფელ შინდისთან ბრძოლის დროს გამოყენებინათ, როდესაც მე-2 ქვეითი ბრიგადის ასეულის ვუტოკოლიონა, სამწუხაროდ, ვაკვირდებოდა. თუკცა ეს დამატებით გამოიძიებას მოითხოვს, მაგრამ საეჭვოა ჩვენს ოაუდაცვის სამინისტროსა და ვაერთიანებულ შტაბს ასე დეტალურად (თუ რა ახალი სახისა და ტიპის შუიარადება გამოიყენა მოწინააღმდეგე) ვაგანალიზებინა შინდისისა თუ სხვა ბრძოლები. ასეა თუ ისე, რუსული არმია, რომლის შინაერთებს დაპყრობილი აქვთ საქართველოს ორი რეგიონი, შუიარადებაში იღებს ახალ ცეცხლსატყორცნებს, რომლებიც შეიძლება ხვალ ისევ ჩვენს წინააღმდეგ გამოიყენოს. ამიტომაც „არსენალის“ მკითხველსთვის უნტრერუსო არ უნდა იყოს იმის ვაგება, თუ რას წარ-

მოადგენს რუსული რეაქტიული ცეცხლსატყორცნები და როგორ შეიძლება დაგვემუქრონ ისინი ჩვენ.

ცეცხლსატყორცნის ისტორიულ მაგალითად შეიძლება გამოდგეს „ბერძნული ცეცხლი“ — უძველესი იარაღი, რომლის საშუალებითაც ბიზანტიელები საზღვაო ბრძოლებში მოწინააღმდეგის გემებს წყვდნენ.

მე-20 საუკუნის დასაწყისიდან სხვადასხვა ტიპის ცეცხლსატყორცნს აქ-

ტიურად იყენებდნენ პირველ და მეორე მსოფლიო ომებში, კორეაში, ვიეტნამსა და ყვადანეთში.

მოქმედების პრინციპის მიხედვით ცეცხლსატყორცნები სამ კლასად იყოფა: ჭყელური, კაფსულა-ჭყელური და კაფსულური.

თვად ჭყელური ცეცხლსატყორცნები იყოფა შემდეგ ტიპებად: მსუბუქი (რომელიც ერთ მებრძოლს ზურგზე მოკიდებულა), მძიმე (რამდენიმე მებრძოლი ვსა-

ჭყელური ცეცხლსატყორცნის უდიდესი ნაკლი ის იყო, რომ ცეცხლის ჭყელი მხოლოდ რამდენიმე ათეულ მეტრზე თუ აღწევდა და ზმირად უფრო ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას ახდენდა მოწინააღმდეგის ვარისაკაცებზე

სრება), მექანიზებული (აფრებენ ავტობილებსა და სხვა მსუბუქ ვეიკანტექნიკაზე) და სატანკო (ცეცხლსატყორცნი სტეების ძირითადი იარაღია).

კავსულური ცეცხლსატყორცნი ყვე იყოფა ორ ტიპად: ამპულმტყორცნი რეაქტიული ცეცხლსატყორცნი.

ჭველური ცეცხლსატყორცნის უდიესი ნაკლი ის იყო, რომ ცეცხლის ჭველი მხოლოდ რამდენიმე ათეულ მეტრზე უ აღწევდა და ხშირად უფრო ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას ახდენდა მოწინააღმდეგის ფარისკაცებზე.

სამაგიეროდ, ჭველურ ცეცხლსატყორცნს აქტიურად იყენებდნენ გერმანელი ფაშისტები შვედობიანნი, უიარაღო სხახლეობის საცხურეებელი სახლების ადასაწყევად. ეს პარბაროსული მეთოდი რთი-ერთზე გადაიდეს 21-ე საუკუნეში ჩინაელულმა სეპარატისტებმა და მათმა რუსმა მხარდამჭერებმა, როდესაც თითო-სათო და ჭარხნული ჭველური ცეცხლსატყორცნებით გადარწეს დიდი და პატარა დასახვის, ასევე, ფრონეს ზეობების ქრთიული სოფლები.

რეაქტიულმა ცეცხლსატყორცნებმა ბალი სივოცხლე შესხინა ამ სახეობის არაღს, რადგან მიხნისცენ ჭველურად რა ცეცხლწაკიდებელი სითხე გაიტყორცნება, არამედ კავსულის გასროლა ხდე-

ცეცხლსატყორცნი ტანკი ამერიკული „შერმანის“ ბაზაზე

რეაქტიული ცეცხლსატყორცნი РЫС-იდან კავსულის გასროლის მომენტო

РЫС-ი საბრძოლო და დაშლილ მდგომარეობაში

სა. ეს კავსულა ცეცხლგამწენი სითხითაა სავსე ან მასში მაღალი წნევითაა დაჭობრებული აარი.

სწორედ ამ პრინციპით შეიქმნა საბჭოთა (მოკვიანებით კი რუსულად წოდებული) რეაქტიული ცეცხლსატყორცნები

РПО Рыс-ი, РПО Шмель-ი (მისი დღევანდელი მოდერნიზებული ვარიანტი ПДМ-А Шмель-М) მცირეგაბარიტიანი МПО-А, რუსეთის არმიის შეიარაღებაშია მძიმე, თვითმკალი რეაქტიული ცეცხლსატყორცნი ТОС-1 Буратино-ც.

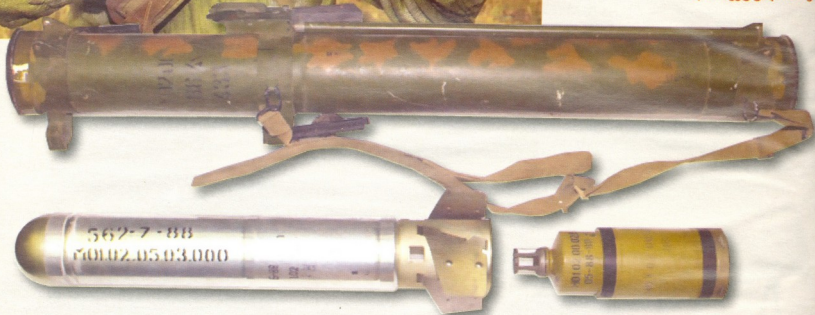
ჩაიხილოთ: ქვეითთა რეაქტიული ცეცხლსატყორცნი РПО РЫС-ის სივრცე 1440 მმ-ია, მასა — 12,6 კგ-მდე. კავსულაში 4 ღ ცეცხლგამწენი სითხის ნარევია ჩატუმბული. სროლის ფეფქტური მანძილი 190 მ-ს შეადგენს, სროლის მაქსიმალური სიშორე კი — 400 მ-ს. ცეცხლგამწენის საბრძოლო მდგომარეობაში მოსაყვანად 60 წმ-ია საჭირო. გასასუვები მოწეობილობა 100 გასროლაზეა გათვლილი. მისი კავსულა მხოლოდ ორი სახისაა: ცეცხლგამწენი და კვამლის საფრის შემქმნელი. „ფოცხვერი“ არ არის გათვლილი თერმობარული მოქმედების მქონე კავსულის გასასროლად.

მოუხდევად დიდი ეფექტურობისა, ჭვავურ ცეცხლსატყორცებთან შედარებით რეაქტიული „ფოცხვერი“ დიდი მინუსი მისი მნიშვნელოვანი მასა (12,6 კგ და სიგრძე — მეტრ-ნახევრამდე) გახლდათ ამიტომაც РЫС-ის ჩასანაცვლებლად საბჭოთა არმიამ გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს შეიარაღებამა მიიღო ერთჯერადი ქვეითთა რეაქტიული ცეცხლსატყორცი РПО ШМель-ი.

რეაქტიულმა „კრახანამ“ მოასწრო აუღანეთის ომში საბრძოლო ნათლობის მიღება, სადაც მას შეძრწუნებულმა მოგაპედებმა „მათთან-ტრუბა“ შეარქვეს. „შველი“ კონსტრუქციით ერთჯერად

ერთჯერადი ШМель-ის გასაშვები, თერმობარული კაფსულა და რაკეტული ძრავა

ქვეითების რეაქტიული ცეცხლსატყორცი РПО РЫС-ი საბჭოთა არმიამ ვერ კიდევ 1975 წელს მიიღო შეიარაღებაში.

სტატიის ავტორმა ცეცხლისმფრქვეველი „ფოცხვერი“ პირველად აფხაზეთის ომში, 1992 წლის შემოდგომაზე მდ. გუშისთის მარცხენა სანაპიროზე ჩვენს სანგრებში ნახა. იგი ორი ნაწილისგან შედგებოდა: გამშვები მძვობილისა და მასთან მისაერთებელი პლასტმასის კონტეინერიდან. ამ კონტეინერში ქარხნული წესით მოთავსებული იყო კაფსულა, მყარსაწვევანი რაკეტული ძრავით, თუკა კაფსულაში კი ცეცხლგამჭერი სითხე იყო ჩატყობული.

კონტეინერს გასაშვები მძვობილია წინ უსაჯრდება. სასხლეტის გამოწვევის შემდეგ აუშვებდა მყარსაწვევანი რაკეტული ძრავა და კონტეინერიდან კაფსულა

გასაშვები მძვობილის ლულის გველით მიზნისკენ გაფრინდება, რაკეტული ძრავას გარეშე. მხოლოდ ინერციის ძლით კაფსულაში 4 ლ-მდე ცეცხლგამჭერი სითხეა ჩატყობული, რაც მიზნის დაზიანების გარანტიას იძლევა.

63960 ღ/სიმი: ქვეითთა რეაქტიული ცეცხლსატყორცი РПО-А Шмель-ის კალიბრი 93 მმ-ია. იგი 11 კგ-ს იწონის და მისი სიგრძე 920 მმ-ია. სროლის ეფექტური მანძილი 600-მეტრია.

აი რას უშვება „შველის“ თერმობარული რაკეტა სახლს...

ჩვენი დონი: მოდერნიზებული ШМель-М-ი, იგივე РПО-М 8,8 კგ-ს იწონის, სიგრძე — 940 მმ-ია. 90 მმ კალიბრის რაკეტულძრავიანი კაფსულა (რომელშიც 3,2 კგ მასის სწევის ნარეფი ჩატუმბული) მსუხმალურ 1700 მ-მდე მთვინავს, ფეკტ სროლის ეფექტური მანიბლი მხოლოდ 800 მ-მდეა

ცეცხლსტორენი ШМель-М-ი და მისი თერმობარულქობინიანი კაფსულა მარსაწევიანი რაკეტული ძრავით

სტანდინადმდეგო ეუმბარსტორენებს (მაგალითად РПГ-26-ს) ჰეგეს, მაგამ იგი კუმულაციურქობინიანი რაკეტის სცელად კაფსულას ისერის, რომელსც ცეცხლაწეხნი სითხეა ჩატუმბული.

„შელი“ სამი მოდიფიკაციით იწარუბოდა: РПО-А (თერმობარული კაფულით), РПО-3 (ცეცხლაწეხნი) და РПО-Д (კვალის საერის შესაქნელად).

მათგან ყველაზე ეფექტურია თერმობარული РПО-А, რომლის აფეთქებისას წრმოქმნილი ფუგასური ზემოქმედების ზღა 107 მმ-იან კალიბრის საარტილერიო ჭურვის ანალოგიურ მანქნებებს ტოლდება, არადა „შელის“ კაფსულის ჯობიბი მხოლოდ 93 მმ-ია.

სწორედ ამიტომც „შელს“ სხვანარად ჯარისკაცის „ხელის არტილერიასც“ ეძახიან.

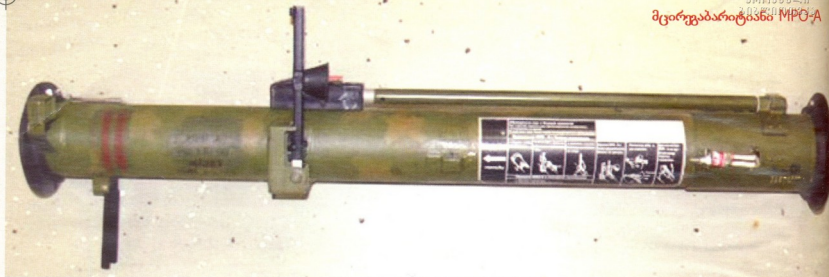
სტატისი აუტორი თავის დროზე, როორც საქართველოს შინაგანი ჯარების სრესამსახურის უფროსი, მონაწილეობდა „შელეების“ გამოცდაში და ვიდუეაქმერაზე დააფიქსირა მათი ეფექტური ზქმედება. 1998 წლის გალის მოკლეუბის დროს შსს-ს შუიარაღებაში „შელეების“ პარტია შუიდა. მათგან ორი შინაგანი ჯარების შტაბის უფროსმა, აქ არდაცვლილმა გენერალ-მაიორმა ელენუჯა ბუსხნიკიძემ იაღლეუჯაზე, შინაგანი ჯარების პოლიგონზე გაისროლა. შინაი იყო შუეგეშული მცურავი ტრან-

სორტიორი, რომელიც „შელმა“ ორეუ შუმხევეში გამჭოლად გაკლიჯა.

მოდერნიზებული „შელი“, იგივე РПО-М (РПО ПДМ-А Шмель-М) 21-ე საუკუნის დასაწყისში შუიქნა და იგი წმინდა რუსული იარაღია. „შელიან“ შუდარებით შუეცირებულია მისი მასა, მაგრამ გზზრდილია შინაში სროლის მანიბლი. მის კაფსულაში განთუხებული 3,2 კგ მასის სწევის შუნარევის აფეთქებისას წარმოქმნილი ფუგასური მოქმედების ეფექტი, 8-9 კგ ტრიტლის აფეთქების ეკვივალენტია.

... და БТР-60ПБ ტიპის ჯუგმანტრანსპორტიორს

ჩვენი ღონისძიება: მცირეგაბარიტის რეაქტიული ცეცხლსატყორცი MPO-A მხოლოდ 4.7 კგ-ს იწონის. მისი სიგრძე 900 მმ-ია და 72,5 მ კალიბრის რეაქტიული ძრავიანი კაფუსულას მაქსიმალურ 450 მ-ზე ისვრის, თუმცა ითვლება, რომ სროლის ეფექტური მანძილი 90 მ-ს არ აღემატება.

სროლის მანძილის გაზრდა ასე მოხერხდა: შმელ-ი რეალურად დინამო-რეაქტიული პრინციპით მოქმედებდა, ანუ რეაქტიული ძრავა კონტეინერიდან აგდებდა კაფუსულას, რომელიც შექმდიო იხერციით მიფრინებდა, ამიტომაც შმელ-ის მოქმედების ეფექტური მანძილი მხოლოდ 600 მ-ით განისაზღვრებოდა (ისე, კაფუსულა 1 კმ-მდე მიფრინავს). მიღერნიშებული შმელ-ი-ი კი წმინდა რე-

აქტიული იარაღია, ანუ მყარსაწყვიანი რეაქტიული ძრავა და კაფუსულა ერთიან კონსტრუქციას ქმნიან. მართალია, ძრავას მყარი საწყვი ვერ კიდევ მაშინ ასწრებს დაწვას და გამორთვას, სანამ კაფუსულა კონტეინერის ლულაში მოძრაობს (ეს იმიტომ ეთვლება, რომ კონტეინერის ლულიდან გამოსვლის დროს მოქმედი რეაქტიული ძრავის რეაქტიულმა ჭკელმა მსროლელს სახე არ დაუზიანოს), მაგრამ ეს საკმარისია სროლის ეფექტური მანძილი 800 მ-მდე გაიზარდოს (კაფუსულა 1700 მ-მდე მიფრინავს).

შეიძლება სულ რაღაც 200 მ-ით სროლის სიშორის გაზრდა ზოგს ნაკლებად მნიშვნელოვნად მოეჩვენოს, მაგრამ გვერდულად, ბრძოლაში მართლაც სასიცოცხლოდ საჭიროა, რაც უფრო შორი მანძილიდან დაზიანებ მოქმინადმდეგვეს. რუსეთის არმიის შეიარაღებაშია

მცირეგაბარიტის რეაქტიული ცეცხლსატყორცი MPO-A. იგი „შმელის“ ნახევარს იწონის და მხოლოდ ასიოდე მეტრში აქვს სროლის ეფექტური მანძილი, სამაგიეროდ მეტროდს ახლო ბრძოლაში რამდენიმე ერთჯერადი ცეცხლსატყორცის წლებდა და ეფექტურად გამოყენება შეუძლია.

ТОС-1, იფეე ბურატიინო, რუსეთის არმიის ვეელაზე საშში ცეცხლსატყორცი სისტემაა, რომელიც ჩვენ შეიძლება დაგვეუქუროს.

იგი Т-72 ტიპის ტანკისა და ზალბური ცეცხლის რეაქტიული სისტემის БМ-21 Град-ის ნაფეარია, ოლინდ „გრადის“ ფეეკასური და მსხვერველ-ფეეკასურქობინანი რეაქტების ნაფეელად ორმოზარულქობინანი 30 რეაქტის ისერის.

მართალია, „ბურატიინოს“ რეაქტები მხოლოდ 3,6 კმ-მდე აღწევს (ახალი მო-

მიმე ცეცხლსატყორცი სისტემა ТОС-1 ბურატიინო ზალბურად 30 ორმოზარულქობინანი რეაქტის ისერის

ჩვენი ღონისძიება: მიმე ცეცხლსატყორცი სისტემა ТОС-1 ბურატიინო 46 ტ-ს იწონის. იგი 220 მ კალიბრის 30 ცალი ორმოზარულქობინანი რეაქტის მაქსიმალურ 3,6 კმ-ზე უშეებს და ორი ათას კვადრატულ მეტრ ფართობს ზიანებს

ჩვენი დონი: თერმობარული საბრძოლო მასალა (სხვანაირად — მოკულობითი აფეთქების ტურბი, ვაკუუმური ბომბი ან მოცულობით დეტონებადი საავიაციო ბომბი) შემდეგი პრინციპით მოქმედებს: მასში მაღალი წვეთი ჩაჭურვნილია ფილიუმის, პროპილენის ცანგები, მეთანი, პროპილენტრიატი ან მეთილის, აცეტილენის, პროპადინისა და პროპანის ნარევი ინანამედროვე საბრძოლო მასალებში გამოყენება ფხვნილისებური ნოთი-რებები, მაგალითად, ალუმინისა და სტროციელულის ნარევი): აფეთქე-

ბის წინ ეს ნოთიერებები აეროზოლის სახით ერევა ჰაერს, რის შემდეგაც აეროზოლის დრუბელი ფეთქდება. თუ ადამიანი ჩვეულებრივი ბომბისა თუ ტურვის აფეთქებისას წარმოქმნილ ფუგასურ ეფექტსა და ნამსხვერვეს სანგარში ან სარდაფში ემალება, თერმობარული საბრძოლო მასალის აფეთქებისას აეროზოლის დრუბელი ჰაერთან ერთად აღწევს სარდაფისა თუ ბუნჯრის ვეღა კუთხე-კუნჭულში. აფეთქებებისას წარმოიქმნება დარტყმითი ძალა, რომელიც უზარმაზარი სიჩქარით — 3 კმ/წმ-ში ვრცელდება.

თერმობარული აფეთქების დამანანებელი ფაქტორებია მაღალი ტემპერატურა და მაღალი წნევის დარტყმითი ტალღა. აფეთქების ეპიცენტრთან მოხვედრილ ადამიანს ზემადალი ტემპერატურა წვეთ, მოშორებით მყოფ ადამიანს კი დარტყმითი ძალა ორგანოებს (თვალებს, ყურებს, ფილტვებს) სასიკვდილოდ უზიანებს. ძლიერი წვიმისა ან ქარის დროს აეროზოლური დრუბით ვერ ასწრებს ჩამოვალბობას, რის გამოც აფეთქების თერმობარული ეფექტი შეიძლება სუსტი იყოს ან საერთოდ არ წარმოიქმნას.

წინზეული რაკეტებით 6 კმ-მდე), მაგნიტორ კვარტულ კმ-ზე მისი თერმობარული ქობინების აფეთქება ცოცხალს ჩაეფრს ტოვებს. აღანიითან ვაერების გამოყვანის წინ 1997 წლის დასაწყისში, საბჭოთა არმიამ რი „ბურატინოს“ საბრძოლო ნათლობა ისწრო. 2000 წლის მარტში, ჩეჩნეთის ორე ომის დროს, სოფელ კოშოილო-აასთან რუსმა გენერლებმა „ბურატინოს“ რაკეტები სოფლის სახლების სარეფებში გამაგრებულს რუსლან გელაეის რაზმს დაუმიხეს. როგორ შეიძლება დაგვეპეროს რუელი რეაქტიული ცეცხლსატორცები? ამომდინარე მათი სროლის ეფექტური მძლიდან, ხელის ცეცხლსატორცები სოლოდ საშუალო და ახლო დისტანციას ბრძოლაში (800-600 მ-იდან 50 მ-მდე დისტანციას) თუ გამოდგებიან, თუცა

თერმობარული მოქმედების პრინციპიდან გამომდინარე, ეს ცეცხლსატორცები (პირველ რიგში „შელო“ და მისი მოდერნიზებული ვარიანტი) ძალზე საშისა სარდაფებში, ბუნჯრებში თუ სახლებში გამაგრებული მებრძოლებისთვის. თუ „შელოებით“ შეიარაღებულმა მოწინააღმდეგის სადასვერო-სადფრისო ჯგუფმა მოახერხა ასეთი სამიზნესთან მახლოება და რეაქტიული ცეცხლსატორცის კავსულა ზუსტად შეავლო ფინჯარაში ან ბუნჯრის ამბრზურაში, აფეთქებისას წარმოქმნილი თერმობარული ეფექტი დამლუკველი აღმოჩნდება შიგ მყოფთათვის. თავისი გაბარიტიდან გამომდინარე, „ბურატინო“ ადვილ დასაფთხორებელია და მასთან ბრძოლა ქართული არმიის თითქმის ვეღა სარტლერიო საშუალებით შეიძლება, დაწყებული D-30-ის ტპის პაუნიცებით, რომლებიც

122 მმ-იან მსხვერვად-ფუგასურ ტურის 15 კმ-მდე ისვრიან. მართალია, ასეთი ტპის ტურე ბერ ვერაფერს დააკლებს ტანჯის ბაზაზე შექმნილ „ბურატინოს“ შეგნიო მყოფ კვადას, მაგრამ მყობრიდან მაინც გამოიყვანს რაკეტების გასაშვებ პაკტს. მიუხედავდ მისი შეეგუშნისა, მიჯარია, არტულირისტებს სამიზნეების ზუსტი კორინარტები ჰქონლეოა წინააღმდეგ შეითხვევაში, „ბურატინოს“ 30-ვე რაკეტის ზალია დიდ ზიანს მიყენებს ბუნჯრებში გამაგრებულსაც კი, თუკი თერმობარული კობინიანი რაკეტები ამბრზურების წინ დაეცა და აირმა ბუნჯრში შეაღწია.

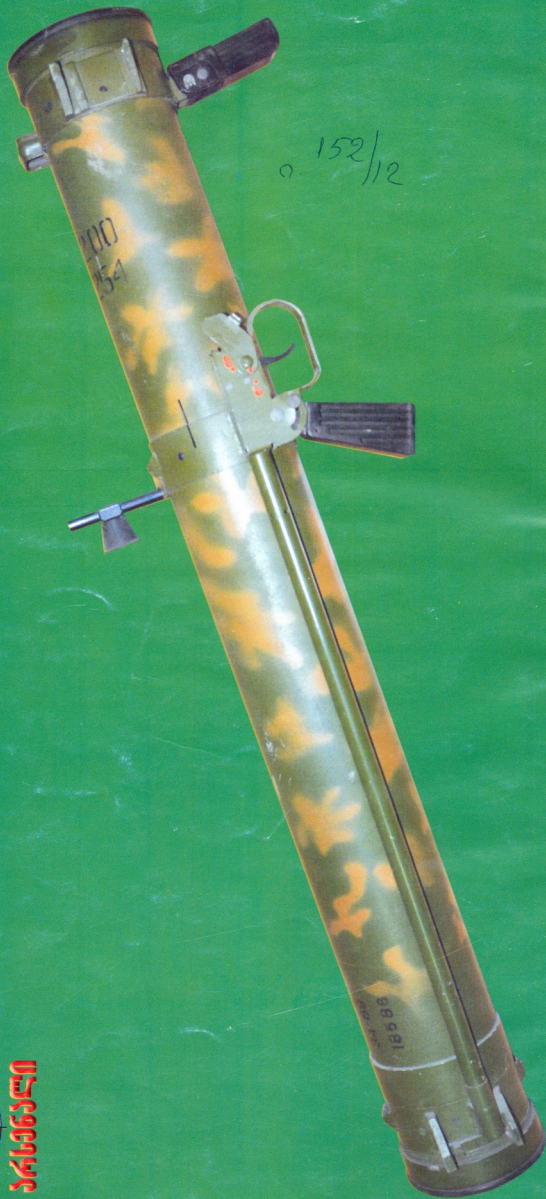
ირაკლი ალადაშვილი

„არსენალის“ არსენალში არსებული რეაქტიული ცეცხლსატორცნი (MM60-ი და P160-ი (ვისაც კითხვები გაუჩნდება, დეუზუსტებთ — ისინი არა-საბრძოლო მფომპრობაში ინახება!)

о. 152/12

РПО-А Шмель

УСЛОНУС